

Folketingets Børne- og Undervisningsudvalg
Christiansborg
1240 København K

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Orientering om undersøgelse af undervisningen på interne skoler

12-01-2016

Til Børne- og Undervisningsudvalgets orientering sender jeg kopi af et brev med bilag, som jeg i dag har sendt til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

Dok.nr. 15/05263-8/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

I forbindelse med mine tilsynsbesøg på anbringelsessteder for børn og unge har jeg foretaget en undersøgelse af undervisningen i fem interne skoler på henholdsvis tre døgninstitutioner og to private opholdssteder.

+ bilag

Undersøgelsen drejer sig om, hvorvidt de interne skoler tilbød undervisning i den fulde fagrække efter folkeskoleloven, og om reglerne om fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag blev fulgt.

Om undersøgelsens resultat henviser jeg til pkt. 2 i mit vedlagte brev til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

Jeg vil lægge en nyhed om sagen på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi sendes til:
Folketingets Retsudvalg

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Undervisningen i interne skoler på anbringelsessteder

12-01-2016

Jeg retter henvendelse til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling for at gøre opmærksom på resultatet af en undersøgelse, som jeg netop har afsluttet, om undervisningen i fem interne skoler på anbringelsessteder for børn og unge.

Dok.nr. 15/05263-6/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

Undersøgelsen vedrører skoleåret 2013/14 og drejer sig om, hvorvidt de interne skoler tilbød undervisning i den fulde fagrække efter folkeskoleloven, og om reglerne om fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag blev fulgt.

På baggrund af min undersøgelse beder jeg med henvisning til ombudsmandslovens § 17, stk. 1, venligst ministeriet om en udtalelse.

Jeg beder ministeriet om en generel udtalelse om, hvorvidt undersøgelsen giver ministeriet anledning til overvejelser i forhold til kommunernes udøvelse af tilsynet med specialundervisningen i interne skoler, jf. pkt. 2 og 3 nedenfor.

Jeg vedlægger kopi af de breve og endelige redegørelser, som jeg i dag har sendt til fire af de fem anbringelsessteder, og kopi af mine breve til de tilsynsførende kommuner.

+ bilag

Jeg vedlægger også kopi af det brev, som jeg den 23. juni 2015 sendte til det femte anbringelsessted, som er indgået i undersøgelsen.

Til ministeriets orientering vedlægger jeg desuden kopi af mit brev af 23. juni 2015 til et sjette anbringelsessted med en intern skole, som oprindeligt indgik i min undersøgelse. Den interne skole blev imidlertid nedlagt, og jeg besluttede derfor ikke at fortsætte min undersøgelse af skolen.

Min henvendelse til ministeriet vedrører herudover en problemstilling, som jeg er blevet opmærksom på i forbindelse med min undersøgelse. Det drejer sig om dokumentation, når private opholdssteder skal træffe afgørelser om fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag. Jeg henviser til pkt. 4 nedenfor.

1. Baggrunden for min undersøgelse

Kort tid efter oprettelsen af Ombudsmandens Børnekontor den 1. november 2012 foretog Børnekontoret tilsynsbesøg på tre døgninstitutioner for børn og unge. Der var tale om en selvejende institution med driftsoverenskomst med en kommune, en kommunal institution og en regional institution.

Alle tre døgninstitutioner havde interne skoler, og i forbindelse med tilsynsbesøgene var der særlig fokus på bl.a. undervisningen i de interne skoler.

Efter tilsynsbesøgene besluttede jeg at foretage yderligere undersøgelser af undervisningen i de tre interne skoler.

Jeg bad derfor de tre institutioner om bl.a. en redegørelse for, om undervisningen i den interne skole opfyldte de dagældende krav til fagrække, og om nogle af skolens elever var fritaget for undervisning i enkelte fag. Hvis det sidste var tilfældet, bad jeg om at modtage dokumentation for fritagelsen.

På baggrund af Børnekontorets efterfølgende tilsynsbesøg på andre anbringelsessteder for børn og unge udvidede jeg min undersøgelse med tre private opholdssteder med interne skoler.

Et af de private opholdssteder blev efterfølgende nedlagt, og jeg besluttede derfor ikke at fortsætte min undersøgelse det pågældende sted.

2. Resultatet af min undersøgelse

2.1. Undervisning i folkeskolens fagrække

I tre af de fem interne skoler, som jeg har undersøgt, blev der ikke tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Den ene af de tre skoler tilbød undervisning i næsten alle folkeskolens fag, mens de to andre skoler ud fra en generel vurdering af elevernes formåen kun underviste i en begrænset fagrække.

Jeg har udtalt kritik over for alle tre skoler, og i forhold til de to sidstnævnte skoler har jeg henstillet, at skolerne fremover tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Jeg henviser til mine vedlagte breve og redegørelser til henholdsvis den kommunale døgninstitution Tippen, Fonden Tagkærsgaard og Den selvejende institution Bjerget.

2.2. Fritagelse for undervisning

I tre af de fem interne skoler, som jeg har undersøgt, blev reglerne om fritagelse af en elev for undervisning i et fag ikke fulgt.

I den ene af de tre skoler var der foretaget konkrete pædagogiske-psykologiske vurderinger af den enkelte elev, men der forelå ingen dokumentation for, at skolelederen havde truffet egentlige afgørelser om fritagelse for undervisning i et eller flere fag.

I de to andre skoler blev der ud fra en generel vurdering af elevernes formåen kun undervist i en begrænset fagrække, og der var ikke efter de dagældende regler taget stilling til spørgsmålet om fritagelse af den enkelte elev for undervisning i et fag eller flere fag.

Jeg har udtalt kritik over for alle tre skoler, og i forhold til de to sidstnævnte skoler har jeg henstillet, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

Jeg henviser til mine vedlagte breve og redegørelser til henholdsvis Døgninstitutionen Tippen, Fonden Tagkærgaard og Den selvejende institution Bjerget.

Jeg gør endvidere opmærksom på det, der er oplyst om fritagelser for undervisning i mit brev til Fonden Bryggergården (side 3).

3. Tilsynet med specialundervisningen i interne skoler

På baggrund af resultaterne af min undersøgelse om undervisningen i de interne skoler beder jeg Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling om en generel udtalelse om, hvorvidt undersøgelsen giver ministeriet anledning til overvejelser i forhold til kommunernes udøvelse af tilsynet med specialundervisningen i interne skoler.

Jeg bemærker i den forbindelse, at folkeskoleloven blev ændret i 2013 for at styrke kvaliteten af undervisningen i de interne skoler, så den lever op til kravene i folkeskolelovgivningen, bl.a. om at eleverne skal tilbydes undervisning i den fulde fagrække.

Jeg er i den forbindelse bekendt med, at ministeriet er ved at revidere "Manual om tilsyn med specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder" fra 2010.

Til orientering kan jeg oplyse, at jeg har rejst sager i forhold til to af de tilsynsførende kommuner, jf. vedlagte kopier af breve til Kolding Kommune og Assens Kommune.

4. Dokumentation ved fritagelse for undervisning

I forbindelse med min undersøgelse er jeg blevet opmærksom på en problemstilling, der vedrører private opholdssteders dokumentation i forbindelse med afgørelser om fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag.

Afgørelse om at fritage en elev for undervisning i et fag træffes af skolens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering, jf. § 13, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.

Reglen i § 13 finder tilsvarende anvendelse for elever, der er henvist til specialpædagogisk bistand på anbringelsessteder, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Det fremgår ikke af de nævnte bekendtgørelser, om en afgørelse om fritagelse for undervisning skal meddeles skriftligt, eller om den kan gives mundtligt.

Når lederen af en intern skole på en institution, der er omfattet af den offentlige forvaltning, træffer afgørelse om at fritage en elev for undervisning i et fag, må det anses for en afgørelse i forvaltningslovens forstand.

Efter almindelige principper om meddelelse af forvaltningsafgørelser gælder der ikke nogen almindelig regel om, at forvaltningsafgørelser skal være skriftlige. Dette er også forudsat i forvaltningslovens § 23, hvorefter der kan kræves en efterfølgende skriftlig begrundelse for mundtlige afgørelser. Se bl.a. Karsten Loiborg m.fl., Forvaltningsret, 2. udgave (2002), s. 580 ff.

Mundtligt meddelte afgørelser skal imidlertid under alle omstændigheder notes på den pågældende sag. Det følger af, at en myndighed mv. i sager, hvor der vil blive truffet en afgørelse, snarest muligt skal tage notat om væsentlige sagsekspeditionsskridt, der ikke i øvrigt fremgår af sagens dokumenter, jf. § 13, stk. 2, i offentlighedsloven (lov nr. 606 af 12. juni 2013 om offentlighed i forvaltningen).

Bestemmelsen i offentlighedslovens § 13, stk. 2, er en lovfæstelse af den del af området for den almindelige retsgrundsætning om en myndigheds notatpligt, der angår afgørelsessager.

Om retsgrundsætningen og ombudsmandens praksis samt bestemmelsen i offentlighedslovens § 13, stk. 2, se bl.a. Jon Andersen og Karsten Loiborg m.fl., Forvaltningsret, 2. udg. (2002), s. 413 f, Betænkning 1510/ 2009 om offentlighedsloven, s. 412 ff., og udtalelserne i Folketingets Ombudsmands beretning for 1993, s. 287 ff., for 2004, s. 452 ff. og for 2012, sag nr. 2012-13, s. 9 ff. samt Mohammad Ahsan, Offentlighedsloven med kommentarer (2014), s. 260 ff.

Notater om mundtligt meddelte afgørelser gør det muligt at dokumentere en afgørelses eksistens og skabe klarhed med hensyn til dens indhold og rækkevidde.

I de tilfælde, hvor lederen af en intern skole på et privat anbringelsessted træffer afgørelse om at fritage en elev for undervisning i et eller flere fag, er der imidlertid efter min opfattelse også behov for dokumentation for afgørelsen til at skabe klarhed over fritagelsens eksistens, hvilke fag der er omfattet af fritagelsen, varigheden af fritagelsen, og hvilken anden undervisning eleven skal have i stedet.

Jeg beder ministeriet om en udtalelse om, hvorvidt det anførte giver ministeriet anledning til overvejelser.

Jeg beder venligst om at modtage ministeriets udtalelse **inden 2 måneder**.

Jeg har orienteret Folketingets Børne- og Undervisningsudvalg og Folketingets Retsudvalg om min henvendelse til ministeriet.

På min hjemmeside lægger jeg en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på de interne skoler og min henvendelse til ministeriet.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi sendes til:

Folketingets Retsudvalg

Folketingets Børne- og Undervisningsudvalg

Nødebogård
Kildeportvej 20
Nødebo
3480 Fredensborg

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Den interne skole på Nødebogård

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen om Nødebogårds interne skole.

Den 19. august 2015 modtog jeg Hillerød Kommunes bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og jeg har nu færdigbehandlet sagen.

Jeg vedlægger en kopi af min endelige redegørelse.

Efter min gennemgang af Hillerød Kommunes bemærkninger fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

Jeg må på baggrund af de oplysninger, som jeg har modtaget fra Nødebogård, lægge til grund, at der på Nødebogårds interne skole i skoleåret 2013/14 blev tilbudt undervisning i folkeskolens fagrække, i det omfang eleverne ikke var fritaget for undervisning ud fra en konkret, individuel vurdering af den enkelte elev. Der er derfor efter min opfattelse ikke grundlag for kritik.

Jeg må også lægge til grund, at lederen af Nødebogårds interne skole i skoleåret 2013/14 traf afgørelser om at fritage elever for undervisning i et fag, når det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleverne specialundervisning i faget på grund af elevernes usædvanligt store vanskeligheder. Endvidere må jeg lægge til grund, at PPR i Hillerød Kommune foretog pædagogiske-psykologiske vurderinger af de enkelte elever forud for skolelederens afgørelser om fritagelse. Der er derfor efter min opfattelse ikke grundlag for kritik.

Det er herefter samlet set min opfattelse, at der ikke er grundlag for kritik af Nødebogårds interne skole med hensyn til undervisning i folkeskolens fagrække i skoleåret 2013/14 og fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag i samme skoleår.

12-01-2016

Dok.nr. 13/03058-16/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

+ bilag

Jeg har sendt en kopi af min endelige redegørelse til Hillerød Kommune.

Jeg har også sendt en kopi af dette brev til Hillerød Kommune til orientering.

Til Nødebogårds orientering vedlægger jeg en kopi af mit brev til Hillerød Kommune om kommunens PPR-bistand i forhold til undervisningen i Nødebogårds interne skole og om kommunens tilsyn med skolen.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Hillerød Kommune

Den interne skole på Nødebogård

Jeg vender nu tilbage til sagen om undervisningen i Nødebogårds interne skole.

12-01-2016

Dok.nr. 13/03058-15/MV

Den 23. juni 2015 afgav jeg en foreløbig redegørelse i sagen, og den 19. august 2015 modtog jeg Hillerød Kommunes bemærkninger. Hillerød Kommune har bl.a. beskrevet sit tilsyn med den interne skole på Nødebogård og den bistand, som Pædagogisk Psykologisk Rådgivning yder i forhold til undervisningen og eleverne i den interne skole.

Hillerød Kommune har samtidig oplyst, at Nødebogård ikke har haft bemærkninger til den foreløbige redegørelse.

Min foreløbige redegørelse og Hillerød Kommunes bemærkninger hertil er gengivet nedenfor i sagsfremstillingen (fra side 4).

Ombudsmandens udtalelse

Efter min gennemgang af Hillerød Kommunes bemærkninger fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015, med følgende yderligere bemærkninger:

Undervisningen i Nødebogårds interne skole med hensyn til fagrække

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække.

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

ENDELIG REDEGØRELSE

På baggrund af de oplysninger, som jeg har modtaget fra Nødebogård, må jeg lægge til grund, at der på Nødebogårds interne skole i skoleåret 2013/14 blev tilbudt undervisning i folkeskolens fagrække, i det omfang eleverne ikke var fritaget for undervisning ud fra en konkret, individuel vurdering af den enkelte elev. Der er derfor efter min opfattelse ikke grundlag for kritik.

Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Begrænsninger i fagrækken er således kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

På baggrund af de oplysninger, som jeg modtog fra Nødebogård, lagde jeg i min foreløbige redegørelse til grund, at lederen af Nødebogårds interne skole i skoleåret 2013/14 traf afgørelser om at fritage elever for undervisning i et fag, når det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleverne specialundervisning i faget på grund af elevernes usædvanligt store vanskeligheder.

Jeg bad samtidig Hillerød Kommune om en udtalelse om kommunens PPR-bistand i forhold til den interne undervisning på Nødebogård, herunder i hvilket omfang PPR i Hillerød Kommune i skoleåret 2013/14 foretog pædagogiske psykologiske vurderinger af de enkelte elever i Nødebogårds interne skole i forbindelse med elevernes fritagelse for undervisning i enkelte fag.

Hillerød Kommune har i brev af 4. august 2015 oplyst, at mange af eleverne i Nødebogårds interne skole på grund af deres usædvanligt store psykiske vanskeligheder ikke er i stand til at modtage undervisning i hele fagrækken. På revisitationsmøder eller almindelige tilsynsbesøg drøfter Hillerød Kommune (repræsentanter for PPR) fritagelser for konkrete elever, og der tages stilling til, hvilken anden undervisning eller aktivitet eleven kan modtage i stedet. Da elevernes formåen og motivation kan skifte igennem et skoleår, vurderes konkrete fritagelser jævnligt af skolen og PPR efter samråd med eleven og forældrene.

ENDELIG REDEGØRELSE

Hillerød Kommune har udtalt, at PPRs pædagogisk-psykologiske vurderinger således foretages løbende og mundtligt i tæt samspil med den interne skole, og at PPR opfatter processen vedrørende elevens fritagelse for undervisning som relevant og fagligt forsvarlig. Kommunen har desuden oplyst, at den beskrevne praksis også blev gennemført i skoleåret 2013/14.

Jeg må derfor lægge til grund, at PPR i Hillerød Kommune har foretaget pædagogiske-psykologiske vurderinger af de enkelte elever i Nødebogårds interne skole forud for skolelederens afgørelser om at fritage de pågældende elever for undervisning i enkelte fag i skoleåret 2013/14. Der er derfor efter min opfattelse ikke grundlag for kritik.

Jeg henviser i øvrigt til det, som jeg har anført i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

Jørgen Steen Sørensen

ENDELIG REDEGØRELSE

Sagsfremstilling

Ombudsmandens Børnekontor var på tilsynsbesøg på Nødebogård den 6. februar 2013. Forud for besøget varslede jeg i brev af 14. januar 2013 Nødebogård om, at børnekontor ville foretage et tilsynsbesøg på institutionen, og at besøget ville omfatte både døgninstitutionen og den interne skole. Jeg oplyste, at besøget primært ville blive gennemført ved samtaler med Nødebogårds ledelse og medarbejdere, repræsentanter for børnene og de børn, der måtte ønske det, og at der særligt ville være fokus på bl.a. undervisning.

Til brug for forberedelsen af tilsynsbesøget bad jeg bl.a. om oplysninger om antallet af børn i den interne skole og antallet af børn i anden skole, overenskomsten mellem Nødebogård og Hillerød Kommune om undervisningens omfang, indhold og tilrettelæggelse (jf. § 11 i bekendtgørelse nr. 793 af 12. juli 2012 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder), eventuelle rapporter fra den myndighed, der fører tilsyn med skolen, skolens læseplaner (folkeskolelovens § 10, stk. 3), resultater af test (folkeskolelovens § 13 a), og de tre seneste elev- og uddannelsesplaner (folkeskolelovens § 13 b).

Jeg bad også om en kort redegørelse for, hvilke væsentlige, problematiske hændelser den interne skole havde oplevet inden for det seneste år, og hvilke faglige (ikke økonomiske) hovedudfordringer skolen havde haft i 2012.

Forud for tilsynsbesøget modtog jeg materialet vedrørende Nødebogårds interne skole. Jeg modtog samtidig en redegørelse fra Nødebogård, hvoraf det bl.a. fremgik, at Nødebogård i 2012 på grund af efterspørgsel om nye og andre behandlingsformer fra kommuner, forældre og samfundet generelt især havde haft udfordringer med at udvikle den traditionelle døgnbehandling til en vifte af forskellige behandlingstilbud. Nødebogård oplyste, at dette specielt i skolen havde medført ændrede rutiner vedrørende forældresamarbejdet og medvirken til udvikling af særlige uddannelsesstilbud (STU).

Børnekontorets tilsynsbesøg fandt sted den 6. februar 2013. Ifølge den elevliste, som jeg modtog fra Nødebogård forud for besøget, var der på daværende tidspunkt 20 elever i den interne skole. Spørgsmål vedrørende skolen og undervisningen blev drøftet både i forbindelse med besøgsholdets indledende og afsluttende samtale med ledelsen.

Ved brev af 20. september 2013 meddelte jeg Nødebogård, at jeg afsluttede sagen om tilsynsbesøget vedrørende selve døgninstitutionen. Med hensyn til den interne skole bad jeg i et særskilt brev af samme dato Nødebogård om en redegørelse for timetal og fagrække.

ENDELIG REDEGØRELSE

Nødebogård sendte mig den 13. november 2013 en redegørelse og forskelligt materiale om undervisningen i den interne skole.

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen. I redegørelsen skrev jeg følgende:

"1. Sagens baggrund

Kort tid efter oprettelsen af Ombudsmandens Børnekontor den 1. november 2012 foretog børnekontoret tilsynsbesøg på Nødebogård og to andre døgninstitutioner for børn og unge. De to andre institutioner var den kommunale institution Tippen i Varde Kommune og Behandlingshjemmet Donekrogen, der er en selvejende institution beliggende i Frederikssund Kommune, men med driftsoverenskomst med Københavns Kommune.

Alle tre institutioner har interne skoler, og i forbindelse med tilsynsbesøgene var der særlig fokus på bl.a. undervisningen i de interne skoler.

På baggrund af tilsynsbesøgene besluttede jeg at indhente redegørelser og yderligere materiale om undervisningen i de tre interne skoler.

Jeg bad derfor i brev af 20. september 2013 de tre institutioner om en række oplysninger. Jeg oplyste, at formålet med at indhente redegørelserne og det yderligere materiale var at indsamle oplysninger til brug for en vurdering af, om der var grundlag for at iværksætte en generel undersøgelse af undervisningen i interne skoler på anbringelsessteder. Jeg henviste til § 17, stk. 1, i lov om Folketingets Ombudsmand (lovbekendtgørelse nr. 349 af 22. marts 2013). Ifølge bestemmelsen kan ombudsmanden iværksætte undersøgelser på eget initiativ.

Jeg gjorde samtidig opmærksom på, at jeg i forbindelse med børnekontorets kommende tilsynsvirksomhed eventuelt ville sende samme anmodning om oplysninger til andre anbringelsessteder med interne skoler.

På baggrund af nogle af de tilsynsbesøg, som børnekontoret efterfølgende har foretaget, har jeg bedt yderligere tre institutioner for børn og unge om oplysninger om undervisningen i deres interne skoler. Det drejer sig om tre private opholdssteder – Fonden Tagkærgård, Den Selvejende Institution Bjerget og Fonden Bryggergården.

For så vidt angår Fonden Bryggergården har jeg imidlertid besluttet ikke at fortsætte min undersøgelse af den interne skole, da skolen og efterfølgende opholdsstedet er blevet nedlagt.

ENDELIG REDEGØRELSE

2. Afgrænsningen af min undersøgelse

I mit brev af 20. september 2013 til Nødebogård redegjorde jeg kortfattet for retsgrundlaget for specialundervisning i anbringelsessteder, og på den baggrund bad jeg Nødebogård om en redegørelse for, om undervisningen i den interne skole opfyldte de dagældende krav til fagrække og minimumstimetal. Jeg bad samtidig om at få tilsendt dokumentation for fag og timetal.

Hvis undervisningen i den interne skole ikke opfyldte kravene til fagrække og minimumstimetal, bad jeg Nødebogård om at redegøre for, hvilke forhold og udfordringer der lå bag eller var årsag dertil.

Desuden bad jeg Nødebogård om at oplyse, om nogle af skolens elever var fritaget for undervisning i enkelte fag eller havde fået nedsat deres timetal. Hvis det var tilfældet, bad jeg Nødebogård om at vedlægge dokumentation for fritagelsen eller nedsættelsen.

Min undersøgelse vedrører skoleåret 2013/14.

I forbindelse med folkeskolereformen, der trådte i kraft den 1. august 2014, blev der fastsat nye regler om undervisningstimetal. Minimumstimetallene i folkeskolens fagrække er steget for 1.-9. klasse, og de opgøres på en enklere måde end tidligere. Både minimumstimetallene og de vejledende timetal for fagene fremgår nu af et bilag til folkeskoleloven.

På baggrund af de ændrede regler og afgrænsningen af min undersøgelse til skoleåret 2013/14 har jeg valgt at fokusere på spørgsmålene om fagrække og fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag. Spørgsmålet om minimumstimetal indgår derfor ikke i min undersøgelse.

3. Retsgrundlaget

3.1. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Det påhviler kommunalbestyrelsen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til de børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i kommunen, og hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte.

Det fremgår af § 20, stk. 2, jf. § 3, stk. 2, i folkeskoleloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 665 af 20. juni 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård var det lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen, der var gældende.

ENDELIG REDEGØRELSE

Specialundervisning kan indrettes i et anbringelsessted, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, (folkeskolelovens § 20, stk. 5).

Kommunalbestyrelsen kan efter overenskomst med et i kommunen beliggende anbringelsessted for børn og unge, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, henvise elever til specialundervisning i anbringelsesstedet (folkeskolelovens § 22, stk. 5).

Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (folkeskolelovens § 3, stk. 3).

Ministeren har udnyttet den nævnte bemyndigelse og fastsat regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i to forskellige bekendtgørelser.

Reglerne findes dels i *bekendtgørelse* nr. 693 af 20. juni 2014 om *folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård var det bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, der var gældende.

Reglerne findes desuden i *bekendtgørelse* nr. 702 af 23. juni 2014 om *specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård var det bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, der var gældende.

Henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i et anbringelsessted forudsætter, at eleven af de sociale myndigheder af sociale grunde er anbragt i et anbringelsessted, og at det vil være mest hensigtsmæssigt at undervise eleven i kortere eller længere tid i anbringelsesstedet, f.eks. på grund af elevens svære adfærdsvanskeligheder. Det fremgår af § 1 i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Beliggenhedskommunen følger udviklingen hos elever, der modtager specialpædagogisk bistand i anbringelsessteder, og tager efter forhandling med anbringelseskommunen og anbringelsesstedet mindst én gang om året stilling til, om den specialpædagogiske bistand til den pågælden-

ENDELIG REDEGØRELSE

de elev skal fortsætte eller ændres, eller om eleven skal henvises til et undervisningstilbud i folkeskolen, herunder til et undervisningstilbud i en specialklasse eller en specialskole.

Beslutningen træffes på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering og efter samråd med eleven og forældrene. Elevens synspunkter skal tillægges passende vægt under hensyntagen til elevens alder og modenhed.

Disse regler findes i § 4 og § 8 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. I den tidligere bekendtgørelse var det § 5 og § 9.

3.2. Fagrække

Specialpædagogisk bistand til elever i anbringelsessteder omfatter bl.a. undervisning i folkeskolens fag og fagområder. Undervisningen skal tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger.

Jeg henviser til § 2, nr. 3, i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Time- og læseplanerne for undervisningen i en intern skole på et anbringelsessted skal omfatte folkeskolens fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 1-4, § 19 c, stk. 2, og § 19 d, stk. 2 og 4.

Det fremgår af § 14, stk. 2, og § 15, stk. 2, i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård fremgik det af § 15, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse.

Den fulde fagrække er for 1.-9. klasse de humanistiske fag (dansk, engelsk, kristendomskundskab, historie og samfundsfag), naturfagene (matematik, natur/teknologi, geografi, biologi og fysik/kemi) og de praktiske/musiske fag (idræt, musik, billedkunst, håndværk og design samt madkundskab). Sidstnævnte to fag hed tidligere håndarbejde og sløjd samt hjemkundskab.

Undervisningen i en intern skole kan gives eleven på et lavere klassetrin end nævnt i de ovenfor anførte bestemmelser i folkeskoleloven.

ENDELIG REDEGØRELSE

Det fremgår af § 10, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård fremgik det af § 12, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ved lov nr. 212 af 4. marts 2013 om ændring af folkeskoleloven blev den daværende børne- og undervisningsminister bemyndiget til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder (jf. folkeskolelovens § 20, stk. 8). Lovændringen trådte i kraft den 1. maj 2013 og fandt anvendelse fra skoleåret 2013/14.

Forslaget om den nævnte bemyndigelse til ministeren blev fremsat med henblik på at styrke kvaliteten af undervisningen på de interne skoler.

Om baggrunden for lovforslaget fremgår det bl.a. af forarbejderne til loven, at der i 2011 blev nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Finansministeriet, KL, Social- og Integrationsministeriet samt Ministeriet for Børn og Undervisning. Arbejdsgruppen fik bl.a. til opgave at iværksætte en undersøgelse af kvaliteten af undervisningen i de interne skoler på anbringelsessteder.

Der er bl.a. anført følgende om arbejdsgruppens undersøgelse:

'Arbejdsgruppens analyse af kvaliteten af undervisningen på anbringelsessteder fremgår af rapporten 'Afrapportering fra den tværministerielle arbejdsgruppe om anbragte børns og unges undervisning på interne skoler' fra maj 2012. Arbejdsgruppens analyse bygger på en undersøgelse, der er gennemført af Rambøll Management Consulting. Resultaterne af Rambølls undersøgelse fremgår af rapporten 'Kortlægning af undervisning på døgninstitutioner, opholdssteder og dagbehandlingstilbud' fra marts 2012.

Arbejdsgruppens analyse viser, at der fortsat er behov for at styrke kvaliteten af undervisningen i de interne skoler og for at understøtte, at en større andel af de anbragte børn og unge får et undervisningstilbud i folkeskolen.

ENDELIG REDEGØRELSE

For så vidt angår de interne skoler på anbringelsessteder viser analysen overordnet, at skolerne har svært ved at redegøre præcist for antallet af timer, der undervises i de enkelte fag. Analysen viser endvidere, at undervisningen fokuserer på fag som dansk, matematik og engelsk, ligesom de fleste elever fokuserer på dansk, matematik og engelsk i forbindelse med aflæggelse af folkeskolens afgangsprøver. En relativ høj andel af eleverne fritages for andre fag i fagrækken, obligatoriske test samt afgangsprøver. Disse resultater skal ses i lyset af, at flertallet af elever ifølge skolernes vurdering ikke er fagligt alderssvarende. Eleverne har også oplevet mange afbrydelser af deres skolegang.

Arbejdsgruppen har desuden henvist til, at tidligere undersøgelser og statistiske analyser af unges gennemførelse af folkeskolen og unges efterfølgende uddannelsesniveau har vist, at langt flere unge, der har været anbragt i anbringelsessteder, ikke har gennemført folkeskolen og heller ikke har fået en videre uddannelse.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der på den baggrund er behov for at styrke tilsynet med de interne skoler for at sikre, at eleverne får tilbudt den fulde fagrække, at minimumstimetallene bliver overholdt, og at der kun gives fritagelser for fag, når betingelserne herfor er opfyldt.

Det er også anført i lovens forarbejder, at det er regeringens målsætning, at undervisningen på de interne skoler skal leve op til kravene i folkeskolelovgivningen, herunder at eleverne skal tilbydes den fulde fagrække og aflægge folkeskolens afgangsprøver.

Jeg henviser til forslaget til lov nr. 212 af 4. marts 2013, lovforslag nr. L 96 af 29. november 2012 til lov om ændring af lov om folkeskolen (*Bemyndigelse til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder mv.*), Folketingstidende 2012-13, lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 1.2. og 2.2.

3.3. Særlig ordning for enkelte elever

Der er mulighed for at fravige kravene til fagrække i helt konkrete tilfælde.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan eleven fritages for undervisning i dette fag, dog ikke for så vidt angår dansk og matematik.

ENDELIG REDEGØRELSE

Afgørelse om fritagelse for undervisning i et fag skal træffes af skolens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering. Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke.

Det er desuden en betingelse, at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 13, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård fandtes reglerne i § 14, stk. 1, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

4. Undervisningen i Nødebogårds interne skole med hensyn til fagrække

Eleverne i en intern skole skal undervises i folkeskolens fulde fagrække inden for de tre fagblokke humanistiske fag, naturfag og praktiske/musiske fag, jf. punkt 3.2 ovenfor.

Min høring af 20. september 2013 til Nødebogård om undervisningen i den interne skole vedrørte skoleåret 2013/14. På dette tidspunkt fremgik fagrækken for 1.-9. klasse af § 5, stk. 2 og 3, i den tidligere lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen. Bestemmelserne havde følgende ordlyd:

§ 5. ...

Stk. 2. Undervisningen i 1.-9. klasse gives inden for 3 fagblokke og omfatter for alle elever:

- 1) Humanistiske fag:
  - a) Dansk på alle klassetrin.
  - b) Engelsk på 3.-9. klassetrin.
  - c) Kristendomskundskab på alle klassetrin bortset fra det klassetrin, hvor konfirmationsforberedelsen finder sted.
  - d) Historie på 3.-9. klassetrin.
  - e) Samfundsfag på 8. og 9. klassetrin.
- 2) Praktiske/musiske fag:
  - a) Idræt på alle klassetrin.

ENDELIG REDEGØRELSE

- b) Musik på 1.-6. klassetrin.
  - c) Billedkunst på 1.-5. klassetrin.
  - d) Håndarbejde, sløjd og hjemkundskab på et eller flere klassetrin inden for 4.-7. klassetrin.
- 3) Naturfag:
- a) Matematik på alle klassetrin.
  - b) Natur/teknik på 1.-6. klassetrin.
  - c) Geografi på 7.-9. klassetrin.
  - d) Biologi på 7.-9. klassetrin.
  - e) Fysik/kemi på 7.-9. klassetrin.

Stk. 3. Der skal tilbydes eleverne undervisning i tysk (tilbudsfag) på 7.-9. klassetrin.'

Som svar på min anmodning om en redegørelse om undervisningen i den interne skole har Nødebogård i brev af 13. november 2013 oplyst følgende:

!...

Nødebogårds interne skole *tilbyder* fag og timetal i overensstemmelse med de gældende krav til fagrække og minimumstimetal. Der er imidlertid yderst få om overhovedet nogen af vores skoles elever, som er i stand til at modtage et sådant antal af fag og et sådant timetal.

De fleste børn, der bor på Nødebogård, har haft så store psykiske problemer, at de ikke har modtaget undervisning i en årrække. Derfor tilrettelægges undervisningen på Nødebogård i forhold til den enkelte elevs aktuelle formåen. Eksempelvis får nogle elever eneundervisning i deres bomiljø, i fag, der har deres særlige interesse. Nogle kan efter en periode langsomt integreres i undervisningen på skolen. Andre elever er særligt motiverede for undervisning i en periode, eksempelvis op til 9. klasses afgangseksamen, hvor skolens undervisning intensiveres.

Det fremgår af gældende overenskomst af 1. januar 2005 "Overenskomst mellem Hillerød Kommune, Københavns Amt og Behandlingshjemmet Nødebogård om tilsyn med den interne skole", at Nødebogård *tilbyder* undervisning efter de gældende regler (se denne s. 3 nederste afsnit). Det fremgår af samme, at der anvendes tilsyn fra Hillerød Kommune ved tilsynsførende repræsentant, til sikring af, at Nødebogårds undervisning lever op til gældende krav (se s. 6).

Der anmodes om kopier af elevskemaer, ugeplaner og årsplaner for skoleåret 2013/14 og anden relevant dokumentation. Der er vedlagt eksempler på dette, men det skal bemærkes, at disse eksempler ikke er udtryk for generelle forhold, da elevernes undervisning er endog meget indivi-

ENDELIG REDEGØRELSE

duelt tilrettelagt. Nogle elever modtager undervisning svarende til afgangselever i folkeskolen. 1/3 af Nødebogårds interne skoles elever tager hvert år folkeskolens afgangsprøve på Nødebogård. Andre elever er helt eller delvis ude af stand til at modtage undervisning i lange perioder. Der henvises i øvrigt til mere generelle betragtninger vedr. tilrettelæggelsen af undervisning for elever med sygdomsbilleder inden for Nødebogårds målgruppe i overenskomsten, bilag D "Beskrivelse af undervisningens udformning" og her særligt afsnittet "Undervisning som behandling" (se dette).

Der bedes om en redegørelse for hvad årsagen er, til at Nødebogårds interne skole ikke opfylder gældende krav. I tilfælde hvor en elev ikke magter at følge undervisningen efter gældende regler, fritager skolens leder eleven for dette i samarbejde med institutionens øvrige behandlingspersonale på baggrund af grundige vurderinger. Som det fremgår af ovenstående overenskomst s. 4, er grundlaget for vurderingerne især elevernes individuelle undervisningsplan, som udarbejdes 2 gange årligt for alle elever (se denne). Undervisningsplanen undersøger flere forhold, som har betydning for afdækningen af elevens muligheder for at modtage undervisning. Der kan særligt nævnes forhold under "Generelle overvejelser og vurderinger i forhold til elevens oplevelser og adfærd i forbindelse med undervisningssituationer." I dette afsnit er der især fokus på afsnit 1, 4, 7, 8 og 12. Der afdækkes endvidere i forhold til enkelte fag i undervisningsplanens efterfølgende afsnit.

...

Jeg har sammen med redegørelsen fra Nødebogård modtaget "Overenskomst mellem Hillerød Kommune, Københavns Amt og Behandlingshjemmet Nødebogård om tilsyn med den interne skole" (dateret 7. februar 2005) med bilag, en udtalelse fra skolelederen om læseplanen generelt for Nødebogård skole for skoleåret 2013/14, et skema fra efterårsferien til juleferien og et eksempel på en undervisningsplan.

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække. Jeg henviser til punkt 3.2 ovenfor.

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

ENDELIG REDEGØRELSE

Begrænsninger i fagrækken er kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev, jf. punkt 3.3 ovenfor og punkt 5 nedenfor.

Det fremgår af den tilsendte overenskomst, at målgruppen for Nødebogård er børn og unge fra 6-18 år med et udpræget behandlingsbehov. Alle børn modtages først efter ophold på en børnepsykiatrisk afdeling, hvor der er foretaget en børnepsykiatrisk udredning, herunder en vurdering af deres kognitive funktioner og deres faglige niveau. Børnene er karakteriseret ved gennemgribende udviklingsforstyrrelse, forstyrrelse i personlighedsstruktur og adfærd, formodet potentiel skizofreni, paranoid psykose, skizotypisk sindslidelse, affektiv sindslidelse samt adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser kombineret med træk fra en eller flere af ovennævnte diagnosegrupper.

I overenskomsten er der desuden en beskrivelse af Nødebogårds interne skoles opgaver: Heraf fremgår bl.a. følgende:

...

Eftersom skolen modtager elever med svære udviklings- og personlighedsforstyrrelser, er det særlig nødvendigt, at undervisningen tilrettelægges i henseende hertil. Nødebogård har først og fremmest særlig opmærksomhed rettet mod relationer imellem børn og voksne, og undervisningen bliver til i samarbejde og koordination med andre faggrupper, som er psykologer, pædagoger, psykiater og socialrådgiver. Nødebogård benævner gerne skolens undervisningsform som undervisningsterapi.

En skoledag søges på trods af varierende elevforudsætninger bygget op omkring en fast struktur. Skolen har undervisning i nogle faste moduler med fastlagte pauser, ...

Undervisningen følger generelt folkeskoleloven. Der tilbydes således undervisning i de i folkeskoleloven § 5 nævnte obligatoriske fag, svarende til undervisningsministeriets vejledende timetal. Der tilbydes endvidere undervisning i øvrige fag, således at timetallet mindst svarer til de i folkeskoleloven nævnte minimumstimetal inden for de 3 klasseopdelte trin.

I de tilfælde, hvor en elev ikke magter at følge undervisningsministeriets vejledende læseplaner, medfører det særlig opmærksomhed omkring en individuel undervisningsplan, ...'

Ifølge det tilsendte skoleskema for perioden fra efterårsferien til juleferien blev der undervist i følgende fag inden for de tre fagblokke: Dansk, engelsk, religion, historie, samfundsfag, idræt, matematik, fysik/kemi og

ENDELIG REDEGØRELSE

tysk. Under skemaet er det anført, at der efter juleferien lægges timer i billedkunst, geografi og biologi i stedet for historie, samfundsfag og religion.

Det fremgår af det tilsendte eksempel på en undervisningsplan for en elev på 7.-8. klassetrin, at den pågældende elev blev undervist i dansk, matematik, IT, engelsk, historie, musik og idræt på den interne skole, og at eleven modtog fysikundervisning på en ekstern skole.

På baggrund af de oplysninger, som jeg har modtaget fra Nødebogård, må jeg lægge til grund, at der på Nødebogårds interne skole i skoleåret 2013/14 blev tilbudt undervisning i folkeskolens fagrække, i det omfang eleverne ikke var fritaget fra undervisning ud fra en konkret, individuel vurdering af den enkelte elev. Der er derfor efter min foreløbige opfattelse ikke grundlag for kritik.

5. Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Som nævnt ovenfor er begrænsninger i fagrækken kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

Nødebogård har i sin redegørelse af 13. november 2013 oplyst, at i de tilfælde, hvor en elev ikke magter at følge undervisningen efter gældende regler, fritager skolens leder eleven for dette i samarbejde med institutionens øvrige behandlingspersonale på baggrund af grundige vurderinger, (jf. citat af Nødebogårds redegørelse i punkt 4 ovenfor).

Nødebogård har endvidere oplyst følgende:

ENDELIG REDEGØRELSE

...

Der anmodes om dokumentation for evt. fritagelse fra undervisning og timenedsættelse. Nødebogård udfærdiger ikke særskilte dokumenter, hvor det fremgår hvilke undtagelser og timenedsættelser, som skolelederen har fritaget den enkelte elev for. Elevernes forudsætninger for at modtage undervisning kan variere meget betydeligt inden for en måned. Af den grund foretages der løbende vurderinger på behandlingsmøder ud fra afdækninger i undervisningsplaner, journalnotater og andre observationer eller undersøgelser (se undervisningsplanens første afsnit).'

På baggrund af ovennævnte må jeg lægge til grund, at lederen af Nødebogårds interne skole i skoleåret 2013/14 traf afgørelser om at fritage elever for undervisning i et fag, når det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleverne specialundervisning i faget på grund af elevernes usædvanligt store vanskeligheder.

Ifølge 'Overenskomst mellem Hillerød Kommune, Københavns Amt og Behandlingshjemmet Nødebogård om tilsyn med den interne skole' (dateret 7. februar 2005), som jeg har fået tilsendt fra Nødebogård, har Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) i Hillerød Kommune ansvaret for den skolepsykologiske bistand i forhold til den interne undervisning på Nødebogård.

En skoleleders afgørelser om at fritage en elev for undervisning i et fag skal træffes på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev.

Det fremgår ikke af det materiale og de oplysninger, som jeg har modtaget fra Nødebogård, at PPR i Hillerød Kommune har foretaget pædagogiske-psykologiske vurderinger af de enkelte elever i Nødebogårds interne skole forud for skolelederens afgørelser om at fritage de pågældende elever for undervisning i enkelte fag.

I forbindelse med min behandling af sagen har jeg fra Hillerød Kommune modtaget oplysning om, at der ikke siden 2013 er udarbejdet tilsynsrapporter om den interne skole på Nødebogård.

Jeg har i dag i en særskilt henvendelse til Hillerød Kommune rejst spørgsmålene om kommunens PPR-bistand i forhold til den interne undervisning på Nødebogård og kommunens tilsyn med Nødebogårds interne skole.

ENDELIG REDEGØRELSE

For så vidt angår spørgsmålet om fritagelse af en elev for undervisning i et fag henleder jeg i øvrigt opmærksomheden på, at en sådan fritagelse efter reglerne desuden forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag (jf. punkt 3.3 ovenfor).

Da målgruppen for Nødebogård er børn og unge med psykiatriske problemstillinger og et udpræget behandlingsbehov skal jeg samtidig henlede opmærksomheden på, at undervisningstiden kan nedsættes, hvis elevens helbred ifølge lægeerklæring ikke tillader gennemførelse af fuld undervisning. Nedsættelsen forudsætter forældrenes tilslutning.

Jeg henviser til § 12, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.”

I brev af 23. juni 2015 bad jeg Hillerød Kommune om bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og i brev af samme dato gav jeg også Nødebogård lejlighed til at kommentere den foreløbige redegørelse.

Jeg modtog Hillerød Kommunes bemærkninger den 19. august 2015. Kommunen anførte bl.a. følgende:

”...

Beskrivelse af PPR-bistand

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning har ansvaret for den skolepsykologiske bistand i forhold til undervisningen på Nødebogård. Ved indskrivning af nye elever, sender Nødebogård akter fra anbringelseskommunen til Hillerød PPR, som derpå visiterer eleverne til undervisningstilbuddet. PPR yder skolen pædagogisk-psykologisk rådgivning i form af supervision, observation, rådgivning og mindre kurser efter behov. Indholdet af PPR-bistanden spænder vidt lige fra elevplaner, konflikthåndtering og læseundervisning til inklusion, læringsstrategier og folkeskolereformen.

Mindst én gang årligt tages der på revisitationsmøder stilling til elevernes fortsatte skolegang. Dette sker på baggrund af elevplaner, herunder faglige testresultater, eventuelle observationer foretaget af PPR, og det pædagogiske personale samt skolelederens aktuelle vurdering af eleven. Forud for møderne har skolelederen drøftet eventuelle fritagelser med eleverne og deres forældre. Skolen tilbyder alle fag i overensstemmelse med gældende regler, men mange elever er, på grund af deres usæd-

ENDELIG REDEGØRELSE

vanligt store vanskeligheder, ikke i stand til at modtage undervisning i hele fagrækken. På revisitationsmøder eller almindelige tilsynsbesøg drøftes fritagelser for konkrete elever og der tages stilling til hvilken anden undervisning/aktivitet eleven kan modtage i stedet. Elevers formåen og motivation kan skifte igennem et skoleår, hvorfor konkrete fritagelser jævnligt vurderes af skolen og PPR efter samråd med eleven og forældrene. PPRs pædagogisk-psykologiske vurdering foretages således løbende og mundtligt i tæt samspil med den interne skole. PPR opfatter den proces som foregår omkring elevers fritagelse som relevant og fagligt forsvarlig. Den her beskrevne praksis har også været gennemført i skoleåret 2013/14.

...

Hillerød Kommune meddelte ved fremsendelse af sine bemærkninger, at Nødebogård ikke havde bemærkninger til min foreløbige redegørelse.

Hillerød Kommune
Trollesmindeallé 27
3400 Hillerød

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

J.nr. 219-2013-45366: Den interne skole på Nødebogård

12-01-2016

Hillerød Kommune har den 19. august 2015 sendt mig en udtalelse dateret 4. august 2015 som svar på min anmodning om dels bemærkninger til min foreløbige redegørelse om den interne skole på Nødebogård, dels en udtalelse vedrørende kommunens PPR-bistand og tilsyn i forbindelse med specialundervisningen i Nødebogårds interne skole. Jeg har nu færdigbehandlet sagen.

Dok.nr. 15/02721-3/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

+ bilag

På baggrund af det, Hillerød Kommune har oplyst, foretager jeg mig ikke mere vedrørende spørgsmålet om kommunens PPR-bistand i forbindelse med specialundervisningen i den interne skole på Nødebogård.

Med hensyn til spørgsmålet om, i hvilket omfang PPR i Hillerød Kommune i skoleåret 2013/14 foretog pædagogiske psykologiske vurderinger af de enkelte elever i Nødebogårds interne skole i forbindelse med elevernes fritagelse for undervisning i enkelte fag, henviser jeg til den vedlagte kopi af min endelige redegørelse om den interne skole på Nødebogård. Til kommunens orientering vedlægges også jeg en kopi af mit samtidige brev til Nødebogård.

Hillerød Kommune har i sin udtalelse til mig bekræftet, at der ikke er blevet udarbejdet en tilsynsrapport for skoleåret 2013/14 om specialundervisningen i den interne skole på Nødebogård. Det er efter min opfattelse beklageligt, at rapporten ikke blev udarbejdet.

På baggrund af Hillerød Kommunes generelle oplysninger om tilsynet med undervisningen i den interne skole på Nødebogård og kommunens oplysninger om udpegningen af en ny tilsynsførende foretager jeg mig ikke mere vedrørende spørgsmålet om kommunens tilsyn. Jeg går ud fra, at der fremover vil blive ført tilsyn og udarbejdet tilsynsrapporter efter hvert tilsynsbesøg i overensstemmelse med Undervisningsministeriets manual om tilsyn.

Jeg henviser til min udtalelse nedenfor.

Ombudsmandens udtalelse

1. Sagens baggrund

Ombudsmandens Børnekontor var den 6. februar 2013 på tilsynsbesøg på Nødebogård. Tilsynsbesøget omfattede også institutionens interne skole, og i forbindelse med besøget var der særlig fokus på bl.a. undervisning.

På baggrund af tilsynsbesøget bad jeg i brev af 20. september 2013 Nødebogård om en redegørelse og yderligere materiale om undervisningen i den interne skole. Jeg orienterede Hillerød Kommune i et brev af samme dato.

Nødebogård sendte mig bl.a. kopi af overenskomsten mellem Hillerød Kommune, daværende Københavns Amt og Behandlingshjemmet Nødebogård om tilsynet med den interne skole (dateret 7. februar 2005). Ifølge overenskomsten har Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) i Hillerød Kommune ansvaret for den skolepsykologiske bistand i forhold til den interne undervisning på Nødebogård.

Det fremgik ikke af det materiale og de oplysninger, som jeg modtog fra Nødebogård, at PPR i Hillerød Kommune havde foretaget pædagogiske psykologiske vurderinger af de enkelte elever i Nødebogårds interne skole forud for skolelederens afgørelser om at fritage de pågældende elever for undervisning i enkelte fag i skoleåret 2013/14.

Fra Nødebogård modtog jeg også kopi af et udfyldt skema (dateret 23. januar 2013) om tilsyn med undervisningen i den interne skole.

I forbindelse med min behandling af sagen om undervisningen i Nødebogårds interne skole rettede en af mine medarbejdere i marts 2015 henvendelse til Hillerød Kommune med en forespørgsel om at modtage kopi af senere tilsynsrapporter.

Hillerød Kommune, Skoleafdelingen oplyste i brev af 24. marts 2015, at der ikke forelå nyere tilsynsrapporter om Nødebogårds interne skole end den, der var udarbejdet i 2013. Kommunen henviste til, at den skoleleder, der tidligere havde ført tilsynet med Nødebogårds interne skole, ikke havde lavet tilsynsrapporter i 2014 og 2015, og at vedkommende var gået på pension i 2015. Hillerød Kommune oplyste desuden, at skoleafdelingen nu havde udpeget en ny tilsynsførende skoleleder til at varetage opgaven.

Den 23. juni 2015 sendte jeg en kopi af min foreløbige redegørelse i sagen om undervisningen i Nødebogårds interne skole til Hillerød Kommune og bad kommunen – der er ansvarlig for tilsynet med specialundervisningen i den interne skole – om bemærkninger til den foreløbige redegørelse.

Jeg bad samtidig Hillerød Kommune om en udtalelse om kommunens PPR-bistand i forhold til den interne undervisning på Nødebogård, herunder i hvilket omfang PPR i Hillerød Kommune i skoleåret 2013/14 foretog pædagogiske psykologiske vurderinger af de enkelte elever i Nødebogårds interne skole i forbindelse med elevernes fritagelse for undervisning i enkelte fag.

Jeg bad desuden Hillerød Kommune om en udtalelse om tilsynet med specialundervisningen på Nødebogårds interne skole.

2. Retsgrundlaget

2.1. PPR-bistand

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan eleven fritages for undervisning i dette fag, dog ikke for så vidt angår dansk og matematik. Afgørelse om fritagelse for undervisning i et fag skal træffes af skolens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering.

Det fremgår af § 13, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård fandtes reglerne i § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ifølge overenskomsten mellem Hillerød Kommune, daværende Københavns Amt og Behandlingshjemmet Nødebogård om tilsynet med den interne skole har Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) i Hillerød Kommune ansvaret for den skolepsykologiske bistand i forhold til den interne undervisning på Nødebogård.

2.2. Tilsyn med specialundervisning

Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at ethvert undervisningspligtigt barn i kommunen får en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. Det fremgår af § 40, stk. 1, i folkeskoleloven (lovbekendtgørelse nr. 665 af 20. juni 2014 om folkeskolen).

Det er således kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen, der har ansvaret for, at specialundervisningen i en intern skole på et anbringelsessted står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.

Henvisning af en elev til specialpædagogisk bistand i et privat, selvejende eller regionalt anbringelsessted eller et kommunalt anbringelsessted i en anden kommune forudsætter, at der på forhånd er indgået en overenskomst mellem institutionen og kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen. Et af de elementer, der skal være omfattet af en sådan overenskomst, er beliggenhedskommunens tilsynsfunktion og dens indhold. Tilsynsfunktionen skal bl.a. sikre, at undervisningen i anbringelsessteder gives i overensstemmelse med fastsatte time- og læseplaner.

Disse regler fremgår af § 14, stk. 1, nr. 3 og stk. 3, i bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Nødebogård fandtes tilsvarende regler i § 15, stk. 1, nr. 3 og stk. 4, i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ifølge Undervisningsministeriets manual om tilsyn med specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder (2010) bør tilsynsbesøg foretages efter behov og mindst hvert halve år (side 16).

Det fremgår endvidere af manualen, at det er vigtigt, at den dialog, der primært kendetegner tilsynet, resulterer i skriftlige rapporter. Rapporterne bør indeholde tilsynets anbefalinger af ændringer, så både institution og tilsynsmyndighed kan forholde sig konkret til dem, sætte de nødvendige initiativer i gang og senere følge op (side 21). Samme sted i manualen anføres det, at skriftlighed vedrørende undervisningen må være så omfangsrig og præcis, at det er muligt for ledelse, forældre, skolemyndigheder og andre at forholde sig til undervisningens forudsætninger, indhold, tilrettelæggelse og rammer.

3. Min vurdering

3.1. PPR-bistand

Hillerød Kommunes udtalelse af 4. august 2015 indeholder følgende beskrivelse af kommunens PPR-bistand i forhold til undervisningen i den interne skole på Nødebogård:

"Pædagogiske Psykologisk Rådgivning har ansvaret for den skolepsykologiske bistand i forhold til undervisningen på Nødebogård. Ved indskrivning af nye elever, sender Nødebogård akter fra anbringelseskommunen til Hillerød PPR, som derpå visiterer eleverne til undervisningstilbuddet. PPR yder skolen pædagogisk-psykologisk rådgivning i form af supervision, observation, rådgivning og mindre kurser efter behov. Indholdet af PPR-bistanden spænder vidt lige fra elevplaner, konflikthåndtering og læseundervisning til inklusion, læringsstrategier og folkeskolereformen.

Mindst én gang årligt tages der på revisitationsmøder stilling til elevernes fortsatte skolegang. Dette sker på baggrund af elevplaner, herunder faglige testresultater, eventuelle observationer foretaget af PPR, og det pædagogiske personale samt skolelederens aktuelle vurdering af eleven. Forud for møderne har skolelederen drøftet eventuelle fritagelser med eleverne og deres forældre. Skolen tilbyder alle fag i overensstemmelse med gældende regler, men mange elever er, på grund af deres usædvanligt store psykiske vanskeligheder, ikke i stand til at modtage undervisning i hele fagrækken. På revisitationsmøder eller almindelige tilsynsbesøg drøftes fritagelser for konkrete elever og der tages stilling til hvilken anden undervisning/aktivitet eleven kan modtage i stedet. Elevers formåen og motivation kan skifte igennem et skoleår, hvorfor konkrete fritagelser jævnligt vurderes af skolen og PPR i samråd med eleven og forældrene. PPRs pædagogiske-psykologiske vurdering foretages således løbende og mundtligt i tæt samspil med den interne skole. PPR opfatter den proces som foregår omkring elevers fritagelse som relevant og fagligt forsvarlig. Den her beskrevne praksis har også været gennemført i skoleåret 2013/14.

På baggrund af det oplyste foretager jeg mig ikke mere vedrørende spørgsmålet om Hillerød Kommunes PPR-bistand i forbindelse med specialundervisningen i den interne skole på Nødebogård.

Med hensyn til spørgsmålet om, i hvilket omfang PPR i Hillerød Kommune i skoleåret 2013/14 foretog pædagogiske psykologiske vurderinger af de enkelte elever i Nødebogårds interne skole i forbindelse med elevernes fritagelse

for undervisning i enkelte fag, henviser jeg til den vedlagte kopi af min endelige redegørelse om den interne skole på Nødebogård.

3.2. Tilsynet med specialundervisningen

Hillerød Kommunes udtalelse af 4. august 2015 indeholder en generel beskrivelse af kommunens tilsyn med den interne skole på Nødebogård. Det oplyses, at tilsynet skal sikre, at lovgivningen, elevplanerne og overenskomsten mellem Hillerød Kommune og den interne skole overholdes, og at der i tilsynsopgaven både ligger en kontrolfunktion og en rådgivningsfunktion, som skal sikre, at eleverne får en undervisning, der står mål med folkeskolens krav.

Det fremgår endvidere af beskrivelsen, at skoleafdelingen og PPR samarbejder om tilsynet, men at skoleafdelingen primært fokuserer på overordnede organisatoriske forhold, mens PPR primært fokuserer på forhold vedrørende de enkelte elever. Skoleafdelingens og PPRs tilsynsførende deltager begge på tilsynsmøderne, hvor de supplerer hinanden, og bagefter vurderer de besøgene. Der afholdes tilsynsmøder mindst hvert halve år, og fra skolens side deltager skolelederen og de enkelte lærerteam på skift. Besøgene er oftest anmeldte af hensyn til elever og personale, og senest en uge inden besøgene sender skolen elevplanerne til de tilsynsførende til gennemlæsning. Tilsynsmøderne med de enkelte lærerteam starter med en generel del om skolens undervisning og aktuelle udfordringer og slutter med en individuel del om hver enkelt elev. Til sidst aftales næste mødedato og behov for yderligere PPR-bistand.

Hillerød Kommune har desuden i udtalelsen af 4. august 2015 bekræftet, at der ikke er blevet udfærdiget en tilsynsrapport for skoleåret 2013/14 om specialundervisningen i den interne skole på Nødebogård.

Det fremgår af Hillerød Kommunes brev af 24. marts 2015, at der er blevet udpeget en ny tilsynsførende til at varetage tilsynet med specialundervisningen i den interne skole på Nødebogård, og i udtalelsen af 4. august 2015 har kommunen oplyst, at der fra foråret 2015 er blevet arbejdet på at få den nye tilsynsførende sat godt ind i arbejdet.

Det er efter min opfattelse beklageligt, at der ikke blev udarbejdet en tilsynsrapport for skoleåret 2013/14 om specialundervisningen i den interne skole på Nødebogård.

På baggrund af Hillerød Kommunes generelle oplysninger om tilsynet med undervisningen i den interne skole på Nødebogård og kommunens oplysninger om udpegningen af en ny tilsynsførende foretager jeg mig ikke mere vedrørende spørgsmålet om kommunens tilsyn.

Jeg går ud fra, at der fremover vil blive ført tilsyn og udarbejdet tilsynsrapporter efter hvert tilsynsbesøg i overensstemmelse med Undervisningsministeriets manual om tilsyn.

Til Hillerød Kommunes orientering kan jeg oplyse, at jeg i dag på baggrund af min undersøgelse om undervisningen i fem interne skoler på anbringelsessteder for børn og unge (herunder Nødebogård) har rettet en generel henvendelse til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling om kommunernes udøvelse af tilsynet med specialundervisningen i interne skoler.

Jeg har sendt en kopi af dette brev og min endelige redegørelse om Nødebogårds interne skole til ministeriet.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Nødebogård

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Varde Kommune
Bytoften 2
6800 Varde

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Sagsnr. 15-7838: Den interne skole på Tippen

12-01-2016

Til orientering sender jeg kopi af et brev, som jeg i dag har sendt til Tippen i sagen om undervisningen i Tippens interne skole.

Dok.nr. 13/03221-19/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

Jeg vedlægger også en kopi af min endelige redegørelse i sagen.

+ bilag

Som det fremgår, kan jeg på baggrund af de oplysninger, som jeg har modtaget fra Tippen, og Varde Kommunes tilsynsrapport ikke lægge til grund, at der på Skolen ved Tippen i skoleåret 2013/14 blev tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække, i det omfang eleverne ikke var fritaget for undervisning ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev. Det er efter min opfattelse kritisabelt.

Det fremgår af koncept for Tippens interne skole (2014), at Skolen ved Tippen efter folkeskolereformen tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække. På den baggrund foretager jeg mig ikke yderligere.

Det er endvidere min opfattelse, at lederen af Tippens interne skole i skoleåret 2013/14 burde have truffet egentlige afgørelser, i det omfang eleverne blev fritaget for undervisning i et eller flere fag.

På baggrund af Varde Kommunes tilkendegivelse af, at kommunen fremover ved tilsynsbesøg vil bede om at få fremlagt skolelederens afgørelse i ethvert tilfælde, hvor der måtte være afvigelse fra den normale fagrække, foretager jeg imidlertid ikke yderligere.

Til Varde Kommunes orientering kan jeg oplyse, at jeg i dag på baggrund af min undersøgelse om undervisningen i fem interne skoler på anbringelsessteder for børn og unge (herunder Tippen) har rettet en generel henvendelse til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling om kommunernes udøvelse af tilsynet med specialundervisningen i interne skoler.

Jeg har sendt en kopi af dette brev og min endelige redegørelse om Tippens interne skole til ministeriet.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Døgninstitutionen Tippen
Tiphedevej 17
6823 Ansager

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Den interne skole på Tippen

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen om TIPPENS interne skole.

Den 19. august 2015 modtog jeg Varde Kommunes bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og jeg har nu færdigbehandlet sagen.

Jeg vedlægger en kopi af min endelige redegørelse.

Efter min gennemgang af Varde Kommunes bemærkninger fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

På baggrund af de oplysninger, som jeg har modtaget fra Tippen, og Varde Kommunes tilsynsrapport kan jeg ikke lægge til grund, at der på Skolen ved Tippen i skoleåret 2013/14 blev tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække, i det omfang eleverne ikke var fritaget for undervisning ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev. Det er efter min opfattelse kritiksabelt.

Det fremgår af koncept for TIPPENS interne skole (2014), at Skolen ved Tippen efter folkeskolereformen tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække. På den baggrund foretager jeg mig ikke yderligere.

Det er endvidere min opfattelse, at lederen af TIPPENS interne skole i skoleåret 2013/14 burde have truffet egentlige afgørelser, i det omfang eleverne blev fritaget for undervisning i et eller flere fag.

På baggrund af Varde Kommunes tilkendegivelse af, at kommunen fremover ved tilsynsbesøg vil bede om at få fremlagt skolelederens afgørelse i ethvert tilfælde, hvor der måtte være afvigelse fra den normale fagrække, foretager jeg imidlertid ikke yderligere.

12-01-2016

Dok.nr. 13/03221-18/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

+ bilag

Jeg har sendt en kopi af min endelige redegørelse til Varde Kommune.

Jeg har også sendt en kopi af dette brev til Varde Kommune til orientering.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Varde Kommune

Den interne skole på Tippen

Jeg vender nu tilbage til sagen om undervisningen i Tippens interne skole.

12-01-2016

Den 23. juni 2015 afgav jeg en foreløbig redegørelse i sagen, og den 19. august 2015 modtog jeg Varde Kommunes bemærkninger. Varde Kommune har redegjort for grundlaget og processen i forbindelse med fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag.

Dok.nr. 13/03221-17/MV

Jeg har ikke modtaget særskilte bemærkninger fra Tippen.

Min foreløbige redegørelse og Varde Kommunes bemærkninger hertil er gengivet nedenfor i sagsfremstillingen (fra side 5).

Ombudsmandens endelige udtalelse

Efter min gennemgang af Varde Kommunes bemærkninger fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015, med følgende yderligere bemærkninger:

Undervisningen i Tippens interne skole med hensyn til fagrække

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække.

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

På baggrund af de oplysninger, som jeg har modtaget fra Tippen, og Varde Kommunes tilsynsrapport kan jeg ikke lægge til grund, at der på Skolen ved Tippen i skoleåret 2013/14 blev tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække, i det omfang eleverne ikke var fritaget for undervisning ud fra en kon-

ENDELIG REDEGØRELSE

kret individuel vurdering af den enkelte elev. Det er efter min opfattelse kritiskabelt.

Jeg har fra Varde Kommune modtaget kopi af et udarbejdet koncept for Tippetns interne skole (2014) efter folkeskolereformen. Heri er indsat et skema med alle de fag i folkeskolens fagrække som fremgår af folkeskolelovens § 5, stk. 2, og med henvisning til skemaet er det anført, at der i Tippetns interne skole undervises i de nævnte fag afhængig af den enkelte elevs potentialer og progression.

Det fremgår således af konceptet for Tippetns interne skole, at Skolen ved Tippetn efter folkeskolereformen tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække. På den baggrund foretager jeg mig herefter ikke yderligere.

Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Begrænsninger i fagrækken er således kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

På baggrund af de oplysninger, som jeg modtog fra Tippetn, og Varde Kommunes tilsynsrapport skrev jeg i min foreløbige redegørelse, at jeg måtte lægge til grund, at fritagelse af en elev for undervisning i et fag skete ud fra en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den pågældende elev.

Jeg kunne imidlertid ikke ud fra det foreliggende dokumentationsmateriale lægge til grund, at lederen af den interne skole havde truffet egentlige afgørelser om fritagelse for undervisning i de enkelte fag i overensstemmelse med reglerne i § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

ENDELIG REDEGØRELSE

Varde Kommune har i brev af 19. august 2015 oplyst, at det har været kommunens vurdering, at en aktuel pædagogisk-psykologisk vurdering udtrykker elevens læringsforudsætninger og vanskeligheder i forhold til opfyldelse af læringsmålene i folkeskoleloven, og at den individuelle pædagogiske-psykologiske vurdering giver det faglige grundlag for at fritage en elev for undervisning i et eller flere fag.

Varde Kommune har desuden oplyst, at materiale om den enkelte elev årligt har været fremlagt for visitationsudvalget i kommunen. Visitationsmaterialet indeholder en psykologisk vurdering af elevens fortsatte behov for specialundervisning, en skolemæssig belysning af elevens læring og en opstilling af elevens fagrække. Herudover indeholder visitationsmaterialet også en forældretilslutning, som kommunen har vurderet som en tilslutning til det fortsatte forløb med de nævnte fag.

Det fremgår endvidere af Varde Kommunes udtalelse, at visitationsudvalget i foråret 2014 pålagde Tippens skole fremover at benytte et revisitationsskema, fordi visitationsmaterialet for skoleåret 2013/14 efter udvalgets opfattelse ikke udviste en tilstrækkelig detaljeringsgrad. Fagrække og forældretilslutning fremgår tydeligt af revisitationsskemaet. Kommunen har herefter i forbindelse med tilsyn taget udgangspunkt i den pædagogiske-psykologiske vurdering og revisitationsmaterialet med oversigt over fag og forældretilslutning, og kommunen har vurderet, at revisitationsmaterialet udtrykker lederens vurdering og forældrenes stillingtagen.

Varde Kommune har afslutningsvis anført, at kommunen ikke i forbindelse med tilsyn har bedt om fremlæggelse af materiale, hvor lederen af Tippens skole specifikt har begrundet sine egne afgørelser om fritagelse for undervisning i fag, men at tilsynet fremover vil bede om få fremlagt skolelederens afgørelse i ethvert tilfælde, hvor der måtte være afvigelse fra den normale fagrække.

Det er min opfattelse, at lederen af Tippens interne skole i skoleåret 2013/14 burde have truffet egentlige afgørelser, i det omfang eleverne blev fritaget for undervisning i et eller flere fag.

På baggrund af Varde Kommunes tilkendegivelse af, at kommunen fremover ved tilsynsbesøg vil bede om at få fremlagt skolelederens afgørelse i ethvert tilfælde, hvor der måtte være afvigelse fra den normale fagrække, foretager jeg imidlertid ikke yderligere.

ENDELIG REDEGØRELSE

Jeg henviser i øvrigt til det, som jeg har anført i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'J. Steen Sørensen', written in a cursive style.

Jørgen Steen Sørensen

ENDELIG REDEGØRELSE

Sagsfremstilling

Ombudsmandens Børnekontor var på tilsynsbesøg på Døgninstitutionen Tippen den 15. januar 2013. Forud for besøget varslede jeg i brev af 18. december 2012 Tippen om, at børnekontoret ville foretage et tilsynsbesøg på institutionen, og at besøget ville omfatte både døgninstitutionen og den interne skole. Jeg oplyste, at besøget primært ville blive gennemført ved samtaler med Tippetens ledelse og medarbejdere, repræsentanter for børnene og de børn, der måtte ønske det, og at der særligt ville være fokus på bl.a. undervisning.

Til brug for forberedelsen af tilsynsbesøget bad jeg bl.a. om oplysninger om antallet af børn i den interne skole og antallet af børn i anden skole, skolens læseplaner (folkeskolelovens § 10, stk. 3), resultater af test (folkeskolelovens § 13 a), kommunens kvalitetsrapport med hensyn til den del, der vedrørte Skolen ved Tippen (folkeskolelovens § 40 a) og de tre seneste elev- og uddannelsesplaner (folkeskolelovens § 13 b).

Jeg bad også om en kort redegørelse for, hvilke væsentlige, problematiske hændelser den interne skole havde oplevet inden for det seneste år, og hvilke faglige (ikke økonomiske) hovedudfordringer skolen havde haft i 2012.

Forud for tilsynsbesøget modtog jeg materialet vedrørende Skolen ved Tippen. Jeg modtog samtidig en redegørelse fra Tippen om den interne skoles faglige hovedudfordringer i 2012. Tippen anførte bl.a. følgende:

" ...

- At bevare høj faglighed
- At tilpasse skolen til at rumme alle typer elevvanskeligheder/adfærd
- At lovgivningen fremadrettet siger, at der skal være mindst 10 elever i en intern skole ved skoleårets start. Lovgivningen kan bevirke, at et ønske om at overflytte en elev til almindelig skole kan bevirke, at den interne skole skal lukkes. En stor udfordring."

Børnekontorets tilsynsbesøg fandt sted den 15. januar 2013. På dette tidspunkt var der 15 elever i Skolen ved Tippen. Besøgsholdet blev vist rundt i den interne skole på et tidspunkt, hvor nogle få elever havde undervisning. Spørgsmål vedrørende skolen og undervisningen blev drøftet både i forbindelse med besøgsholdets indledende og afsluttende samtale med ledelsen.

Under tilsynsbesøget oplyste Tippen bl.a., at fysikundervisning for elever i den interne skole foregår på den nærliggende folkeskole, og at det også er der eleverne aflægger folkeskolens afgangsprøver. Tippen oplyste også, at eleverne i den interne skole udsluses til folkeskolen, så snart de fagligt og adfærdsmæssigt er klar til det.

ENDELIG REDEGØRELSE

Ved brev af 20. september 2013 meddelte jeg Tippen, at jeg afsluttede sagen om tilsynsbesøget vedrørende selve døgninstitutionen. Med hensyn til den interne skole bad jeg i et særskilt brev af samme dato Tippen om en redegørelse for timetal og fagrække.

Tippen sendte mig den 13. november 2013 en redegørelse og et omfattende bilagsmateriale om undervisningen i den interne skole.

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen. I redegørelsen skrev jeg følgende:

"1. Sagens baggrund

Kort tid efter oprettelsen af Ombudsmandens Børnekontor den 1. november 2012 foretog børnekontoret tilsynsbesøg på Døgninstitutionen Tippen og to andre døgninstitutioner for børn og unge. De to andre institutioner var Behandlingshjemmet Donekrogen, der er en selvejende institution beliggende i Frederikssund Kommune, men med driftsoverenskomst med Københavns Kommune, og Nødebogård, der er en regional behandlingsinstitution for børn og unge med psykiatriske lidelser og udviklingsforstyrrelser beliggende i Hillerød Kommune.

Alle tre institutioner har interne skoler, og i forbindelse med tilsynsbesøgene var der særlig fokus på bl.a. undervisningen i de interne skoler.

På baggrund af tilsynsbesøgene besluttede jeg at indhente redegørelser og yderligere materiale om undervisningen i de tre interne skoler.

Jeg bad derfor i brev af 20. september 2013 de tre institutioner om en række oplysninger. Jeg oplyste, at formålet med at indhente redegørelserne og det yderligere materiale var at indsamle oplysninger til brug for en vurdering af, om der var grundlag for at iværksætte en generel undersøgelse af undervisningen i interne skoler på anbringelsessteder. Jeg henviste til § 17, stk. 1, i lov om Folketingets Ombudsmand (lovbekendtgørelse nr. 349 af 22. marts 2013). Ifølge bestemmelsen kan ombudsmanden iværksætte undersøgelser på eget initiativ.

Jeg gjorde samtidig opmærksom på, at jeg i forbindelse med børnekontorets kommende tilsynsvirksomhed eventuelt ville sende samme anmodning om oplysninger til andre anbringelsessteder med interne skoler.

ENDELIG REDEGØRELSE

På baggrund af nogle af de tilsynsbesøg, som børnekontoret efterfølgende har foretaget, har jeg bedt yderligere tre institutioner for børn og unge om oplysninger om undervisningen i deres interne skoler. Det drejer sig om tre private opholdssteder – Fonden Tagkærgaard, Den Selvejende Institution Bjerget og Fonden Bryggergården.

For så vidt angår Fonden Bryggergården har jeg imidlertid besluttet ikke at fortsætte min undersøgelse af den interne skole, da skolen og efterfølgende opholdsstedet er blevet nedlagt.

2. Afgrænsningen af min undersøgelse

I mit brev af 20. september 2013 til Tippen redegjorde jeg kortfattet for retsgrundlaget for specialundervisning i anbringelsessteder, og på den baggrund bad jeg Tippen om en redegørelse for, om undervisningen i den interne skole opfyldte de dagældende krav til fagrække og minimumstimetal. Jeg bad samtidig om at få tilsendt dokumentation for fag og timetal.

Hvis undervisningen i den interne skole ikke opfyldte kravene til fagrække og minimumstimetal, bad jeg Tippen om at redegøre for, hvilke forhold og udfordringer der lå bag eller var årsag dertil.

Desuden bad jeg Tippen om at oplyse, om nogle af skolens elever var fritaget for undervisning i enkelte fag eller havde fået nedsat deres timetal. Hvis det var tilfældet, bad jeg Tippen om at vedlægge dokumentation for fritagelsen eller nedsættelsen.

Min undersøgelse vedrører skoleåret 2013/14.

I forbindelse med folkeskolereformen, der trådte i kraft den 1. august 2014, blev der fastsat nye regler om undervisningstimetal. Minimumstimetallene i folkeskolens fagrække er steget for 1.-9. klasse, og de opgøres på en enklere måde end tidligere. Både minimumstimetallene og de vejledende timetal for fagene fremgår nu af et bilag til folkeskoleloven.

På baggrund af de ændrede regler og afgrænsningen af min undersøgelse til skoleåret 2013/14 har jeg valgt at fokusere på spørgsmålene om fagrække og fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag. Spørgsmålet om minimumstimetal indgår derfor ikke i min undersøgelse.

ENDELIG REDEGØRELSE

3. Retsgrundlaget

3.1. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Det påhviler kommunalbestyrelsen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til de børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i kommunen, og hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte.

Det fremgår af § 20, stk. 2, jf. § 3, stk. 2, i folkeskoleloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 665 af 20. juni 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Tippen var det lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen, der var gældende.

Specialundervisning kan indrettes i et anbringelsessted, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, (folkeskolelovens § 20, stk. 5).

Kommunalbestyrelsen kan efter overenskomst med et i kommunen beliggende anbringelsessted for børn og unge, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, henvise elever til specialundervisning i anbringelsesstedet (folkeskolelovens § 22, stk. 5).

Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (folkeskolelovens § 3, stk. 3).

Ministeren har udnyttet den nævnte bemyndigelse og fastsat regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i to forskellige bekendtgørelser.

Reglerne findes dels i *bekendtgørelse* nr. 693 af 20. juni 2014 om *folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Tippen var det bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, der var gældende.

Reglerne findes desuden i *bekendtgørelse* nr. 702 af 23. juni 2014 om *specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Tippen var det bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, der var gældende.

ENDELIG REDEGØRELSE

Henvisning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i et anbringelsessted forudsætter, at eleven af de sociale myndigheder af sociale grunde er anbragt i et anbringelsessted, og at det vil være mest hensigtsmæssigt at undervise eleven i kortere eller længere tid i anbringelsesstedet, f.eks. på grund af elevens svære adfærdsvanskeligheder. Det fremgår af § 1 i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Beliggenhedskommunen følger udviklingen hos elever, der modtager specialpædagogisk bistand i anbringelsessteder, og tager efter forhandling med anbringelseskommunen og anbringelsesstedet mindst én gang om året stilling til, om den specialpædagogiske bistand til den pågældende elev skal fortsætte eller ændres, eller om eleven skal henvises til et undervisningstilbud i folkeskolen, herunder til et undervisningstilbud i en specialklasse eller en specialskole.

Beslutningen træffes på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering og efter samråd med eleven og forældrene. Elevens synspunkter skal tillægges passende vægt under hensyntagen til elevens alder og modenhed.

Disse regler findes i § 4 og § 8 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. I den tidligere bekendtgørelse var det § 5 og § 9.

3.2. Fagrække

Specialpædagogisk bistand til elever i anbringelsessteder omfatter bl.a. undervisning i folkeskolens fag og fagområder. Undervisningen skal tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger.

Jeg henviser til § 2, nr. 3, i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Time- og læseplanerne for undervisningen i en intern skole på et anbringelsessted skal omfatte folkeskolens fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 1-4, § 19 c, stk. 2, og § 19 d, stk. 2 og 4.

Det fremgår af § 14, stk. 2, og § 15, stk. 2, i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter

ENDELIG REDEGØRELSE

folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Tippen fremgik det af § 15, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse.

Den fulde fagrække er for 1.-9. klasse de humanistiske fag (dansk, engelsk, kristendomskundskab, historie og samfundsfag), naturfagene (matematik, natur/teknologi, geografi, biologi og fysik/kemi) og de praktiske/musiske fag (idræt, musik, billedkunst, håndværk og design samt madkundskab). Sidstnævnte to fag hed tidligere håndarbejde og sløjd samt hjemkundskab.

Undervisningen i en intern skole kan gives eleven på et lavere klassetrin end nævnt i de ovenfor anførte bestemmelser i folkeskoleloven.

Det fremgår af § 10, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Tippen fremgik det af § 12, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ved lov nr. 212 af 4. marts 2013 om ændring af folkeskoleloven blev den daværende børne- og undervisningsminister bemyndiget til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder (jf. folkeskolelovens § 20, stk. 8). Lovændringen trådte i kraft den 1. maj 2013 og fandt anvendelse fra skoleåret 2013/14.

Forslaget om den nævnte bemyndigelse til ministeren blev fremsat med henblik på at styrke kvaliteten af undervisningen på de interne skoler.

Om baggrunden for lovforslaget fremgår det bl.a. af forarbejderne til loven, at der i 2011 blev nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Finansministeriet, KL, Social- og Integrationsministeriet samt Ministeriet for Børn og Undervisning. Arbejdsgruppen fik bl.a. til opgave at iværksætte en undersøgelse af kvaliteten af undervisningen i de interne skoler på anbringelsessteder.

Der er bl.a. anført følgende om arbejdsgruppens undersøgelse:

ENDELIG REDEGØRELSE

'Arbejdsgruppens analyse af kvaliteten af undervisningen på anbringelsessteder fremgår af rapporten 'Afrapportering fra den tværministerielle arbejdsgruppe om anbragte børns og unges undervisning på interne skoler' fra maj 2012. Arbejdsgruppens analyse bygger på en undersøgelse, der er gennemført af Rambøll Management Consulting. Resultaterne af Rambølls undersøgelse fremgår af rapporten 'Kortlægning af undervisning på døgninstitutioner, opholdssteder og dagbehandlingstilbud' fra marts 2012.

Arbejdsgruppens analyse viser, at der fortsat er behov for at styrke kvaliteten af undervisningen i de interne skoler og for at understøtte, at en større andel af de anbragte børn og unge får et undervisningstilbud i folkeskolen.

For så vidt angår de interne skoler på anbringelsessteder viser analysen overordnet, at skolerne har svært ved at redegøre præcist for antallet af timer, der undervises i de enkelte fag. Analysen viser endvidere, at undervisningen fokuserer på fag som dansk, matematik og engelsk, ligesom de fleste elever fokuserer på dansk, matematik og engelsk i forbindelse med aflæggelse af folkeskolens afgangsprøver. En relativ høj andel af eleverne fritages for andre fag i fagrækken, obligatoriske test samt afgangsprøver. Disse resultater skal ses i lyset af, at flertallet af elever ifølge skolernes vurdering ikke er fagligt alderssvarende. Eleverne har også oplevet mange afbrydelser af deres skolegang.

Arbejdsgruppen har desuden henvist til, at tidligere undersøgelser og statistiske analyser af unges gennemførelse af folkeskolen og unges efterfølgende uddannelsesniveau har vist, at langt flere unge, der har været anbragt i anbringelsessteder, ikke har gennemført folkeskolen og heller ikke har fået en videre uddannelse.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der på den baggrund er behov for at styrke tilsynet med de interne skoler for at sikre, at eleverne får tilbudt den fulde fagrække, at minimumstimetallene bliver overholdt, og at der kun gives fritagelser for fag, når betingelserne herfor er opfyldt.'

Det er også anført i lovens forarbejder, at det er regeringens målsætning, at undervisningen på de interne skoler skal leve op til kravene i folkeskolelovgivningen, herunder at eleverne skal tilbydes den fulde fagrække og aflægge folkeskolens afgangsprøver.

Jeg henviser til forslaget til lov nr. 212 af 4. marts 2013, lovforslag nr. L 96 af 29. november 2012 til lov om ændring af lov om folkeskolen (*Be-myndigelse til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne sko-*

ENDELIG REDEGØRELSE

ler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder mv.), Folketingstidende 2012-13, lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 1.2. og 2.2.

3.3. Særlig ordning for enkelte elever

Der er mulighed for at fravige kravene til fagrække i helt konkrete tilfælde.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan eleven fritages for undervisning i dette fag, dog ikke for så vidt angår dansk og matematik.

Afgørelse om fritagelse for undervisning i et fag skal træffes af skolens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering. Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke.

Det er desuden en betingelse, at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 13, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Tippen fandtes reglerne i § 14, stk. 1, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

4. Undervisningen i Tippetns interne skole med hensyn til fagrække

Eleverne i en intern skole skal undervises i folkeskolens fulde fagrække inden for de tre fagblokke humanistiske fag, naturfag og praktiske/musiske fag, jf. punkt 3.2 ovenfor.

Min høring af 20. september 2013 til Tippen om undervisningen i den interne skole vedrørte skoleåret 2013/14. På dette tidspunkt fremgik fagrækken for 1.-9. klasse af § 5, stk. 2 og 3, i den tidligere lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen. Bestemmelserne havde følgende ordlyd:

ENDELIG REDEGØRELSE

'§ 5. ...

Stk. 2. Undervisningen i 1.-9. klasse gives inden for 3 fagblokke og omfatter for alle elever:

1) Humanistiske fag:

- a) Dansk på alle klassetrin.
- b) Engelsk på 3.-9. klassetrin.
- c) Kristendomskundskab på alle klassetrin bortset fra det klassetrin, hvor konfirmationsforberedelsen finder sted.
- d) Historie på 3.-9. klassetrin.
- e) Samfundsfag på 8. og 9. klassetrin.

2) Praktiske/musiske fag:

- a) Idræt på alle klassetrin.
- b) Musik på 1.-6. klassetrin.
- c) Billedkunst på 1.-5. klassetrin.
- d) Håndarbejde, sløjd og hjemkundskab på et eller flere klassetrin inden for 4.-7. klassetrin.

3) Naturfag:

- a) Matematik på alle klassetrin.
- b) Natur/teknik på 1.-6. klassetrin.
- c) Geografi på 7.-9. klassetrin.
- d) Biologi på 7.-9. klassetrin.
- e) Fysik/kemi på 7.-9. klassetrin.

Stk. 3. Der skal tilbydes eleverne undervisning i tysk (tilbudsfag) på 7.-9. klassetrin.'

Som svar på min anmodning om en redegørelse om undervisningen i den interne skole har Tippen i brev af 13. november 2013 bl.a. oplyst følgende:

'...

Skolen tilstræber, at eleverne opnår samme grad af faglighed og gives samme uddannelsesmæssige muligheder som andre elever.

Skolen ved Tippen har en anerkendende læringstilgang og tilpasser undervisningen til den enkelte elev og dennes behov. Eleverne opfattes som nysgerrige og med lyst til at lære, selvom psyko/sociale blokeringer kan vanskeliggøre indlæringen og undervisningen.

Der udarbejdes et individuelt skema til hver elev, som tager sit udgangspunkt i elevens aktuelle faglige formåen. Det individuelle skema er vejledende og kan tilpasses efter behov.

Elever på Skolen ved Tippen har mulighed for at gå til afgangseksamen på samme vilkår som andre folkeskoleelever.

ENDELIG REDEGØRELSE

På Skolen ved Tippen bestræber vi os endvidere på at eleverne gennemfører nationale test. Dokumentation for dette kan ses i de enkelte elevmapper som er tilsendt.

Fagrækken

Som udgangspunkt tilstræber Skolen ved Tippen, at den enkelte elev undervises i folkeskolens fagrække på det klassetrin, hvor den enkelte elev er indplaceret.

Det faglige personale vurderer løbende den enkelte elevs faglige og sociale udvikling og tilpasser undervisningen derefter. Det betyder, at vi har elever, der undervises på et andet klassetrin, end der hvor de aldersmæssigt er indplaceret. Alle større ændringer i elevens undervisning drøftes med døgnafdelingerne og forældrene.

Når der afviges fra folkeskolens fagrække, sker det i et samarbejde mellem alle interessenter omkring barnet. Elevernes skema består altid af dansk, matematik og som udgangspunkt også af engelsk.

For vores døgnelever afholdes der udover de 2 årlige skole/hjem samtaler status- og opfølgingsmøder, hvor der redegøres for elevens aktuelle faglige og sociale standpunkt i skolen. På status- og opfølgingsmøder deltager forældre, fagpersonale, rådgivere og øvrige involverede i eleven. Dette kan være UU-vejleder, anbringelseskonsulenter, familiebehandlere med mere.

...

Skolen ved Tippen indgår i øvrigt i et tæt samarbejde med Varde Kommunes PPR rådgivning. Skolen har tilknyttet egen psykolog, som deltager i elevdrøftelser ca. hver 4. uge.

Ved behov og skøn testes eleven. PPR psykologen sikrer, at det faglige personale har den nødvendige viden om en elevs forudsætninger for læring og undervisning.

...

Skolen ved Tippen har 8 tema/emne uger, som har det formål at styrke elevfællesskabet samt give mulighed og tid til fordybelse i et fagområde. Emne/tema ugerne tager sit afsæt i folkeskolens fagrække samt de timeløse fag.

Bilag nr. 4 viser en oversigt over emne/temaugerne.

ENDELIG REDEGØRELSE

På Skolen ved Tippen er vi optaget af, at der finder læring sted i alt, hvad vi foretager os med eleverne.

Vi har en overordnet boglig, praktisk og digital tilgang til den undervisning der finder sted. Skolen har ansat en faglærer, som forestår praktisk undervisning i blandt andet sløjd. Faglæreren sikrer endvidere, at de elever som er praktisk anlagt får mulighed for at udøve deres kompetencer inden for dette område. Det er vores erfaring, at den praktiske tilgang til undervisningen understøtter elevens boglige indlæring.

Det faglige personale på Skolen ved Tippen deltager i Varde Kommunes kompetence udvikling i forhold til at sikre og opkvalificere den digitale tilgang til undervisningen.

Skolens IT-vejleder deltager ligeledes i det fælles kommunale IT netværk for Varde Kommunes skoler.

...

Jeg har sammen med redegørelsen modtaget et omfattende bilagsmateriale fra Skolen ved Tippen, herunder ugeskemaer for de enkelte elever. I en kommentar til ugeskemaerne har Tippen oplyst følgende:

'Der undervises individuelt.

Der laves nye skemaer hver uge og de afviklede fag vinges af individuelt.

'Praktiske ud af skemaet aktiviteter' kan f.eks. være bagning til kammeraterne – her er fokus på mål, vægt, rumfang.

Fagrelevante spil: Her tænkes på spil som udover at kunne træne sociale mål også træner trinmål.

Torsdagsture: Som det ses af oversigten søges mange trinmål opfyldt her – her tænkes på Biologi, Natur-teknik, kulturelle tilbud, motion.'

I skoleåret 2013/14 har Varde Kommune foretaget et tilsynsbesøg på Skolen ved Tippen den 11. juni 2014. I rapporten om tilsynsbesøget er der bl.a. anført følgende om fagrækken (punkt 2.1.-2.3.):

ENDELIG REDEGØRELSE

2.1.: Skolens udarbejdelse af årsplaner i henhold til fælles mål for fag og klassetrin: 0.-3. klassetrin

...

Humanistiske fag: Der undervises i dansk i henhold til fælles mål

Naturfag: Der undervises i matematik efter fælles mål. Natur og teknik undervises praktisk, hvor særligt de naturlige omgivelser inddrages

Praktisk musiske fag: Der undervises i billedkunst, idræt (herunder svømning) efter fælles mål, øvrige fagområder indgår som temaundervisning organiseret som emnedage eller ekskursioner

...

2.2. Skolens udarbejdelse af årsplaner i henhold til fælles mål for fag og klassetrin: 4.-6. klassetrin

...

Humanistiske fag: Der undervises i dansk og engelsk i henhold til fælles mål

Naturfag: Der undervises i matematik efter fælles mål. Der undervises i natur og teknik efter fælles mål med udgangspunkt i oplevelse og praktisk læring

Praktisk musiske fag: Der undervises i billedkunst, idræt (inkl. svømning), hjemkundskab iht. fælles mål med særlig vægtning af oplevelse og praktisk læring

...

2.3. Skolens udarbejdelse af årsplaner i henhold til fælles mål for fag og klassetrin: 7.-10. klassetrin

...

Humanistiske fag: Der undervises i dansk og engelsk iht. fælles mål. Historie/samfundsfag indgår som tværfaglige forløb

Naturfag: Der undervises i matematik iht. fælles mål. Der undervises i fysik/kemi på Ansager Skole iht. fælles mål. Biologi og geografi indgår som tværfaglige praktiske forløb

ENDELIG REDEGØRELSE

Praktisk musiske fag: Der undervises i billedkunst, idræt (inkl. svømning), hjemkundskab iht. fælles mål

...

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække. Jeg henviser til punkt 3.2 ovenfor.

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

Begrænsninger i fagrækken er kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev, jf. punkt 3.3 ovenfor og punkt 5 nedenfor.

Det fremgår ikke af Varde Kommunes tilsynsrapport, at der i skoleåret 2013/14 inden for den humanistiske fagblok blev undervist i kristendomskundskab på alle klassetrin fra 1.-9. klasse bortset fra det klassetrin, hvor konfirmationsforberedelse finder sted (§ 5, stk. 2, nr. 1 c, i den dagældende folkeskolelov).

I en oversigt over emner og mål i ugerne 33-13 i skoleåret 2013/14, som Skolen ved Tippen har sendt mig, er der under emnerne 'julerier', 'juletraditioner' og 'Ribe domkirke' i henholdsvis uge 49, 51 og 9 anført bl.a. religion som mål.

Herudover fremgår det ikke af de oplysninger, som jeg har modtaget fra Skolen ved Tippen, at der blev undervist i kristendomskundskab.

Det fremgår heller ikke af tilsynsrapporten eller de oplysninger, som jeg har modtaget fra Skolen ved Tippen, at der i skoleåret 2013/14 blev undervist i musik på 1.-6. klassetrin (§ 5, stk. 2, nr. 2 b, i den dagældende folkeskolelov).

På baggrund af ovenstående kan jeg ikke lægge til grund, at der på Skolen ved Tippen i skoleåret 2013/14 blev tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække, i det omfang eleverne ikke var fritaget for undervisning ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev. Det er efter min foreløbige opfattelse kritisabelt.

ENDELIG REDEGØRELSE

Jeg har fra Varde Kommune modtaget kopi af et udarbejdet koncept for Tippens interne skole (2014) efter folkeskolereformen. Heri er indsat et skema med alle de fag i folkeskolens fagrække som fremgår af folkeskolelovens § 5, stk. 2, og med henvisning til skemaet er det anført, at der i Tippens interne skole undervises i de nævnte fag afhængig af den enkelte elevs potentialer og progression.

Det fremgår således af konceptet for Tippens interne skole, at Skolen ved Tippen efter folkeskolereformen tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække. På den baggrund foretager jeg mig herefter ikke yderligere.

5. Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Som nævnt ovenfor er begrænsninger i fagrækken kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

Tippen har i brev af 13. november 2013 oplyst, at ingen elever havde nedsat timetal i forhold til skoledagens længde. Herudover har Tippen (som det også fremgår af citatet i punkt 4 ovenfor) bl.a. oplyst følgende:

'Når der afviges fra folkeskolens fagrække, sker det i et samarbejde mellem alle interessenter omkring barnet. Elevernes skema består altid af dansk, matematik og som udgangspunkt også af engelsk.'

I tilsynsrapporten om Varde Kommunes tilsynsbesøg i Skolen ved Tippen den 11. juni 2014 er der for henholdsvis 0.-3. klassetrin, 4.-6. klassetrin og 7.-10. klassetrin bl.a. anført følgende (jf. punkt 2.1.-2.3.):

ENDELIG REDEGØRELSE

'Der foreligger aktuel PPV i forhold til variation af fagrækken for den enkelte elev iht. specialbekendtgørelsens § 14.'

Jeg må derfor lægge til grund, at fritagelse af en elev for undervisning i et fag skete ud fra en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den pågældende elev.

Jeg kan imidlertid ikke ud fra det foreliggende dokumentationsmateriale lægge til grund, at lederen af den interne skole har truffet egentlige afgørelser om fritagelse for undervisning i de enkelte fag i overensstemmelse med reglerne i § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

Det er min foreløbige opfattelse, at skolelederen burde have truffet egentlige afgørelser, i det omfang eleverne blev fritaget for undervisning i et eller flere fag.

Jeg påtænker derfor at henstille, at Tippen fremover er opmærksom på, at lederen af den interne skole skal træffe egentlig afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag, i det omfang betingelserne herfor er til stede."

I brev af 23. juni 2015 bad jeg Varde Kommune om bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og i brev af samme dato gav jeg også Tippen lejlighed til at kommentere den foreløbige redegørelse.

Jeg modtog Varde Kommunes bemærkninger den 19. august 2015. Kommunen anførte følgende:

" ...

For tilsynet 2013/14 har dagældende lov om folkeskolen og bekendtgørelsen om specialundervisning på anbringelsessteder været grundlaget for tilsynets rapport.

I henhold til disse består der mulighed for at afvige fra fagrækken, hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag. Tilsynet har i forhold hertil i tilsynsrapport af 11.06.14 bemærket:

'Der foreligger aktuel PPV i forhold til variation af fagrække for den enkelte elev i henhold til specialbekendtgørelsens § 14.'

ENDELIG REDEGØRELSE

Det har været tilsynets vurdering, at den aktuelle PPV udtrykker elevens læringsforudsætninger og vanskeligheder i forhold til opfyldelse af læringsmålene, som fastsat i folkeskoleloven. Den individuelle PPV giver herudover det faglige grundlag for at fritage en elev fra undervisning i et eller flere fag.

Det har herudover været tilsynets vurdering, at den enkelte elev årligt har været fremlagt for visitationsudvalget i Varde Kommune. Visitationsmaterialet indeholder en psykologisk vurdering af elevens fortsatte behov for specialundervisning og en skolemæssig belysning af elevens læring og en opstilling af elevens fagrække. Visitationsmaterialet indeholder herudover en forældretilslutning, som tilsynet har vurderet er en tilslutning til det fortsatte forløb med de nævnte fag.

Visitationsmaterialet for skoleåret 2013/14 udviste efter visitationsudvalgets vurdering for Tippens skole ikke en tilstrækkelig detaljeringsgrad og visitationsudvalget pålagde derfor Tippens Skole i foråret 2014 fremover at benytte vedlagte 'Revisitationsskema' hvoraf blandt andet fagrække og forældretilslutning tydeligt fremgår.

Tilsynet har herefter taget udgangspunkt i PPV og revisitationsmaterialet indeholdende oversigt over fag og forældretilslutning. Tilsynet har vurderet, at revisitationsmaterialet udtrykker lederens vurdering og forældrenes stillingtagen.

Tilsynet tager til efterretning, at tilsynet ikke har bedt om fremlæggelse af materiale ved tilsynet, hvor lederen af Tippen skole specifikt har begrundet sine egne afgørelser om fritagelse fra fag. Tilsynet vil fremover bede fremlagt lederens afgørelse i ethvert tilfælde, hvor der måtte være fravigelse fra den normale fagrække."

Jeg modtog ikke særskilte bemærkninger til min foreløbige redegørelse fra Tippen.

Fonden Tagkærsgaard
Forbindelsesvej 1
6070 Christiansfeld

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Den interne skole på Tagkærsgaard

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen om Tagkærsgaards interne skole.

Den 3. juli 2015 modtog jeg Kolding Kommunes bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og jeg har nu færdigbehandlet sagen.

Jeg vedlægger en kopi af min endelige redegørelse.

Efter min gennemgang af Kolding Kommunes bemærkninger fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

Det er således efter min opfattelse kritisabelt, at den interne skole på Tagkærsgaard ud fra en generel vurdering af elevernes formåen kun underviste i en begrænset fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg henstiller derfor, at den interne skole på Tagkærsgaard fremover tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Det er endvidere efter min opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne skole på Tagkærsgaard ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i det pågældende fag.

Jeg henstiller derfor, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

I forlængelse af mine henstillinger til Tagkærsgaard kan jeg oplyse, at jeg i dag har bedt Kolding Kommune som ansvarlig for tilsynet med specialundervisningen i den interne skole om at underrette mig om, hvorvidt skolen nu tilbyder eleverne undervisning i den fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 2.

12-01-2016

Dok.nr. 14/00256-11/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

+ bilag

I det omfang en eller flere elever ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, har jeg endvidere bedt Kolding Kommune om at underrette mig om, hvorvidt skolelederen har truffet afgørelse om fritagelse af den enkelte elev for undervisning i et eller flere fag på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering foretaget af PPR.

Endelig har jeg bedt Kolding Kommune om at oplyse, hvad kommunen vil foretage sig fremover på baggrund af de henstillinger, som jeg har afgivet over for Tagkærsgaard, hvis eleverne i den interne skole ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, og skolelederen ikke har truffet afgørelser om fritagelse for undervisning efter gældende regler.

Jeg har sendt en kopi af min endelige redegørelse til Kolding Kommune.

Jeg har også sendt en kopi af dette brev til Kolding Kommune til orientering.

Til Tagkærsgaards orientering vedlægger jeg en kopi af mit brev til Kolding Kommune.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Kolding Kommune

Den interne skole på Tagkærsgaard

Jeg vender nu tilbage til sagen om undervisningen i Tagkærsgaards interne skole.

Dok.nr. 14/00256-10/MV

Den 23. juni 2015 afgav jeg en foreløbig redegørelse i sagen, og den 3. juli 2015 modtog jeg bemærkninger fra Kolding Kommune sammen med en kopi af den seneste rapport om et tilsynsbesøg på Tagkærsgaards interne skole den 17. februar 2015 og en ny driftsoverenskomst med Fonden Tagkærsgaard. Det blev oplyst, at byrådet netop havde godkendt den nye driftsoverenskomst.

Kolding Kommune har i bemærkningerne til min foreløbige redegørelse henvist til, at det i den vedlagte tilsynsrapport præciseres, at individuelle dispensationer fra fagrække og mindstetimetal skal bringes på plads.

Kolding Kommune har desuden henvist til, at det i den nye driftsoverenskomst med Fonden Tagkærsgaard præciseres, at alle elever skal undervises i den fulde fagrække og fuldt timetal, og at fritagelse kun kan ske for den enkelte elev efter en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering, hvor proceduren i bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning skal følges.

Jeg har ikke modtaget nogen bemærkninger fra Tagkærsgaard.

Min foreløbige redegørelse og Kolding Kommunes bemærkninger hertil er gengivet nedenfor i sagsfremstillingen (fra side 5).

Ombudsmandens endelige udtalelse

Efter min gennemgang af Kolding Kommunes bemærkninger fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015, med følgende yderligere bemærkninger:

ENDELIG REDEGØRELSE

Undervisningen i Tagkærsgaards interne skole med hensyn til fagrække

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække.

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

Det er efter min opfattelse kritisabelt, at den interne skole på Tagkærsgaard ud fra en generel vurdering af elevernes formåen kun underviste i en begrænset fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg henstiller derfor, at den interne skole på Tagkærsgaard fremover tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Jeg har noteret mig Kolding Kommunes oplysning om, at det i den nye driftsoverenskomst med Fonden Tagkærsgaard præciseres, at alle elever skal undervises i folkeskolens fulde fagrække (jf. § 5 i overenskomsten). Overenskomsten træder i kraft den 1. august 2015 (§ 10).

Jeg har også noteret mig, at det fremgår af overenskomsten, at der hvert år skal udarbejdes en revideret undervisningsplan, som skal sendes til godkendelse i Kolding Kommune senest den 15. maj hvert år (§ 5).

Driftsoverenskomsten er vedlagt den ved aftaleindgåelsen gældende undervisningsplan pr. 1. august 2014 (jf. § 5 og bilag 2 til overenskomsten). Jeg har ikke forholdt mig til, om den vedlagte undervisningsplan opfylder kravene om, at der skal undervises i folkeskolens fulde fagrække.

Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

ENDELIG REDEGØRELSE

Begrænsninger i fagrækken er således kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

Det er efter min opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne skole på Tagkærsgaard ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i det pågældende fag.

Det fremgår af den tilsendte tilsynsrapport om Kolding Kommunes tilsynsbesøg på Tagkærsgaards interne skole den 17. februar 2015, at der i forbindelse med tilsynsbesøget ikke fandtes dokumentation for dispensationer fra folkeskolelovens krav om fagrække, og at kommunen har påpeget, at dispensationer fra fagrækken er skoleledelsens ansvar.

Jeg henstiller derfor, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

Jeg har noteret mig, at Kolding Kommune i rapporten om tilsynsbesøget på Tagkærsgaards interne skole den 17. februar 2015 har konkluderet, at individuelle dispensationer fra fagrækken skal bringes på plads, og at det af driftsoverenskomsten fremgår, at der skal foreligge dispensation for alle elever i den undervisningspligtige alder, der ikke bliver tilbudt undervisning i den fulde fagrække.

Jeg henviser i øvrigt til det, som jeg har anført i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

Opfølgning

I forlængelse af mine henstillinger til Tagkærsgaard har jeg i et særskilt brev bedt Kolding Kommune som ansvarlig for tilsynet med specialundervisningen i den interne skole om at underrette mig om, hvorvidt skolen nu tilbyder eleverne undervisning i den fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 2.

I det omfang en eller flere elever ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, har jeg endvidere bedt Kolding Kommune om at underrette mig om, hvorvidt skolelederen har truffet afgørelse om fritagelse af den enkelte elev for undervisning i et eller flere fag på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering foretaget af PPR.

ENDELIG REDEGØRELSE

Endelig har jeg bedt Kolding Kommune om at oplyse, hvad kommunen vil foretage sig fremover på baggrund af de henstillinger, som jeg har afgivet over for Tagkærsgaard, hvis eleverne i den interne skole ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, og skolelederen ikke har truffet afgørelser om fritagelse for undervisning efter gældende regler.

Jørgen Steen Sørensen

ENDELIG REDEGØRELSE

Sagsfremstilling

Ombudsmandens Børnekontor var på tilsynsbesøg på Tagkærgaard den 22. oktober 2013. Forud for besøget varslede jeg i brev af 23. september 2013 Fonden Tagkærgaard om, at børnekontoret ville foretage et tilsynsbesøg på opholdsstedet, og at besøget ville omfatte både opholdsstedet og den interne skole. Jeg oplyste, at besøget primært ville blive gennemført ved samtaler med Tagkærgaards ledelse og medarbejdere samt de unge, der måtte ønske det, og at der særligt ville være fokus på bl.a. undervisning.

Til brug for forberedelsen af tilsynsbesøget bad jeg bl.a. om oplysninger om antallet af unge i den interne skole og antallet af evt. unge i anden skole, overenskomsten mellem Tagkærgaard og kommunen om undervisningens omfang, indhold og tilrettelæggelse (§ 15 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder), skolens time- og læseplaner samt seneste uddannelsesplan for hver af de unge (folkeskolelovens § 13 b).

Jeg bad også om en kort redegørelse for, hvilke væsentlige, problematiske hændelser den interne skole havde oplevet inden for det seneste år, og hvilke faglige (ikke økonomiske) hovedudfordringer skolen havde haft inden for det seneste år.

Forud for tilsynsbesøget modtog jeg materialet vedrørende Tagkærgaards interne skole. Jeg modtog samtidig en redegørelse fra Tagkærgaard om den interne skoles faglige hovedudfordringer inden for det seneste år. Tagkærgaard anførte følgende:

"Vi ser en ændring i vores elevmasse. Det skal forstås sådan, at elevernes faglige kunnen, når de ankommer til Tagkærgaard, er blevet væsentlig ringere.

Det betyder fra skolens side, at vi skal arbejde ud fra flere individuelle undervisningsplaner, og vores faglige spænd bliver øget.

Dette gør samtidig, at eleverne er i skolen i en længere periode end tidligere.

Socialt er eleverne også svagere. Vi skal inddrage sociale aspekter mere i vores undervisning end før, dette gør så, at de unges skoleperiode øges, da indlæringen af det faglige stof tager længere tid."

På tidspunktet for børnekontorets tilsynsbesøg den 22. oktober 2013 gik 8 af Tagkærgaards unge i den interne skole. Besøgsholdet blev vist rundt i den interne skole på et tidspunkt, hvor 5 af eleverne havde undervisning, og besøgsholdet havde senere samtaler med de unge. Spørgsmål vedrørende sko-

ENDELIG REDEGØRELSE

len og undervisningen blev drøftet både i forbindelse med besøgsholdets indledende og afsluttende samtale med ledelsen.

Under tilsynsbesøget oplyste Tagkærsgaard bl.a., at mange af de unge har haft et meget stort fravær i folkeskolen, så de mangler meget undervisning. Det faglige niveau hos eleverne kan derfor spænde fra 3. til 9. klasse. Eleverne bliver undervist i to grupper delt efter fagligt niveau og styrke. Det blev også oplyst, at den interne skole oplever, at de unge fagligt kan løftes meget. I løbet af et skoleår kan de unge således have en faglig udvikling, der svarer til to skoleår.

Ved brev af 10. februar 2014 meddelte jeg Tagkærsgaard, at jeg afsluttede sagen om tilsynsbesøget vedrørende selve opholdsstedet. Med hensyn til den interne skole bad jeg i et særskilt brev af samme dato Tagkærsgaard om en redegørelse for timetal og fagrække.

Tagkærsgaard sendte mig den 13. marts 2014 en redegørelse om undervisningen i den interne skole. Redegørelsen var vedlagt et skoleskema og en årsplan for fagene dansk, engelsk, matematik og samfundsfag.

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen. I redegørelsen skrev jeg følgende:

"1. Sagens baggrund

Kort tid efter oprettelsen af Ombudsmandens Børnekontor den 1. november 2012 foretog børnekontoret tilsynsbesøg på tre døgninstitutioner for børn og unge. Den første institution var Behandlingshjemmet Donekrogen, der er en selvejende institution beliggende i Frederikssund Kommune, men med driftsoverenskomst med Københavns Kommune. Den anden institution var Tippen, der er en kommunal institution i Varde Kommune, og den tredje institution var Nødebogård, der er en regional behandlingsinstitution for børn og unge med psykiatriske lidelser og udviklingsforstyrrelser beliggende i Hillerød Kommune.

Alle tre institutioner har interne skoler, og i forbindelse med tilsynsbesøgene var der særlig fokus på bl.a. undervisningen i de interne skoler.

På baggrund af tilsynsbesøgene besluttede jeg at indhente redegørelser og yderligere materiale om undervisningen i de tre interne skoler.

Jeg bad derfor i brev af 20. september 2013 de tre institutioner om en række oplysninger. Jeg oplyste, at formålet med at indhente redegørelserne og det yderligere materiale var at indsamle oplysninger til brug for en vurdering af, om der var grundlag for at iværksætte en generel undersøgelse af undervisningen i interne skoler på anbringelsessteder. Jeg

ENDELIG REDEGØRELSE

henviste til § 17, stk. 1, i lov om Folketingets Ombudsmand (lovbekendtgørelse nr. 349 af 22. marts 2013). Ifølge bestemmelsen kan ombudsmanden iværksætte undersøgelser på eget initiativ.

Jeg gjorde samtidig opmærksom på, at jeg i forbindelse med børnekontorets kommende tilsynsvirksomhed eventuelt ville sende samme anmodning om oplysninger til andre anbringelsessteder med interne skoler.

På baggrund af nogle af de tilsynsbesøg, som børnekontoret efterfølgende har foretaget, har jeg bedt yderligere tre institutioner for børn og unge om oplysninger om undervisningen i deres interne skoler. Det drejer sig om Fonden Tagkærsgaard, Den Selvejende Institution Bjerget og Fonden Bryggergården.

For så vidt angår Fonden Bryggergården har jeg imidlertid besluttet ikke at fortsætte min undersøgelse af den interne skole, da skolen og efterfølgende opholdsstedet er blevet nedlagt.

2. Afgrænsningen af min undersøgelse

I mit brev af 10. februar 2014 til Fonden Tagkærsgaard redegjorde jeg kortfattet for retsgrundlaget for specialundervisning i anbringelsessteder, og på den baggrund bad jeg Tagkærsgaard om en redegørelse for, om undervisningen i den interne skole opfyldte de dagældende krav til fagrække og minimumstimetal. Jeg bad samtidig om at få tilsendt dokumentation for fag og timetal.

Hvis undervisningen i den interne skole ikke opfyldte kravene til fagrække og minimumstimetal, bad jeg Tagkærsgaard om at redegøre for, hvilke forhold og udfordringer der lå bag eller var årsag dertil.

Desuden bad jeg Tagkærsgaard om at oplyse, om nogle af skolens elever var fritaget for undervisning i enkelte fag eller havde fået nedsat deres timetal. Hvis det var tilfældet, bad jeg Tagkærsgaard om at vedlægge dokumentation for fritagelsen eller nedsættelsen.

Min undersøgelse vedrører skoleåret 2013/14.

I forbindelse med folkeskolereformen, der trådte i kraft den 1. august 2014, blev der fastsat nye regler om undervisningstimetal. Minimumstimetallene i folkeskolens fagrække er steget for 1.-9. klasse, og de opgøres på en enklere måde end tidligere. Både minimumstimetallene og de vejledende timetal for fagene fremgår nu af et bilag til folkeskoleloven.

ENDELIG REDEGØRELSE

På baggrund af de ændrede regler og afgrænsningen af min undersøgelse til skoleåret 2013/14 har jeg valgt at fokusere på spørgsmålene om fagrække og fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag. Spørgsmålet om minimumstimetal indgår derfor ikke i min undersøgelse.

3. Retsgrundlaget

3.1. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Det påhviler kommunalbestyrelsen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til de børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i kommunen, og hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte.

Det fremgår af § 20, stk. 2, jf. § 3, stk. 2, i folkeskoleloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 665 af 20. juni 2014. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Tagkærsgaard og ved min høring af 10. februar 2014 var det lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen, der var gældende.

Specialundervisning kan indrettes i et anbringelsessted, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, (folkeskolelovens § 20, stk. 5).

Kommunalbestyrelsen kan efter overenskomst med et i kommunen beliggende anbringelsessted for børn og unge, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, henvise elever til specialundervisning i anbringelsesstedet (folkeskolelovens § 22, stk. 5).

Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (folkeskolelovens § 3, stk. 3).

Ministeren har udnyttet den nævnte bemyndigelse og fastsat regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i to forskellige bekendtgørelser.

Reglerne findes dels i *bekendtgørelse* nr. 693 af 20. juni 2014 om *folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Tagkærsgaard og ved min høring den 10. februar 2014 var det bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, der var gældende.

ENDELIG REDEGØRELSE

Reglerne findes desuden i *bekendtgørelse* nr. 702 af 23. juni 2014 om *specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Tagkærgaard og ved min høring den 10. februar 2014 var det bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, der var gældende.

Henvi sning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i et anbringelsessted forudsætter, at eleven af de sociale myndigheder af sociale grunde er anbragt i et anbringelsessted, og at det vil være mest hensigtsmæssigt at undervise eleven i kortere eller længere tid i anbringelsesstedet, f.eks. på grund af elevens svære adfærdsvanskeligheder. Det fremgår af § 1 i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Beliggenhedskommunen følger udviklingen hos elever, der modtager specialpædagogisk bistand i anbringelsessteder, og tager efter forhandling med anbringelseskommunen og anbringelsesstedet mindst én gang om året stilling til, om den specialpædagogiske bistand til den pågældende elev skal fortsætte eller ændres, eller om eleven skal henvises til et undervisningstilbud i folkeskolen, herunder til et undervisningstilbud i en specialklasse eller en specialskole.

Beslutningen træffes på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering og efter samråd med eleven og forældrene. Elevens synspunkter skal tillægges passende vægt under hensyntagen til elevens alder og modenhed.

Disse regler findes i § 4 og § 8 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. I den tidligere bekendtgørelse var det § 5 og § 9.

3.2. Fagrække

Specialpædagogisk bistand til elever i anbringelsessteder omfatter bl.a. undervisning i folkeskolens fag og fagområder. Undervisningen skal tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger.

ENDELIG REDEGØRELSE

Jeg henviser til § 2, nr. 3, i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Time- og læseplanerne for undervisningen i en intern skole på et anbringelsessted skal omfatte folkeskolens fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 1-4, § 19 c, stk. 2, og § 19 d, stk. 2 og 4.

Det fremgår af § 14, stk. 2, og § 15, stk. 2, i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Tagkærgaard og ved min høring den 10. februar 2014 fremgik det af § 15, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse.

Den fulde fagrække er for 1.-9. klasse de humanistiske fag (dansk, engelsk, kristendomskundskab, historie og samfundsfag), naturfagene (matematik, natur/teknologi, geografi, biologi og fysik/kemi) og de praktiske/musiske fag (idræt, musik, billedkunst, håndværk og design samt madkundskab). Sidstnævnte to fag hed tidligere håndarbejde og sløjd samt hjemkundskab.

Undervisningen i en intern skole kan gives eleven på et lavere klassetrin end nævnt i de ovenfor anførte bestemmelser i folkeskoleloven.

Det fremgår af § 10, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Tagkærgaard og ved min høring den 10. februar 2014 fremgik det af § 12, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ved lov nr. 212 af 4. marts 2013 om ændring af folkeskoleloven blev den daværende børne- og undervisningsminister bemyndiget til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder (jf. folkeskolelovens § 20, stk. 8). Lovændringen trådte i kraft den 1. maj 2013 og fandt anvendelse fra skoleåret 2013/14.

Forslaget om den nævnte bemyndigelse til ministeren blev fremsat med henblik på at styrke kvaliteten af undervisningen på de interne skoler.

ENDELIG REDEGØRELSE

Om baggrunden for lovforslaget fremgår det bl.a. af forarbejderne til loven, at der i 2011 blev nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Finansministeriet, KL, Social- og Integrationsministeriet samt Ministeriet for Børn og Undervisning. Arbejdsgruppen fik bl.a. til opgave at iværksætte en undersøgelse af kvaliteten af undervisningen i de interne skoler på anbringelsessteder.

Der er bl.a. anført følgende om arbejdsgruppens undersøgelse:

'Arbejdsgruppens analyse af kvaliteten af undervisningen på anbringelsessteder fremgår af rapporten 'Afrapportering fra den tværministerielle arbejdsgruppe om anbragte børns og unges undervisning på interne skoler' fra maj 2012. Arbejdsgruppens analyse bygger på en undersøgelse, der er gennemført af Rambøll Management Consulting. Resultaterne af Rambølls undersøgelse fremgår af rapporten 'Kortlægning af undervisning på døgninstitutioner, opholdssteder og dagbehandlingstilbud' fra marts 2012.

Arbejdsgruppens analyse viser, at der fortsat er behov for at styrke kvaliteten af undervisningen i de interne skoler og for at understøtte, at en større andel af de anbragte børn og unge får et undervisningstilbud i folkeskolen.

For så vidt angår de interne skoler på anbringelsessteder viser analysen overordnet, at skolerne har svært ved at redegøre præcist for antallet af timer, der undervises i de enkelte fag. Analysen viser endvidere, at undervisningen fokuserer på fag som dansk, matematik og engelsk, ligesom de fleste elever fokuserer på dansk, matematik og engelsk i forbindelse med aflæggelse af folkeskolens afgangsprøver. En relativ høj andel af eleverne fritages for andre fag i fagrækken, obligatoriske test samt afgangsprøver. Disse resultater skal ses i lyset af, at flertallet af elever ifølge skolernes vurdering ikke er fagligt alderssvarende. Eleverne har også oplevet mange afbrydelser af deres skolegang.

Arbejdsgruppen har desuden henvist til, at tidligere undersøgelser og statistiske analyser af unges gennemførelse af folkeskolen og unges efterfølgende uddannelsesniveau har vist, at langt flere unge, der har været anbragt i anbringelsessteder, ikke har gennemført folkeskolen og heller ikke har fået en videre uddannelse.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der på den baggrund er behov for at styrke tilsynet med de interne skoler for at sikre, at eleverne får tilbudt den fulde fagrække, at minimumstimetallene bliver overholdt, og at der kun gives fritagelser for fag, når betingelserne herfor er opfyldt.'

ENDELIG REDEGØRELSE

Det er også anført i lovens forarbejder, at det er regeringens målsætning, at undervisningen på de interne skoler skal leve op til kravene i folkeskolelovgivningen, herunder at eleverne skal tilbydes den fulde fagrække og aflægge folkeskolens afgangsprøver.

Jeg henviser til forslaget til lov nr. 212 af 4. marts 2013, lovforslag nr. L 96 af 29. november 2012 til lov om ændring af lov om folkeskolen (*Be-myndigelse til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder mv.*), Folketingstidende 2012-13, lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 1.2. og 2.2.

3.3. Særlig ordning for enkelte elever

Der er mulighed for at fravige kravene til fagrække i helt konkrete tilfælde.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan eleven fritages for undervisning i dette fag, dog ikke for så vidt angår dansk og matematik.

Afgørelse om fritagelse for undervisning i et fag skal træffes af skolens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering. Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke.

Det er desuden en betingelse, at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 13, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Tagkærsgaard og ved min høring den 10. februar 2014 fandtes reglerne i § 14, stk. 1, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

ENDELIG REDEGØRELSE

4. Undervisningen i Tagkærgaards interne skole med hensyn til fagrække

Eleverne i en intern skole skal undervises i folkeskolens fulde fagrække inden for de tre fagblokke humanistiske fag, naturfag og praktiske/musiske fag, jf. punkt 3.2 ovenfor.

Min høring af 10. februar 2014 til Tagkærgaard om undervisningen i den interne skole vedrørte skoleåret 2013/14. På dette tidspunkt fremgik fagrækken for 1.-9. klasse af § 5, stk. 2 og 3, i den tidligere lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen. Bestemmelserne havde følgende ordlyd:

'§ 5. ...

Stk. 2. Undervisningen i 1.-9. klasse gives inden for 3 fagblokke og omfatter for alle elever:

- 1) Humanistiske fag:
    - a) Dansk på alle klassetrin.
    - b) Engelsk på 3.-9. klassetrin.
    - c) Kristendomskundskab på alle klassetrin bortset fra det klassetrin, hvor konfirmationsforberedelsen finder sted.
    - d) Historie på 3.-9. klassetrin.
    - e) Samfundsfag på 8. og 9. klassetrin.
  - 2) Praktiske/musiske fag:
    - a) Idræt på alle klassetrin.
    - b) Musik på 1.-6. klassetrin.
    - c) Billedkunst på 1.-5. klassetrin.
    - d) Håndarbejde, sløjd og hjemkundskab på et eller flere klassetrin inden for 4.-7. klassetrin.
  - 3) Naturfag:
    - a) Matematik på alle klassetrin.
    - b) Natur/teknik på 1.-6. klassetrin.
    - c) Geografi på 7.-9. klassetrin.
    - d) Biologi på 7.-9. klassetrin.
    - e) Fysik/kemi på 7.-9. klassetrin.
- Stk. 3.* Der skal tilbydes eleverne undervisning i tysk (tilbudsfag) på 7.-9. klassetrin.'

Som svar på min anmodning om en redegørelse om undervisningen i den interne skole har Tagkærgaard i brev af 13. marts 2014 oplyst følgende:

ENDELIG REDEGØRELSE

...

1: Redegørelse for undervisningen.

Den interne skole på Tagkærsgaard giver de unge anbragte en undervisning, der på sigt giver dem mulighed for at tage FSA og FSU i fagene dansk, matematik og engelsk. Dette gør, at de derefter kan søge ind på visse videregående uddannelser.

Tagkærsgaards undervisning udføres i 45 min. moduler. Der undervises i følgende fag:

- 1: Dansk: 8 lektioner/ugentligt.
- 2: Matematik: 6 lektioner/ugentligt.
- 3: Engelsk: 3 lektioner/ugentligt.
- 4: Idræt: 6 lektioner/ugentligt.
5. Hjemkundskab: 3,5 lektioner/ugentligt.
- 6: Samfundsfag:
Historie
Geografi
Biologi
Samfundsfag
Kristendom
3 lektioner/ugentligt

Samlet ugentligt lektionstal: 29.5

2: Redegørelse for hvilke forhold og udfordringer der gør sig gældende for ovennævnte timetal og fag

De unge kommer fra socialt hårdt belastede miljøer, hvilket gør, at de mest basale sociale kompetencer mangler, de besidder dysfunktioner af forskellig grad, har fysiologiske problemer, samt emotionelle og motoriske mangler. Ligeledes har mange af de unge ikke haft kontinuerlig skolegang i nogle år; vi modtager unge, hvis faglige niveau ligger på 4. klassetrin. Meget af undervisningstiden går med at lære de unge de mest basale sociale kompetencer, og specielt over middag har mange svært ved at bibeholde koncentrationsevnen.

Skolen har individuelle undervisningsplaner for de unge, da en netop ankommet ung ikke kan kapere den samme mængde undervisning som en, der har været i skolen i længere tid.

...

Jeg har sammen med redegørelsen modtaget et skoleskema med angivelse af de fag, der blev undervist i fra mandag til fredag. Jeg går ud fra, at dette skema var gældende for alle elever i den interne skole i skoleåret 2013/14.

ENDELIG REDEGØRELSE

Jeg har desuden modtaget 'Årsplan skoleåret 2014 – 9. klasse (eksamen)'. Det er angivet, at planen var gældende for ugerne 1-26 i 2014.

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække. Jeg henviser til punkt 3.2 ovenfor.

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

Begrænsninger i fagrækken er kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev, jf. punkt 3.3 ovenfor og punkt 5 nedenfor.

Ifølge det skoleskema, som jeg har modtaget fra Tagkærsgaard, blev eleverne i den interne skole i skoleåret 2013/14 undervist i dansk, engelsk, samfundsfag, idræt, hjemkundskab og matematik.

Det fremgår af Tagkærsgaards redegørelse, at de 3 ugentlige lektioner i samfundsfag også omfattede undervisning i historie, geografi, biologi og kristendom.

Den tilsendte årsplan for 9. klasse indeholder emner for fagene dansk, matematik, engelsk og samfundsfag i ugerne 1-26 i 2014. Ifølge planen blev der i samfundsfag undervist i følgende overordnede emner: Statsministerens nytårstale, forældres deltagelse, medier, kriminalitet og retsvæsen, miljøpolitik og hukommelsesstrategier.

Ud fra de foreliggende oplysninger kan jeg ikke lægge til grund, at den interne skole på Tagkærsgaard underviste eleverne i den fulde fagrække efter folkeskoleloven i skoleåret 2013/14.

Det er efter min foreløbige opfattelse kritisabelt, at den interne skole på Tagkærsgaard ud fra en generel vurdering af elevernes formåen kun underviste i en begrænset fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg påtænker derfor på det foreliggende grundlag at henstille, at den interne skole på Tagkærsgaard fremover tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

ENDELIG REDEGØRELSE

5. Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Som nævnt ovenfor er begrænsninger i fagrækken kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

Som svar på min anmodning om oplysninger om, hvorvidt nogle af eleverne var fritaget for undervisning i enkelte fag, har Tagkærsgaard i brev af 13. marts 2014 oplyst følgende:

3: Fritagelse af enkeltfag.

Som en del af tilbuddet på behandlingsstedet Tagkærsgaard skal den enkelte unges forældre/stedforældre/plejefamilie indgå som en del af den unges behandling, da en af grundpillerne i vores behandling omhandler de unges livshistorie.

Forældrene har sjældent indblik i den unges evner og status, hvad skolen angår, så vurderingen på den enkelte elev varetages og vurderes ud fra diverse prøver, test og opgaver af forskellig art, alt dette lægges til grund for den undervisning og det niveau vi starter ud med, naturligvis suppleret med de som regel sparsomme beskrivelser, der foreligger på denne gruppe, fra det etablerede skolesystem.

Efterhånden som den unge kommer længere med sin behandling, vil han/hun også kunne kapere mere i skoleregi, det er dog vigtigt at se denne gruppe af unge, som vi arbejder med, som en gruppe der har markante problematikker at slås med, udover det der ligger til grund for deres misbrug, har de abstinenser fra misbruget, og vanen og rastløsheden fra livet på gaden og på egen hånd, og dermed en manglende forståelse for voksne der pludselig bestemmer og vil sætte dagsordenen.

ENDELIG REDEGØRELSE

Vi er i samarbejde med vores tilsyn fra Kolding Kommune ved at se på arbejdsgangen, så vi kan få dispensationerne på plads for vore elever, og dermed komme i balance med den lovgivning der jo ligger på dette område, dette er dog problematisk, da der hele tiden er markante forstyrrelser ved vores klientel, som vanskeliggør test og måling af dem, og dermed har brug for en markant blød start i skolen i forhold til andre grupper der er anbragt, men vi arbejder naturligvis på sagen.'

Det fremgår af Tagkærgaards redegørelse, at de unge på grund af deres misbrugsproblematikker – særlig i starten af deres ophold og behandling – har vanskeligt ved at modtage undervisning i fuldt omfang.

Jeg har imidlertid ikke fra Tagkærgaard modtaget oplysninger om eller dokumentation for, at en eller flere elever – ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev – var fritaget for undervisning i et eller flere fag i skoleåret 2013/14.

Det er efter min foreløbige opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne skole ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i det pågældende fag.

Jeg påtænker derfor på det foreliggende grundlag at henstille, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

Jeg har noteret mig oplysningerne om, at der er indledt et samarbejde mellem Tagkærgaard og Kolding Kommune om at få dispensationer på plads for eleverne."

I brev af 23. juni 2015 bad jeg Kolding Kommune om bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og i brev af samme dato gav jeg også Fonden Tagkærgaard lejlighed til at kommentere den foreløbige redegørelse.

Jeg modtog Kolding Kommunes bemærkninger den 3. juli 2015. Kommunen anførte følgende:

"Folketingets Ombudsmand har, i forbindelse med tilsynsbesøg på opholdsstedet Tagkærgaard, rettet kritik i to forhold:

- Eleverne i den interne skole på Tagkærgaard er kun blevet undervist i en begrænset fagrække i skoleåret 2013/14.

ENDELIG REDEGØRELSE

- At der ikke er blevet truffet afgørelse på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev, hvis eleven har skullet fritages for undervisning i et eller flere fag.

Hermed følger Kolding Kommunes kommentarer til Ombudsmandens henvendelse.

Kolding Kommune vedlægger seneste tilsynsrapport af den 17.02.15, hvori det præciseres, at: 'Individuelle dispensationer fra fagrække og mindstetimetotal skal bringes på plads.'

Ligeledes har Byrådet i Kolding Kommune netop godkendt ny driftsoverenskomst, som også vedlægges, med Fonden Tagkærsgaard, hvor der i § 5 præciseres, at alle elever skal undervises i den fulde fagrække og fuldt timetal jf. folkeskolelovens bestemmelser herom, og at fritagelse kun kan ske for den enkelte elev efter en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering, hvor proceduren i bekendtgørelse nr. 693 af 20.6.2014 om folkeskolens specialundervisning skal følges."

I Kolding Kommunes tilsynsrapport af 23. april 2015 om et tilsyns- og dialogmøde på Tagkærsgaards interne skole den 17. februar 2015 er der bl.a. anført følgende:

"Status på elevgruppen og undervisningen:

...

Dispensation fra fagrækken og timetal er skoleledelsens ansvar. Dispensation fra FA indsendes gennem PPR.

Der er afholdt møde med skoleledelsen, PPR og tilsynet d. 3/12 2014 med det formål at rette undervisningsvirksomheden på institutionen til i forhold til gældende lovgivning.

Tilsynet har sammen med PPR og ledelsen gennemgået:

Bekendtgørelse nr. 702 af 23/06/2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Tilsynet har påpeget særlige fokuspkt. i bek.:

§ 10 stk. 2: normering og elevtal

§ 14 stk. 2: fagrække og time- og læseplaner

...

ENDELIG REDEGØRELSE

Bekendtgørelse nr. 693 af 20/06/2014 om folkeskolens specialundervisning.

**Tilsynet har påpeget særlige fokuspkt. i bek.:
§ 12 og 13: særlige ordninger og fritagelser**

Tilsynet vil fremadrettet have fokus på, at elementerne i bekendtgørelsen overholdes ligesom den reviderede driftsoverenskomst med Kolding Kommune har disse elementer inkorporeret.

...

Der forefindes ikke dokumentation for dispensationer fra folkeskolelovens krav om fagrække og mindstetimetal.

...

Konklusion:

- **Tagkærgaards interne skole yder et kvalitativt godt og professionelt pædagogisk og fagdidaktisk arbejde med de indskrevne elever. Målsætningen med at eleverne skal gå til Folkeskolens Afgangsprøve opfyldes og med pæne resultater, hvilket dokumenterer skolens kvalitative indsats i undervisningsmæssig henseende.**
- **Individuelle dispensationer fra fagrække og mindstetimetal skal bringes på plads.**

...

"Driftsoverenskomst mellem Kolding Kommune og Fonden Tagkærgaard om varetagelse af undervisning (intern skole)" – som trådte i kraft 1. august 2015 – indeholder bl.a. følgende bestemmelser:

"§ 5 Undervisningens omfang, indhold og tilrettelæggelse

Undervisningen skal tilrettelægges i overensstemmelse med de til enhver tid gældende regler i folkeskoleloven med tilhørende bekendtgørelser. ...

Særligt præciseres, at eleverne skal undervises i folkeskolens fulde fagrække, jf. den nu gældende folkeskolelovs § 5, stk. 1-4, § 19 c, stk. 2 og § 19 d, stk. 2 og 4. Det vil sige eleverne skal undervises i alle de humanistiske fag, de praktisk/musiske fag samt naturfag som de fremgår af nævnte bestemmelser.

ENDELIG REDEGØRELSE

Endvidere præciseres, at elevernes samlede undervisningstid samt minimumstidspunktet for de enkelte fag skal følge folkeskolelovens almindelige bestemmelser herom. Der er mulighed for i konkrete tilfælde at fravige kravene for den enkelte elev, hvor den særlige procedure i bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand skal følges.

Der udarbejdes hvert år en revideret undervisningsplan, som beskriver det undervisningsmæssige indhold. Undervisningsplanen afleveres til Kolding Kommune, Børne- og Uddannelsesforvaltningen hvert år senest den 15. maj til godkendelse. Den ved aftaleindgåelsen gældende undervisningsplan fremgår som bilag 2 til nærværende overenskomst.

...

§ 11 Psykologisk rådgivning og PPR-bistand

...

Samtlige indskrevne elever på Tagkærsgaard i den undervisningspligtige alder, der ikke bliver tilbudt den fulde fagrække, skal der søges dispensation for gennem PPR og med godkendelse af forældremyndighedsindehaveren.

...

Jeg modtog ingen bemærkninger til min foreløbige redegørelse fra Fonden Tagkærsgaard.

Kolding Kommune
Akseltorv 1
6000 Kolding

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Den interne skole på Tagkærsgaard

12-01-2016

Til orientering sender jeg kopi af et brev, som jeg i dag har sendt til Fonden på Tagkærsgaard i sagen om undervisningen i Tagkærsgaards interne skole.

Dok.nr. 15/05348-1/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

Jeg vedlægger også en kopi af min endelige redegørelse i sagen.

+ bilag

Som det fremgår, er det efter min opfattelse kritisabelt, at den interne skole på Tagkærsgaard ud fra en generel vurdering af elevernes formåen kun underviste i en begrænset fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg har derfor henstillet, at den interne skole på Tagkærsgaard fremover tilbyder eleverne undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Det er endvidere efter min opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne skole ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i det pågældende fag.

Jeg har derfor henstillet, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

Med det vedlagte brev af dags dato og den endelige redegørelse har jeg færdigbehandlet sagen og i forhold til Tagkærsgaard afsluttet min undersøgelse af den interne skole.

Jeg beder imidlertid med henvisning til ombudsmandslovens § 17, stk. 1, Kolding Kommune som ansvarlig for tilsynet med specialundervisningen i den interne skole på Tagkærsgaard om at underrette mig om, hvorvidt skolen nu tilbyder eleverne undervisning i den fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 2.

I det omfang en eller flere elever ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, beder jeg Kolding Kommune om at underrette mig om, hvorvidt skolelederen har truffet afgørelse om fritagelse af den enkelte elev for undervisning i et eller flere fag på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering foretaget af PPR.

Jeg henviser til § 13, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Hvis eleverne på Tagkærsgaards interne skole ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, og skolelederen ikke har truffet afgørelser om fritagelse for undervisning efter reglerne i de nævnte bekendtgørelser, beder jeg Kolding Kommune om at oplyse, hvad kommunen vil foretage sig fremover på baggrund af de henstillinger, som jeg har afgivet over for Tagkærsgaard i mit brev af dags dato.

Jeg beder om at modtage svar fra Kolding Kommune inden for 2 måneder.

Jeg har sendt en kopi af dette brev til Tagkærsgaard til orientering.

Til Kolding Kommunes orientering kan jeg oplyse, at jeg i dag på baggrund af min undersøgelse om undervisningen i fem interne skoler på anbringelsessteder for børn og unge (herunder Tagkærsgaard) har rettet en generel henvendelse til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling om kommunernes udøvelse af tilsynet med specialundervisningen i interne skoler.

Jeg har sendt en kopi af dette brev og min endelige redegørelse om Tagkærsgaards interne skole til ministeriet.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Fonden Tagkærgaard

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Den selvejende institution Bjerget
Ornebjerglund 23
5492 Vissenbjerg

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Den interne skole på Bjerget

12-01-2016

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen om Bjergets interne skole.

Dok.nr. 14/00321-11/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

Den 28. august 2015 modtog jeg Assens Kommunes bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og jeg har nu færdigbehandlet sagen.

+ bilag

Jeg vedlægger en kopi af min endelige redegørelse.

Efter min gennemgang af Assens Kommunes bemærkninger fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

Det er således efter min opfattelse kritisabelt, at Bjerget ud fra en generel vurdering af elevernes formåen begrænsede undervisningen i den interne skole til tre fag ud af folkeskolens fulde fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg henstiller derfor, at eleverne i den interne skole på Bjerget fremover bliver tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Det er endvidere efter min opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne skole ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i det pågældende fag.

Jeg henstiller derfor, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

I forlængelse af mine henstillinger til Bjerget kan jeg oplyse, at jeg i dag har bedt Assens Kommune som ansvarlig for tilsynet med specialundervisningen i den interne skole om at underrette mig om, hvorvidt skolen nu tilbyder eleverne undervisning i den fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 2.

I det omfang en eller flere elever ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, har jeg endvidere bedt Assens Kommune om at underrette mig om, hvorvidt skolelederen har truffet afgørelse om fritagelse af den enkelte elev for undervisning i et eller flere fag på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering foretaget af PPR.

Endelig har jeg bedt Assens Kommune om at oplyse, hvad kommunen vil foretage sig fremover på baggrund af de henstillinger, som jeg har afgivet over for Bjerget, hvis eleverne i den interne skole ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, og skolelederen ikke har truffet afgørelser om fritagelse for undervisning efter gældende regler.

Herudover har jeg desuden bedt Assens Kommune om en udtalelse om antallet af elever i Bjergets interne skole og det samlede skoletilbud Bjerget-Storskoven.

Jeg har sendt en kopi af min endelige redegørelse til Assens Kommune.

Jeg har også sendt en kopi af dette brev til Assens Kommune til orientering.

Til Bjergets orientering vedlægger jeg en kopi af mit brev til Assens Kommune.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Assens Kommune

Den interne skole på Bjerget

Jeg vender nu tilbage til sagen om undervisningen i Bjergets interne skole.

12-01-2016

Den 23. juni 2015 afgav jeg en foreløbig redegørelse i sagen, og den 28. august 2015 modtog jeg bemærkninger fra Assens Kommune og kopi af kommunens tre seneste tilsynsrapporter om den interne skole på Bjerget. Jeg har ikke modtaget nogen bemærkninger fra Bjerget.

Dok.nr. 14/00321-10/MV

Assens Kommune har i bemærkningerne til min foreløbige redegørelse oplyst, at der siden børnekontorets tilsynsbesøg er sket ganske store ændringer i Bjergets interne skole. Bjergets skoledel er blevet fusioneret med en intern skole på opholdsstedet Storskoven og arbejder nu som et skoletilbud med to små afdelinger. Assens Kommune har desuden oplyst, at den interne skole Bjerget-Storskoven efterlever skolereformens krav og har en ramme, som tilbyder det lovsatte timetal og fagrække. Det fremgår imidlertid af de medsendte tilsynsrapporter vedrørende kommunens tilsynsbesøg i 2014 og 2015, at skolen fortsat arbejder henimod at undervise i folkeskolens fulde fagrække.

Min foreløbige redegørelse og Assens Kommunes bemærkninger hertil er gengivet nedenfor i sagsfremstillingen (fra side 4).

Ombudsmandens endelige udtalelse

Efter min gennemgang af Assens Kommunes bemærkninger og de tre tilsendte tilsynsrapporter fastholder jeg det, som jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015, med følgende yderligere bemærkninger:

Undervisningen i Bjergets interne skole med hensyn til fagrække

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække.

ENDELIG REDEGØRELSE

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

Det er efter min opfattelse kritisabelt, at Bjerget ud fra en generel vurdering af elevernes formåen begrænsede undervisningen i den interne skole til tre fag ud af folkeskolens fulde fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg henstiller derfor, at eleverne i den interne skole på Bjerget fremover bliver tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Assens Kommune har i sine bemærkninger af 28. august 2015 oplyst, at den interne skole Bjerget-Storskoven efterlever skolereformens krav og har en ramme, som tilbyder det lovsatte timetal og fagrække. Efter min gennemlæsning af de tre medsendte rapporter om kommunens tilsynsbesøg i 2014 og 2015 er det imidlertid mit indtryk, at skolen fortsat arbejder henimod at undervise i folkeskolens fulde fagrække. Jeg henviser til, at det af tilsynsrapporten af 20. april 2015 f.eks. fremgår, at tysk skal på skemaet, og at der skal gives tilbud om 1-2 valgfag. Det har jeg noteret mig.

Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Begrænsninger i fagrækken er således kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

Det er efter min opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne skole ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i det pågældende fag.

ENDELIG REDEGØRELSE

Assens Kommune har i sine bemærkninger af 28. august 2015 bl.a. anført, at det ikke er alle de unge, der kan udfylde rammerne for folkeskolelovgivningen umiddelbart ved opstart i skoletilbuddet, men at det efterstræbes, at den enkelte unge udvikler sig og motiveres til at udfylde reformrammen i størst muligt omfang.

På baggrund af ovenstående henstiller jeg, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

Jeg henviser i det hele til det, som jeg har anført i min foreløbige redegørelse af 23. juni 2015.

Opfølgning

I forlængelse af mine henstillinger til Bjerget har jeg i et særskilt brev bedt Assens Kommune som ansvarlig for tilsynet med specialundervisningen i den interne skole om at underrette mig om, hvorvidt skolen nu tilbyder eleverne undervisning i den fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 2.

I det omfang en eller flere elever ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, har jeg endvidere bedt Assens Kommune om at underrette mig om, hvorvidt skolelederen har truffet afgørelse om fritagelse af den enkelte elev for undervisning i et eller flere fag på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering foretaget af PPR.

Endelig har jeg bedt Assens Kommune om at oplyse, hvad kommunen vil foretage sig fremover på baggrund af de henstillinger, som jeg har afgivet over for Bjerget, hvis eleverne i den interne skole ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, og skolelederen ikke har truffet afgørelser om fritagelse for undervisning efter gældende regler.

Herudover har jeg desuden bedt Assens Kommune om en udtalelse om antallet af elever i Bjergets interne skole og det samlede skoletilbud Bjerget-Storskoven.

Jørgen Steen Sørensen

ENDELIG REDEGØRELSE

Sagsfremstilling

Ombudsmandens Børnekontor var på tilsynsbesøg på Bjerget den 22. oktober 2013. Forud for besøget varslede jeg i brev af 23. september 2013 Den selvejende institution Bjerget om, at børnekontor ville foretage et tilsynsbesøg på institutionen, og at besøget ville omfatte både opholdsstedet og den interne skole. Jeg oplyste, at besøget primært ville blive gennemført ved samtaler med Bjergets ledelse og medarbejdere samt de unge, der måtte ønske det, og at der særligt ville være fokus på bl.a. undervisning.

I brev af 23. september 2013 til Den Selvejende Institution Bjerget varslede jeg, at Ombudsmandens Børnekontor ville foretage et tilsynsbesøg på institutionen. Besøget ville omfatte både opholdsstedet og den interne skole. Jeg oplyste, at besøget primært ville blive gennemført ved samtaler med Bjergets ledelse og medarbejdere samt de unge, der måtte ønske det, og at der særligt ville være fokus på bl.a. undervisning.

Til brug for forberedelsen af tilsynsbesøget bad jeg bl.a. om oplysninger om antallet af unge i den interne skole og antallet af evt. unge i anden skole, overenskomsten mellem Bjerget og kommunen om undervisningens omfang, indhold og tilrettelæggelse (§ 15 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder), skolens time- og læseplaner samt seneste uddannelsesplan for hver af de unge (folkeskolelovens § 13 b).

Jeg bad også om en kort redegørelse for, hvilke væsentlige, problematiske hændelser den interne skole havde oplevet inden for det seneste år, og hvilke faglige (ikke økonomiske) hovedudfordringer skolen havde haft inden for det seneste år.

Forud for tilsynsbesøget modtog jeg materialet vedrørende Bjergets interne skole. Bjerget oplyste efterfølgende, at der ikke havde været nogen problematiske hændelser i den interne skole inden for det seneste år. Jeg modtog ikke en redegørelse om, hvilke faglige (ikke økonomiske) hovedudfordringer skolen havde haft inden for det seneste år.

Børnekontorets tilsynsbesøg fandt sted den 23. oktober 2013. På dette tidspunkt gik 6 af Bjergets 7 unge i den interne skole. Besøgsholdet hilste på eleverne i undervisningslokalet i starten af tilsynsbesøget og havde senere samtaler med de unge. Spørgsmål vedrørende skolen og undervisningen blev drøftet både i forbindelse med besøgsholdets indledende og afsluttende samtale med ledelsen.

Under tilsynsbesøget oplyste Bjerget bl.a., at der var meget stor spredning i de unges faglige niveau, og at de derfor ofte var delt i to grupper i forbindelse

ENDELIG REDEGØRELSE

med undervisningen. Det blev endvidere oplyst, at Bjerget fra den 1. januar 2015 ville indlede et samarbejde med den interne skole på Den Selvejende Institution Storskoven, som er et privat opholdssted med 6 pladser til drenge mellem 13 og 23 år. Det blev også oplyst, at der var to uddannede lærere på Storskovens skole, og en af disse skulle være skoleleder for den samlede interne skole. Bjerget ville desuden ansætte en ny lærer januar/februar 2014. Fra 1. januar 2015, hvor der så ville være fire lærere tilknyttet skolen, regnede Bjerget med at kunne dække hele folkeskolens fagrække.

Ved brev af 10. februar 2014 meddelte jeg Bjerget, at jeg afsluttede sagen om tilsynsbesøget vedrørende selve opholdsstedet. Med hensyn til den interne skole bad jeg i et særskilt brev af samme dato Bjerget om en redegørelse for timetal og fagrække.

Den 13. marts 2014 modtog jeg fra Bjerget en redegørelse om undervisningen i den interne skole. Redegørelsen var vedlagt et skoleskema.

Jeg afgav den 23. juni 2015 en foreløbig redegørelse i sagen. I redegørelsen skrev jeg følgende:

"1. Sagens baggrund

Kort tid efter oprettelsen af Ombudsmandens Børnekontor den 1. november 2012 foretog børnekontoret tilsynsbesøg på tre døgninstitutioner for børn og unge. Den første institution var Behandlingshjemmet Donekrogen, der er en selvejende institution beliggende i Frederikssund Kommune, men med driftsoverenskomst med Københavns Kommune. Den anden institution var Tippen, der er en kommunal institution i Varde Kommune, og den tredje institution var Nødebogård, der er en regional behandlingsinstitution for børn og unge med psykiatriske lidelser og udviklingsforstyrrelser beliggende i Hillerød Kommune.

Alle tre institutioner har interne skoler, og i forbindelse med tilsynsbesøgene var der særlig fokus på bl.a. undervisningen i de interne skoler.

På baggrund af tilsynsbesøgene besluttede jeg at indhente redegørelser og yderligere materiale om undervisningen i de tre interne skoler.

Jeg bad derfor i brev af 20. september 2013 de tre institutioner om en række oplysninger. Jeg oplyste, at formålet med at indhente redegørelserne og det yderligere materiale var at indsamle oplysninger til brug for en vurdering af, om der var grundlag for at iværksætte en generel undersøgelse af undervisningen i interne skoler på anbringelsessteder. Jeg henviste til § 17, stk. 1, i lov om Folketingets Ombudsmand (lovbekendt-

ENDELIG REDEGØRELSE

gørelse nr. 349 af 22. marts 2013). Ifølge bestemmelsen kan ombudsmanden iværksætte undersøgelser på eget initiativ.

Jeg gjorde samtidig opmærksom på, at jeg i forbindelse med børnekontorets kommende tilsynsvirksomhed eventuelt ville sende samme anmodning om oplysninger til andre anbringelsessteder med interne skoler.

På baggrund af nogle af de tilsynsbesøg, som børnekontoret efterfølgende har foretaget, har jeg bedt yderligere tre institutioner for børn og unge om oplysninger om undervisningen i deres interne skoler. Det drejer sig om Fonden Tagkærgaard, Den Selvejende Institution Bjerget og Fonden Bryggergården.

For så vidt angår Fonden Bryggergården har jeg imidlertid besluttet ikke at fortsætte min undersøgelse af den interne skole, da skolen og efterfølgende opholdsstedet er blevet nedlagt.

2. Afgrænsningen af min undersøgelse

I mit brev af 10. februar 2014 til Den selvejende institution Bjerget redegjorde jeg kortfattet for retsgrundlaget for specialundervisning i anbringelsessteder, og på den baggrund bad jeg Bjerget om en redegørelse for, om undervisningen i den interne skole opfyldte de dagældende krav til fagrække og minimumstimetal. Jeg bad samtidig om at få tilsendt dokumentation for fag og timetal.

Hvis undervisningen i den interne skole ikke opfyldte kravene til fagrække og minimumstimetal, bad jeg Bjerget om at redegøre for, hvilke forhold og udfordringer der lå bag eller var årsag dertil.

Desuden bad jeg Bjerget om at oplyse, om nogle af skolens elever var fritaget for undervisning i enkelte fag eller havde fået nedsat deres timetal. Hvis det var tilfældet, bad jeg Bjerget om at vedlægge dokumentation for fritagelsen eller nedsættelsen.

Min undersøgelse vedrører skoleåret 2013/14.

I forbindelse med folkeskolereformen, der trådte i kraft den 1. august 2014, blev der fastsat nye regler om undervisningstimetal. Minimumstimetallene i folkeskolens fagrække er steget for 1.-9. klasse, og de opgøres på en enklere måde end tidligere. Både minimumstimetallene og de vejledende timetal for fagene fremgår nu af et bilag til folkeskoleloven.

ENDELIG REDEGØRELSE

På baggrund af de ændrede regler og afgrænsningen af min undersøgelse til skoleåret 2013/14 har jeg valgt at fokusere på spørgsmålene om fagrække og fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag. Spørgsmålet om minimumstimetal indgår derfor ikke i min undersøgelse.

3. Retsgrundlaget

3.1. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Det påhviler kommunalbestyrelsen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til de børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i kommunen, og hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte.

Det fremgår af § 20, stk. 2, jf. § 3, stk. 2, i folkeskoleloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 665 af 20. juni 2014. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Bjerget og ved min høring af 10. februar 2014 var det lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen, der var gældende.

Specialundervisning kan indrettes i et anbringelsessted, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, (folkeskolelovens § 20, stk. 5).

Kommunalbestyrelsen kan efter overenskomst med et i kommunen beliggende anbringelsessted for børn og unge, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, henvise elever til specialundervisning i anbringelsesstedet (folkeskolelovens § 22, stk. 5).

Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (folkeskolelovens § 3, stk. 3).

Ministeren har udnyttet den nævnte bemyndigelse og fastsat regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i to forskellige bekendtgørelser.

Reglerne findes dels i *bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Bjerget og ved min høring den 10. februar 2014 var det bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, der var gældende.

ENDELIG REDEGØRELSE

Reglerne findes desuden i *bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Bjerget og ved min høring den 10. februar 2014 var det bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, der var gældende.

Henvi sning til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i et anbringelsessted forudsætter, at eleven af de sociale myndigheder af sociale grunde er anbragt i et anbringelsessted, og at det vil være mest hensigtsmæssigt at undervise eleven i kortere eller længere tid i anbringelsesstedet, f.eks. på grund af elevens svære adfærdsvanskeligheder. Det fremgår af § 1 i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Beliggenhedskommunen følger udviklingen hos elever, der modtager specialpædagogisk bistand i anbringelsessteder, og tager efter forhandling med anbringelseskommunen og anbringelsesstedet mindst én gang om året stilling til, om den specialpædagogiske bistand til den pågældende elev skal fortsætte eller ændres, eller om eleven skal henvises til et undervisningstilbud i folkeskolen, herunder til et undervisningstilbud i en specialklasse eller en specialskole.

Beslutningen træffes på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering og efter samråd med eleven og forældrene. Elevens synspunkter skal tillægges passende vægt under hensyntagen til elevens alder og modenhed.

Disse regler findes i § 4 og § 8 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. I den tidligere bekendtgørelse var det § 5 og § 9.

3.2. Fagrække

Specialpædagogisk bistand til elever i anbringelsessteder omfatter bl.a. undervisning i folkeskolens fag og fagområder. Undervisningen skal tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger.

ENDELIG REDEGØRELSE

Jeg henviser til § 2, nr. 3, i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Time- og læseplanerne for undervisningen i en intern skole på et anbringelsessted skal omfatte folkeskolens fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 1-4, § 19 c, stk. 2, og § 19 d, stk. 2 og 4.

Det fremgår af § 14, stk. 2, og § 15, stk. 2, i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Bjerget og ved min høring den 10. februar 2014 fremgik det af § 15, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse.

Den fulde fagrække er for 1.-9. klasse de humanistiske fag (dansk, engelsk, kristendomskundskab, historie og samfundsfag), naturfagene (matematik, natur/teknologi, geografi, biologi og fysik/kemi) og de praktiske/musiske fag (idræt, musik, billedkunst, håndværk og design samt madkundskab). Sidstnævnte to fag hed tidligere håndarbejde og sløjd samt hjemkundskab.

Undervisningen i en intern skole kan gives eleven på et lavere klassetrin end nævnt i de ovenfor anførte bestemmelser i folkeskoleloven.

Det fremgår af § 10, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Bjerget og ved min høring den 10. februar 2014 fremgik det af § 12, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ved lov nr. 212 af 4. marts 2013 om ændring af folkeskoleloven blev den daværende børne- og undervisningsminister bemyndiget til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder (jf. folkeskolelovens § 20, stk. 8). Lovændringen trådte i kraft den 1. maj 2013 og fandt anvendelse fra skoleåret 2013/14.

Forslaget om den nævnte bemyndigelse til ministeren blev fremsat med henblik på at styrke kvaliteten af undervisningen på de interne skoler.

ENDELIG REDEGØRELSE

Om baggrunden for lovforslaget fremgår det bl.a. af forarbejderne til loven, at der i 2011 blev nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Finansministeriet, KL, Social- og Integrationsministeriet samt Ministeriet for Børn og Undervisning. Arbejdsgruppen fik bl.a. til opgave at iværksætte en undersøgelse af kvaliteten af undervisningen i de interne skoler på anbringelsessteder.

Der er bl.a. anført følgende om arbejdsgruppens undersøgelse:

'Arbejdsgruppens analyse af kvaliteten af undervisningen på anbringelsessteder fremgår af rapporten 'Afrapportering fra den tværministerielle arbejdsgruppe om anbragte børns og unges undervisning på interne skoler' fra maj 2012. Arbejdsgruppens analyse bygger på en undersøgelse, der er gennemført af Rambøll Management Consulting. Resultaterne af Rambølls undersøgelse fremgår af rapporten 'Kortlægning af undervisning på døgninstitutioner, opholdssteder og dagbehandlingstilbud' fra marts 2012.

Arbejdsgruppens analyse viser, at der fortsat er behov for at styrke kvaliteten af undervisningen i de interne skoler og for at understøtte, at en større andel af de anbragte børn og unge får et undervisningstilbud i folkeskolen.

For så vidt angår de interne skoler på anbringelsessteder viser analysen overordnet, at skolerne har svært ved at redegøre præcist for antallet af timer, der undervises i de enkelte fag. Analysen viser endvidere, at undervisningen fokuserer på fag som dansk, matematik og engelsk, ligesom de fleste elever fokuserer på dansk, matematik og engelsk i forbindelse med aflæggelse af folkeskolens afgangsprøver. En relativ høj andel af eleverne fritages for andre fag i fagrækken, obligatoriske test samt afgangsprøver. Disse resultater skal ses i lyset af, at flertallet af elever ifølge skolernes vurdering ikke er fagligt alderssvarende. Eleverne har også oplevet mange afbrydelser af deres skolegang.

Arbejdsgruppen har desuden henvist til, at tidligere undersøgelser og statistiske analyser af unges gennemførelse af folkeskolen og unges efterfølgende uddannelsesniveau har vist, at langt flere unge, der har været anbragt i anbringelsessteder, ikke har gennemført folkeskolen og heller ikke har fået en videre uddannelse.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der på den baggrund er behov for at styrke tilsynet med de interne skoler for at sikre, at eleverne får tilbudt den fulde fagrække, at minimumstimetallene bliver overholdt, og at der kun gives fritagelser for fag, når betingelserne herfor er opfyldt.'

ENDELIG REDEGØRELSE

Det er også anført i lovens forarbejder, at det er regeringens målsætning, at undervisningen på de interne skoler skal leve op til kravene i folkeskolelovgivningen, herunder at eleverne skal tilbydes den fulde fagrække og aflægge folkeskolens afgangsprøver.

Jeg henviser til forslaget til lov nr. 212 af 4. marts 2013, lovforslag nr. L 96 af 29. november 2012 til lov om ændring af lov om folkeskolen (*Bemyndigelse til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder mv.*), Folketingstidende 2012-13, lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 1.2. og 2.2.

3.3. Særlig ordning for enkelte elever

Der er mulighed for at fravige kravene til fagrække i helt konkrete tilfælde.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan eleven fritages for undervisning i dette fag, dog ikke for så vidt angår dansk og matematik.

Afgørelse om fritagelse for undervisning i et fag skal træffes af skolens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering. Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke.

Det er desuden en betingelse, at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 13, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for mit tilsynsbesøg på Bjerget og ved min høring den 10. februar 2014 fandtes reglerne i § 14, stk. 1, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

ENDELIG REDEGØRELSE

4. Undervisningen i Bjergets interne skole med hensyn til fagrække

Eleverne i en intern skole skal undervises i folkeskolens fulde fagrække inden for de tre fagblokke humanistiske fag, naturfag og praktiske/musiske fag, jf. punkt 3.2 ovenfor.

Min høring af 10. februar 2014 til Bjerget om undervisningen i den interne skole vedrørte skoleåret 2013/14. På dette tidspunkt fremgik fagrækken for 1.-9. klasse af § 5, stk. 2 og 3, i den tidligere lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen. Bestemmelserne havde følgende ordlyd:

'§ 5. ...

Stk. 2. Undervisningen i 1.-9. klasse gives inden for 3 fagblokke og omfatter for alle elever:

1) Humanistiske fag:

a) Dansk på alle klassetrin.

b) Engelsk på 3.-9. klassetrin.

c) Kristendomskundskab på alle klassetrin bortset fra det klassetrin, hvor konfirmationsforberedelsen finder sted.

d) Historie på 3.-9. klassetrin.

e) Samfundsfag på 8. og 9. klassetrin.

2) Praktiske/musiske fag:

a) Idræt på alle klassetrin.

b) Musik på 1.-6. klassetrin.

c) Billedkunst på 1.-5. klassetrin.

d) Håndarbejde, sløjd og hjemkundskab på et eller flere klassetrin inden for 4.-7. klassetrin.

3) Naturfag:

a) Matematik på alle klassetrin.

b) Natur/teknik på 1.-6. klassetrin.

c) Geografi på 7.-9. klassetrin.

d) Biologi på 7.-9. klassetrin.

e) Fysik/kemi på 7.-9. klassetrin.

Stk. 3. Der skal tilbydes eleverne undervisning i tysk (tilbudsfag) på 7.-9. klassetrin.'

Som svar på min anmodning om en redegørelse om undervisningen i den interne skole har Bjerget i et brev, som jeg modtog den 13. marts 2014, bl.a. oplyst følgende:

ENDELIG REDEGØRELSE

...

1: Redegørelse for at vi følger vejledende timetal:

...

I lektionsplanen ses desuden at vi har undervist i fagene dansk, matematik og engelsk. Vi fører elever til afgangsprøve i alle tre fag. Dette er gjort i samarbejde med Vissenbjerg skole. Desuden bruger vi undervisningstid på en halv times daglig motion og på at eleverne ved at se og diskutere de daglige nyheder får indblik og forståelse for det samfund de lever i.

2: Begrundelse for hvorfor vi ikke underviser i fuld fagrække:

Som skoleleder har jeg vurderet at eleverne ikke er i stand til at modtage undervisning i fuld fagrække. Så jeg har prioriteret at de bliver undervist i dansk, engelsk, matematik og får indsigt i hvordan vores samfund hænger sammen.

Den beslutning har jeg taget ud fra at eleverne, når de starter i skolen ikke er undervisningsparate og at det tager 2-6 måneder at gøre dem klar til at modtage undervisning. Vores elever er aktive misbrugere når vi modtager dem og derfor er det svært for dem at modtage undervisning. De har ofte svært ved at finde motivationen til at gå i skole og min prioritering har været at eleverne oplever succes i stedet for nederlag. Og for at det er muligt med denne målgruppe, har jeg valgt at fagrækken og derved kravene til dem, ikke bliver for stor og uoverskuelig.

...

Jeg har sammen med redegørelsen modtaget et skoleskema med angivelse af de fag, der blev undervist i fra mandag til fredag. Det fremgår heraf, at undervisningen omfattede dansk, matematik og engelsk. Jeg går ud fra, at dette skema var gældende for alle elever i den interne skole i skoleåret 2013/14.

Efter folkeskoleloven og reglerne om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand er det helt klare udgangspunkt, at en intern skole skal undervise eleverne i den fulde fagrække. Jeg henviser til punkt 3.2 ovenfor.

Reglerne på området for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand giver ikke mulighed for, at en leder af en intern skole kan beslutte generelt at begrænse fagrækken for alle skolens elever – uanset hvilke vanskeligheder elevgruppen samlet set har.

ENDELIG REDEGØRELSE

Begrænsninger i fagrækken er kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev, jf. punkt 3.3 ovenfor og punkt 5 nedenfor.

Bjerget har i det brev, som jeg modtog den 13. marts 2014, oplyst, at ingen af eleverne i den interne skole var delvist fritaget for undervisning.

Det er efter min foreløbige opfattelse kritisabelt, at Bjerget ud fra en generel vurdering af elevernes formåen begrænsede undervisningen i den interne skole til tre fag ud af folkeskolens fulde fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg påtænker derfor på det foreliggende grundlag at henstille, at den interne skole på Bjerget fremover tilbyder undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

5. Fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag

Som nævnt ovenfor er begrænsninger i fagrækken kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

Det fremgår af redegørelsen fra Bjerget, at eleverne efter skolelederens vurdering ikke var i stand til at modtage undervisning i den fulde fagrække.

Bjerget har samtidig i redegørelsen oplyst, at ingen af eleverne i den interne skole var delvist fritaget for undervisning.

ENDELIG REDEGØRELSE

Det er efter min foreløbige opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne skole ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i det pågældende fag.

Jeg påtænker derfor på det foreliggende grundlag at henstille, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.”

I brev af 23. juni 2015 bad jeg Assens Kommune om bemærkninger til min foreløbige redegørelse, og i brev af samme dato gav jeg også Bjerget lejlighed til at kommentere den foreløbige redegørelse.

Jeg modtog Assens Kommunes bemærkninger den 28. august 2015. Kommunen anførte følgende:

”...

Assens Kommunes svar på tilsynet i oktober 2013

Som nævnt i brev til Ombudsmanden af 12. marts 2014 tog Assens Kommune følgende til efterretning efter tilsynsbesøget i oktober 2013:

- Fravigelser i.f.t. manualen
Tilsynet har ikke fulgt anbefalingerne i tilstrækkeligt omfang i.f.t. fagrække og timetal. Tilsynet har lagt vægt på et helhedsperspektiv; de unges trivsel i undervisningssituationen, den pædagogiske tilgang i undervisningen, personalets evne til formidling til målgruppen og lignende. Fremadrettet vil tilsynet være detaljeret ud i timetal, fag og fagindhold.

Tilsynet har ikke set konkret undervisning under tilsynene i 2013. Dels fordi det ene møde var planlagt som en samtale med Bjergets leder og skolepersonalet, og dels fordi det andet møde grundet forskellige omstændigheder ikke gav den planlagte mulighed for at se undervisningen.
- *Afrapporteringen har været mangelfuld og overfladisk – se nedenstående tiltag.*
- *Organiseringen har ikke været dækkende i.f.t. at have tilstrækkeligt kendskab til folkeskoleområdet lovgivning og rammer. Se nedenstående tiltag.*

ENDELIG REDEGØRELSE

Tilsyn og undervisning på Bjergets interne skole pr. august 2015

Siden tilsynsbesøget i oktober 2013 – og i forlængelse af skolereformens implementering pr. august 2014, er der sket ganske store ændringer på Bjergets interne skole:

- Bjergets skoledel er fusioneret med den interne skole på opholdsstedet Storskoven og arbejder nu som et skoletilbud med to små afdelinger – og sparring og videndeling blandt personalegruppen. Den samlede skole ledes af Søren Jochumsen.
- Tilsynet udføres af afdelingsleder fra Vissenbjerg Skole, Lars Jacobsen samt koordinator fra PPR Lone Boas. Assens Kommune havde til hensigt at udarbejde en egen tilsynsmanual i løbet af 2014, men idet en konsulentgruppe fra UVM arbejder på samme, har Assens indstillet arbejdet og afventer ministeriet.
- Tilsynet visiterer og revisiterer i samarbejde med PPR og skolens personale og ledelse elever til skoletilbuddet. Nye elever vurderes og visiteres, hvis de er i målgruppen, og allerede indskrevne elever revisiteres. Alle visitationer og faglige/personlige udtalelser og vurderinger sendes til den unges hjemkommune.
- Bjerget-Storskoven efterlever skolereformens krav – og har en ramme som tilbyder det lovsatte timetal samt fagrække. Det er ikke alle unge, der kan udfylde rammerne for folkeskolelovgivningen umiddelbart ved opstart i skoletilbuddet, men det efterstræbes, at den enkelte unge udvikler sig og motiveres til at udfylde reformrammen i størst muligt omfang.
- Skoleleder kan ansøge kommunalbestyrelsen om dispensation efter folkeskolelovens § 16 b om nedsat tid til understøttende undervisning samt § 13, stk. 1 om fritagelse af enkelte fag.”

Assens Kommune sendte mig desuden tre tilsynsrapporter om tilsyn på Bjergets interne skole henholdsvis den 19. september 2014, 17. december 2014 og 20. april 2015. Kommunen oplyste samtidig, at næste anmeldte tilsyn ville finde sted den 8. oktober 2015.

Af tilsynsrapporten om tilsyn på Bjergets interne skole den 19. september 2014 fremgik bl.a. følgende om fagrækken:

”Faglighed og timetal

Ugeskemaet gennemgås m.h.p. dækning af fagtimer og timetallet. Fagtimerne på skemaet står primært som dansk, matematik og engelsk,

ENDELIG REDEGØRELSE

mens samfundsfag og bevægelse er placeret under morgentur, motion og nyheder. I.f.t. skolereformen er timetallet lidt for lavt, men skolen arbejder henimod at leve op til reformens krav. For at dække de naturvidenskabelige fag har skolen indkøbt elektronisk program, som snart implementeres i undervisningen.

***

Af tilsynsrapporten om tilsyn på Bjergets interne skole den 20. april 2015 fremgik desuden følgende om fagrækken:

"Faglighed og timetal

Skemaet gennemgås i forhold til timetal og fagfordeling.

Det drøftes, at nogle af fagene med fordel kan lægges i tværgående blokke; humanistisk og naturfaglig.

Tysk skal sættes på skemaet, og Bjerget kan tilkøbe sig tysk faglærer fra Vissenbjerg Skole.

Daglig motion skrives som bevægelse.

Der skal gives tilbud om 1-2 valgfag.

Bjerget sender nyeste skema til ut.

Der arbejdes hen imod, at personalet på skolen får flere liniefag."

Jeg modtog ingen bemærkninger til min foreløbige redegørelse fra Den selv-ejende institution Bjerget.

Assens Kommune
Rådhus Allé 5
5610 Assens

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Den interne skole på Bjerget

12-01-2016

1. Fagrække og fritagelse for undervisning

Dok.nr. 15/05350-1/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

Til orientering sender jeg kopi af et brev, som jeg i dag har sendt til Den selv-
ejende institution Bjerget i sagen om undervisningen i Bjergets interne skole.

+ bilag

Jeg vedlægger også en kopi af min endelige redegørelse i sagen.

Som det fremgår, er det efter min opfattelse kritisabelt, at Bjerget ud fra en
generel vurdering af elevernes formåen begrænsede undervisningen i den
interne skole til tre fag ud af folkeskolens fulde fagrække i skoleåret 2013/14.

Jeg har derfor henstillet, at eleverne i den interne skole på Bjerget fremover
bliver tilbudt undervisning i folkeskolens fulde fagrække.

Det er endvidere efter min opfattelse kritisabelt, at lederen af den interne sko-
le ikke i overensstemmelse med reglerne traf afgørelse – på grundlag af en
konkret pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev – om fritagelse
for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor eleven havde så usædvanligt store
vanskeligheder i faget, at det ikke skønnedes hensigtsmæssigt at give eleven
specialundervisning i det pågældende fag.

Jeg har derfor henstillet, at skolelederen fremover træffer afgørelse om fritagelse af en elev for undervisning i et fag i de tilfælde, hvor betingelserne er opfyldt.

Med det vedlagte brev af dags dato og den endelige redegørelse har jeg færdigbehandlet sagen og i forhold til Bjerget afsluttet min undersøgelse af den interne skole.

Jeg beder imidlertid med henvisning til ombudsmandslovens § 17, stk. 1, Assens Kommune som ansvarlig for tilsynet med specialundervisningen i den interne skole på Bjerget om at underrette mig om, hvorvidt skolen nu tilbyder eleverne undervisning i den fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 2.

I det omfang en eller flere elever ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, beder jeg Assens Kommune om at underrette mig om, hvorvidt skolelederen har truffet afgørelse om fritagelse af den enkelte elev for undervisning i et eller flere fag på grundlag af en konkret pædagogisk-psykologisk vurdering foretaget af PPR.

Jeg henviser til § 13, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Hvis eleverne på Bjergets interne skole ikke tilbydes undervisning i den fulde fagrække, og skolelederen ikke har truffet afgørelser om fritagelse for undervisning efter reglerne i de nævnte bekendtgørelser, beder jeg Assens Kommune om at oplyse, hvad kommunen vil foretage sig fremover på baggrund af de henstillinger, som jeg har afgivet over for Bjerget i mit brev af dags dato.

2. Antal elever i den interne skole

Efter folkeskolelovens § 20, stk. 7, kan undervisningsministeren fastsætte nærmere regler om bl.a. minimumsstørrelsen for interne skoler på anbringelsessteder.

Bemyndigelsen er udnyttet i bekendtgørelse nr. 702 af 23. juni 2014 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ifølge § 10 i bekendtgørelsen skal en intern skole på et anbringelsessted være normeret til mindst 10 elever ved skoleårets begyndelse, før den interne skole kan oprettes, og det forventede gennemsnitlige elevtal for hele skoleåret må ikke være under 10.

Det fremgår af Assens Kommunes tilsynsrapport om et tilsyn på Bjergets interne skole den 20. april 2015, at det samlede skoletilbud Bjerget-Storskoven på daværende tidspunkt havde i alt 8 betalende elever. Det er anført, at elevtallet forventedes at stige inden for kort tid og for næste skoleår forventedes at blive minimum 10 elever.

Med henvisning til ombudsmandslovens § 17, stk. 1, beder jeg Assens Kommune om at oplyse elevtallet på Bjergets interne skole og elevtallet for det samlede skoletilbud Bjerget-Storskoven ved indeværende skoleårs start.

Hvis elevtallet var under 10 på dette tidspunkt eller hvis det gennemsnitlige elevtal for det samlede skoletilbud Bjerget-Storskoven må forventes at blive under 10 i skoleåret 2015/16, beder jeg Assens Kommune om en udtalelse om, hvad kommunen vil foretage sig i anledning heraf.

Jeg beder om at modtage svar fra Assens Kommune inden for 2 måneder.

Jeg har sendt en kopi af dette brev til Bjerget til orientering.

Til Assens Kommunes orientering kan jeg oplyse, at jeg i dag på baggrund af min undersøgelse om undervisningen i fem interne skoler på anbringelsessteder for børn og unge (herunder Bjerget) har rettet en generel henvendelse til Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling om kommunernes udøvelse af tilsynet med specialundervisningen i interne skoler.

Jeg har sendt en kopi af dette brev og min endelige redegørelse om Bjergets interne skole til ministeriet.

Jeg lægger en nyhed om min undersøgelse af undervisningen på interne skoler på min hjemmeside.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til orientering:

Den selvejende institution Bjerget

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Behandlingshjemmet Donekrogen
Ivar Lykkesvej 3
3630 Jægerspris

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Donekrogens interne skole

23-06-2015

Jeg har nu færdigbehandlet sagen om undervisningen i Donekrogens interne skole.

Dok.nr. 13/03220-6/MV
Bedes oplyst ved henvendelse

Jeg beklager, at min behandling af sagen er trukket ud. Det skyldes det store antal sager, der er og har været til behandling ved Folketingets Ombudsmand.

På baggrund af det materiale, som jeg har modtaget fra Donekrogen, samt tilsynsrapporterne fra Frederikssund Kommune må jeg lægge til grund, at Donekrogens interne skole i skoleåret 2013/14 underviste eleverne i den fulde fagrække efter folkeskoleloven. Jeg har derfor ikke grundlag for kritik.

Jeg må desuden lægge til grund, at lederen af Donekrogens interne skole i skoleåret 2013/14 ud fra en helt konkret, individuel vurdering og i overensstemmelse med de dagældende regler fritog en elev for undervisning i et enkelt fag. Jeg har derfor ikke grundlag for kritik.

I afsnittet "Ombudsmandens udtalelse" umiddelbart nedenfor fremgår mere om min undersøgelse og baggrunden for, at jeg er nået til dette resultat. Fra side 14 er der en kort sagsfremstilling.

Ombudsmandens udtalelse

1. Sagens baggrund

Kort tid efter oprettelsen af Ombudsmandens Børnekontor den 1. november 2012 foretog børnekontoret tilsynsbesøg på Behandlingshjemmet Donekrogen og to andre døgninstitutioner for børn og unge. De to andre institutioner var Tippen, der er en kommunal institution i Varde Kommune, og Nødebo-gård, der er en regional behandlingsinstitution for børn og unge med psykiatriske lidelser og udviklingsforstyrrelser beliggende i Hillerød Kommune.

Alle tre institutioner har interne skoler, og i forbindelse med tilsynsbesøgene var der særlig fokus på bl.a. undervisningen i de interne skoler.

På baggrund af tilsynsbesøgene besluttede jeg at indhente redegørelser og yderligere materiale om undervisningen i de tre interne skoler.

Jeg bad derfor i brev af 20. september 2013 de tre institutioner om en række oplysninger. Jeg oplyste, at formålet med at indhente redegørelserne og det yderligere materiale var at indsamle oplysninger til brug for en vurdering af, om der var grundlag for at iværksætte en generel undersøgelse af undervisningen i interne skoler på anbringelsessteder. Jeg henviste til § 17, stk. 1, i lov om Folketingets Ombudsmand (lovbekendtgørelse nr. 349 af 22. marts 2013). Ifølge bestemmelsen kan ombudsmanden iværksætte undersøgelser på eget initiativ.

Jeg gjorde samtidig opmærksom på, at jeg i forbindelse med børnekontorets kommende tilsynsvirksomhed eventuelt ville sende samme anmodning om oplysninger til andre anbringelsessteder med interne skoler.

På baggrund af nogle af de tilsynsbesøg, som børnekontoret efterfølgende har foretaget, har jeg bedt yderligere tre institutioner for børn og unge om oplysninger om undervisningen i deres interne skoler. Det drejer sig om tre private opholdssteder - Fonden Tagkærsgaard, Den Selvejende Institution Bjerget og Fonden Bryggergården.

For så vidt angår Fonden Bryggergården har jeg imidlertid besluttet ikke at fortsætte min undersøgelse af den interne skole, da skolen og efterfølgende opholdsstedet er blevet nedlagt.

2. Afgrænsningen af min undersøgelse

I mit brev af 20. september 2013 til Donekrogen redegjorde jeg kortfattet for retsgrundlaget for specialundervisning i anbringelsessteder, og på den baggrund bad jeg Donekrogen om en redegørelse for, om undervisningen i den interne skole opfyldte de dagældende krav til fagrække og minimumstimetal. Jeg bad samtidig om at få tilsendt dokumentation for fag og timetal.

Hvis undervisningen i den interne skole ikke opfyldte kravene til fagrække og minimumstimetal, bad jeg Donekrogen om at redegøre for, hvilke forhold og udfordringer, der lå bag eller var årsag dertil.

Desuden bad jeg Donekrogen om at oplyse, om nogle af skolens elever var fritaget for undervisning i enkelte fag eller havde fået nedsat deres timetal.

Hvis det var tilfældet, bad jeg Donekrogen om at vedlægge dokumentation for fritagelsen eller nedsættelsen.

Min undersøgelse vedrører skoleåret 2013/14.

I forbindelse med folkeskolereformen, der trådte i kraft den 1. august 2014, blev der fastsat nye regler om undervisningstimal. Minimumstimetallene i folkeskolens fagrække er steget for 1.-9. klasse, og de opgøres på en enklere måde end tidligere. Både minimumstimetallene og de vejledende timetal for fagene fremgår nu af et bilag til folkeskoleloven.

På baggrund af de ændrede regler og afgrænsningen af min undersøgelse til skoleåret 2013/14 har jeg valgt at fokusere på spørgsmålene om fagrække og fritagelse af elever for undervisning i enkelte fag. Spørgsmålet om minimumstimetal indgår derfor ikke i min undersøgelse.

3. Retsgrundlaget

3.1. Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand

Det påhviler kommunalbestyrelsen at sørge for specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til de børn og unge under 18 år, der bor eller opholder sig i kommunen, og hvis udvikling kræver særlig hensyntagen eller støtte.

Det fremgår af § 20, stk. 2, jf. § 3, stk. 2, i folkeskoleloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 665 af 20. juni 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Donekrogen var det lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen, der var gældende.

Specialundervisning kan indrettes i et anbringelsessted, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, (folkeskolelovens § 20, stk. 5).

Kommunalbestyrelsen kan efter overenskomst med et i kommunen beliggende anbringelsessted for børn og unge, der er oprettet eller godkendt efter lov om social service, henvise elever til specialundervisning i anbringelsesstedet (folkeskolelovens § 22, stk. 5).

Undervisningsministeren kan fastsætte nærmere regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand (folkeskolelovens § 3, stk. 3).

Ministeren har udnyttet den nævnte bemyndigelse og fastsat regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i to forskellige bekendtgørelser.

Reglerne findes dels i *bekendtgørelse* nr. 693 af 20. juni 2014 om *folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Donekrogen var det bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, der var gældende.

Reglerne findes desuden i *bekendtgørelse* nr. 702 af 23. juni 2014 om *specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder*, som trådte i kraft den 1. august 2014. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Donekrogen var det bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, der var gældende.

Henvi­sing til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i et anbringelsessted forudsætter, at eleven af de sociale myndigheder af sociale grunde er anbragt i et anbringelsessted, og at det vil være mest hensigtsmæssigt at undervise eleven i kortere eller længere tid i anbringelsesstedet, f.eks. på grund af elevens svære adfærdsvanskeligheder. Det fremgår af § 1 i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Beliggenhedskommunen følger udviklingen hos elever, der modtager specialpædagogisk bistand i anbringelsessteder, og tager efter forhandling med anbringelseskommunen og anbringelsesstedet mindst én gang om året stilling til, om den specialpædagogiske bistand til den pågældende elev skal fortsætte eller ændres, eller om eleven skal henvises til et undervisningstilbud i folkeskolen, herunder til et undervisningstilbud i en specialklasse eller en specialskole.

Beslutningen træffes på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering og efter samråd med eleven og forældrene. Elevens synspunkter skal tillægges passende vægt under hensyntagen til elevens alder og modenhed.

Disse regler findes i § 4 og § 8 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. I den tidligere bekendtgørelse var det § 5 og § 9.

3.2. Fagrække

Specialpædagogisk bistand til elever i anbringelsessteder omfatter bl.a. undervisning i folkeskolens fag og fagområder. Undervisningen skal tilrettelægges under særlig hensyntagen til elevens indlæringsforudsætninger.

Jeg henviser til § 2, nr. 3, i bekendtgørelsen om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Time- og læseplanerne for undervisningen i en intern skole på et anbringelsessted skal omfatte folkeskolens fulde fagrække, jf. folkeskolelovens § 5, stk. 1-4, § 19 c, stk. 2, og § 19 d, stk. 2 og 4.

Det fremgår af § 14, stk. 2, og § 15, stk. 2, i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Donekrogen fremgik det af § 15, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse.

Den fulde fagrække er for 1.-9. klasse de humanistiske fag (dansk, engelsk, kristendomskundskab, historie og samfundsfag), naturfagene (matematik, natur/teknologi, geografi, biologi og fysik/kemi) og de praktiske/musiske fag (idræt, musik, billedkunst, håndværk og design samt madkundskab). Sidstnævnte to fag hed tidligere håndarbejde og sløjd samt hjemkundskab.

Undervisningen i en intern skole kan gives eleven på et lavere klassetrin end nævnt i de ovenfor anførte bestemmelser i folkeskoleloven.

Det fremgår af § 10, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Donekrogen fremgik det af § 12, stk. 2, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ved lov nr. 212 af 4. marts 2013 om ændring af folkeskoleloven blev den daværende børne- og undervisningsminister bemyndiget til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder (jf. folkeskolelovens § 20, stk. 8). Lovændringen trådte i kraft den 1. maj 2013 og fandt anvendelse fra skoleåret 2013/14.

Forslaget om den nævnte bemyndigelse til ministeren blev fremsat med henblik på at styrke kvaliteten af undervisningen på de interne skoler.

Om baggrunden for lovforslaget fremgår det bl.a. af forarbejderne til loven, at der i 2011 blev nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Finansministeriet, KL, Social- og Integrationsministeriet samt Ministeriet for Børn og Undervisning. Arbejdsgruppen fik bl.a. til opgave at iværksætte en undersøgelse af kvaliteten af undervisningen i de interne skoler på anbringelsessteder.

Der er bl.a. anført følgende om arbejdsgruppens undersøgelse:

"Arbejdsgruppens analyse af kvaliteten af undervisningen på anbringelsessteder fremgår af rapporten 'Afrapportering fra den tværministerielle arbejdsgruppe om anbragte børns og unges undervisning på interne skoler' fra maj 2012. Arbejdsgruppens analyse bygger på en undersøgelse, der er gennemført af Rambøll Management Consulting. Resultaterne af Rambølls undersøgelse fremgår af rapporten 'Kortlægning af undervisning på døgninstitutioner, opholdssteder og dagbehandlingstilbud' fra marts 2012.

Arbejdsgruppens analyse viser, at der fortsat er behov for at styrke kvaliteten af undervisningen i de interne skoler og for at understøtte, at en større andel af de anbragte børn og unge får et undervisningstilbud i folkeskolen.

For så vidt angår de interne skoler på anbringelsessteder viser analysen overordnet, at skolerne har svært ved at redegøre præcist for antallet af timer, der undervises i de enkelte fag. Analysen viser endvidere, at undervisningen fokuserer på fag som dansk, matematik og engelsk, ligesom de fleste elever fokuserer på dansk, matematik og engelsk i forbindelse med aflæggelse af folkeskolens afgangsprøver. En relativ høj andel af eleverne fritages for andre fag i fagrækken, obligatoriske test samt afgangsprøver. Disse resultater skal ses i lyset af, at flertallet af elever ifølge skolernes vurdering ikke er fagligt alderssvarende. Eleverne har også oplevet mange afbrydelser af deres skolegang.

Arbejdsgruppen har desuden henvist til, at tidligere undersøgelser og statistiske analyser af unges gennemførelse af folkeskolen og unges efterfølgende uddannelsesniveau har vist, at langt flere unge, der har været anbragt i anbringelsessteder, ikke har gennemført folkeskolen og heller ikke har fået en videre uddannelse.

Det er arbejdsgruppens vurdering, at der på den baggrund er behov for at styrke tilsynet med de interne skoler for at sikre, at eleverne får tilbudt den fulde fagrække, at minimumstimetallene bliver overholdt, og at der kun gives fritagelser for fag, når betingelserne herfor er opfyldt.”

Det er også anført i lovens forarbejder, at det er regeringens målsætning, at undervisningen på de interne skoler skal leve op til kravene i folkeskolelovgivningen, herunder at eleverne skal tilbydes den fulde fagrække og aflægge folkeskolens afgangsprøver.

Jeg henviser til forslaget til lov nr. 212 af 4. marts 2013, lovforslag nr. L 96 af 29. november 2012 til lov om ændring af lov om folkeskolen (*Bemyndigelse til at fastsætte regler om minimumsstørrelsen for interne skoler i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder mv.*), Folketingstidende 2012-13, lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 1.2. og 2.2.

3.3. Særlig ordning for enkelte elever

Der er mulighed for at fravige kravene til fagrække i helt konkrete tilfælde.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan eleven fritages for undervisning i dette fag, dog ikke for så vidt angår dansk og matematik.

Afgørelse om fritagelse for undervisning i et fag skal træffes af skolens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering. Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke.

Det er desuden en betingelse, at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 13, stk. 1, i den gældende bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den gældende bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand efter folkeskoleloven i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

På tidspunktet for min høring af 20. september 2013 til Donekrogen fandtes reglerne i § 14, stk. 1, i den tidligere bekendtgørelse om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i den tidligere bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

4. Undervisningen i Donekrogens interne skole med hensyn til fagrække

Eleverne i en intern skole skal undervises i folkeskolens fulde fagrække inden for de tre fagblokke humanistiske fag, naturfag og praktiske/musiske fag, jf. punkt 3.2 ovenfor.

Min høring af 20. september 2013 til Donekrogen om undervisningen i den interne skole vedrørte skoleåret 2013/14. På dette tidspunkt fremgik fagrækken for 1.-9. klasse af § 5, stk. 2 og 3, i den tidligere lovbekendtgørelse nr. 521 af 27. maj 2013 om folkeskolen. Bestemmelserne havde følgende ordlyd:

"§ 5. ...

Stk. 2. Undervisningen i 1.-9. klasse gives inden for 3 fagblokke og omfatter for alle elever:

1) Humanistiske fag:

- a) Dansk på alle klassetrin.
- b) Engelsk på 3.-9. klassetrin.
- c) Kristendomskundskab på alle klassetrin bortset fra det klassetrin, hvor konfirmationsforberedelsen finder sted.
- d) Historie på 3.-9. klassetrin.
- e) Samfundsfag på 8. og 9. klassetrin.

2) Praktiske/musiske fag:

- a) Idræt på alle klassetrin.
- b) Musik på 1.-6. klassetrin.
- c) Billedkunst på 1.-5. klassetrin.
- d) Håndarbejde, sløjd og hjemkundskab på et eller flere klassetrin inden for 4.-7. klassetrin.

3) Naturfag:

- a) Matematik på alle klassetrin.
- b) Natur/teknik på 1.-6. klassetrin.
- c) Geografi på 7.-9. klassetrin.
- d) Biologi på 7.-9. klassetrin.
- e) Fysik/kemi på 7.-9. klassetrin.

Stk. 3. Der skal tilbydes eleverne undervisning i tysk (tilbudsfag) på 7.-9. klassetrin."

Som svar på min anmodning om en redegørelse om undervisningen i Donekrogens interne skole har Københavns Kommune i brev af 11. november 2013 oplyst følgende:

"...

Donekrogens undervisning

Donekrogens interne skole opfylder de gældende krav til fagrække og minimumstimetal.

Donekrogen er beliggende i Jægerspris, og tilsynet med skolen varetages derfor af skoleforvaltningen i Frederikssund Kommune jf. folkeskoleloven. Seneste tilsyn er foretaget d. 4. oktober 2013 af skoleleder Susanne Patij fra Jægerspris Skole. Tilsynsrapporten er vedlagt som bilag 1.

Af tilsynsrapporten fremgår det, at indskolingen, 1.-3. kl., har 25 ugentlige lektioner, mellemtrinnet, 4.-6. kl. har 26 lektioner, og udskolingselever, 7.-9. kl. har 28 lektioner. Donekrogens oversigt over timetal er vedlagt som bilag 2. Heraf fremgår også elevernes timetal fordelt på de 3 fagområder - humanistiske fag, naturfag samt praktisk/musiske fag på de forskellige trin.

Tilsynsførende konkluderer, at Donekrogen opfylder minimumstimetallet. Der undervises ifølge det vedhæftede skema (bilag 3) i folkeskolens fagrække. Der er bemærkning fra tilsynsførende om, at klassens tid er tildelt som en ekstra lektion i faget dansk, svarende til den praksis, der er gældende i folkeskolen.

...

Derudover er årsplanerne vedlagt som bilag 5. I den forbindelse skal det bemærkes, at ugeplanen er den samme igennem hele skoleåret bortset fra de uger og datoer, der er nævnt i den fælles årsplan.

...

Jeg har sammen med redegørelsen modtaget en opgørelse over minimumstimetallet fordelt på henholdsvis de tre fagblokke (humanistiske fag, naturfag og praktiske/musiske fag) og hvert enkelt fag på hvert enkelt klassetrin fra 3. til 9. og 10. klasse.

Jeg har desuden modtaget ugeskemaer for hvert klassetrin fra 3. til 9. og 10. klasse med angivelse af de fag, der blev undervist i fra mandag til fredag. For hvert skema er desuden angivet navnene på eleverne på det pågældende klassetrin.

I skoleåret 2013/14 har Frederikssund Kommune foretaget et anmeldt tilsynsbesøg på Donekrogens interne skole den 4. oktober 2013 og et uanmeldt tilsynsbesøg den 8. januar 2014. I tilsynsrapporten om sidstnævnte besøg er der bl.a. anført følgende (s. 3 f.):

"Tilsynsførende har gennemgået elevskemaer for hver eneste årgang ved tilsynsbesøg oktober 2013.

Indskolingselever har ifølge de udleverede skemaer 25 lektioner, mellemtrinselever 26 lektioner og udskolingselever 28 lektioner.

Der undervises ifølge skemaerne i folkeskolens fagrække. Klassens tid optræder ikke som et selvstændigt fag, men er tildelt som en ekstra lektion til faget dansk (helt i overensstemmelse med den praksis, der finder anvendelse i folkeskolen).

Skoleleder har fremsendt oversigt over elevernes timetal fordelt på de tre fagområder: humanistiske fag, naturfag samt praktisk/musiske fag.

Ifølge de tilsendte materialer opfylder Donekrogen minimumstimetallet."

På baggrund af det materiale, som jeg har modtaget fra Donekrogen, samt tilsynsrapporterne fra Frederikssund Kommune må jeg lægge til grund, at Donekrogens interne skole i skoleåret 2013/14 underviste eleverne i den fulde fagrække efter folkeskoleloven. Jeg har derfor ikke grundlag for kritik.

5. Fritagelse af elever fra undervisning i enkelte fag

Som nævnt ovenfor er begrænsninger i fagrækken kun muligt, når betingelserne for fritagelse for undervisning i et fag er opfyldt ud fra en konkret individuel vurdering af den enkelte elev.

Hvis en elev har usædvanligt store vanskeligheder i et fag, således at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give eleven specialundervisning i faget, kan skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering af den enkelte elev træffe afgørelse om at fritage eleven for undervisning i det enkelte fag.

Fritagelsen forudsætter forældrenes samtykke, og at eleven får anden undervisning i stedet for det pågældende fag.

Jeg henviser til § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

Som svar på min anmodning om oplysninger om, hvorvidt nogle af Donekrogens elever var fritaget for undervisning i enkelte fag, har Københavns Kommune i brev af 11. november 2013 oplyst følgende:

"Vedr. fritagelse for undervisning.

Kun en enkelt elev er fritaget for engelsk pga. massive sproglige og indlæringsmæssige vanskeligheder. I bilag 4 er der vedlagt test og vurderinger fra PPR Frederikssund, som ligger til grund for beslutningen om fritagelse, som også fremgår af bilaget. Materialet fra PPR Frederikssund har også været forelagt tilsynet.

..*

Det fremgår af det bilagsmateriale, som jeg har modtaget, at lederen af Donekrogens interne skole den 12. august 2013 traf afgørelse om at fritage en elev for undervisning i engelsk i skoleåret 2013/14. Afgørelsen har følgende ordlyd:

"(A) er i indeværende skoleår 2013/2014 fritaget for engelskundervisning på baggrund af massive sproglige vanskeligheder samt indlæringsvanskeligheder som beskrevet i bilag fra PPR Frederikssund. Begge test er foretaget i oktober 2011.

(A's) engelsktimer er således erstattet af dansktimer, hvor der arbejdes intensivt med dette.

Beslutningen er truffet i samarbejde med PPR Frederikssund, og det er ligeledes aftalt med (A's) mor. Der er enighed om, at vi for nuværende arbejder intensivt med det sproglige og danskfaglige, og at vi foretager en revurdering senest i juni 2014 med henblik på at træffe beslutning vedrørende skoleåret 2014/2015."

Det fremgår af afgørelsen, at den blev truffet af skolelederen på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering fra PPR Frederikssund. Der var tale om fritagelse for undervisning i et enkelt fag (ikke dansk eller matematik) for skoleåret 2013/14, og eleven skulle undervises i dansk i stedet for. Det fremgår desuden, at der var indhentet samtykke fra elevens mor.

Afgørelsen er således truffet i overensstemmelse med reglerne i § 14, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 380 af 28. april 2012 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, jf. § 18 i bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som var gældende for skoleåret 2013/14.

Jeg har som nævnt ovenfor modtaget Donekrogens ugeskemaer for hvert klassetrin fra 3. til 9. og 10. klasse med angivelse af de fag, der blev undervist i fra mandag til fredag. For hvert skema er navnene på eleverne på det pågældende klassetrin angivet, og i forbindelse med den ovenfor omtalte elev, der var fritaget for undervisning, fremgår det, at eleven var fritaget for engelsk og i stedet blev undervist i dansk i de pågældende timer.

Frederikssund Kommune har i rapporten om sit tilsynsbesøg på Donekrogens interne skole den 4. oktober 2013 bl.a. anført følgende (s. 7):

"En enkelt elev er fritaget for et enkelt fag. Tilsynsførende har fået forelagt dokumentation fra PPR for denne fritagelse.

På Donekrogen er det et erklæret mål, at alle elever som hovedregel ikke skal fritages og at fritagelser skal være veldokumenterede."

I kommunens rapport om det uanmeldte tilsynsbesøg den 8. januar 2014 fremgår desuden følgende (s. 6 og 7):

"...

Donekrogen har en enkelt elev som er fritaget for engelsk grundet massive sproglige og indlæringsmæssige vanskeligheder.

...

Tilsynsførende har ved dette tilsynsbesøg gennemgået PPV for 7 tilfældigt udvalgte elever (3 udskolingselever og 4 mellemtrinselever).

De udvalgte elever er velbeskrevne. Ingen af de udvalgte elever har fritagelse og undervises derfor alle i hele folkeskolens fagrække. ..."

På baggrund af det materiale, som jeg har modtaget fra Donekrogen, samt tilsynsrapporterne fra Frederikssund Kommune må jeg lægge til grund, at lederen af Donekrogens interne skole i skoleåret 2013/14 ud fra en helt konkret, individuel vurdering og i overensstemmelse med de dagældende regler fritog en elev for undervisning i et enkelt fag. Jeg har derfor ikke grundlag for kritik.

6. Henvendelse til Undervisningsministeriet

Til Donekrogens orientering kan jeg oplyse, at jeg påtænker at rette henvendelse til Undervisningsministeriet for at gøre ministeriet opmærksom på resultatet af min undersøgelse vedrørende undervisningen på de interne skoler.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi sendes til:

Frederikssund Kommune

Københavns Kommune

Sagsforløb

I brev af 7. november 2012 til Behandlingshjemmet Donekrogen varslede jeg, at Ombudsmandens Børnekontor ville foretage et tilsynsbesøg på institutionen. Besøget ville omfatte både døgninstitutionen og den interne skole. Jeg oplyste, at besøget primært ville blive gennemført ved samtaler med Donekrogens ledelse og medarbejdere, repræsentanter for børnene og de børn, der måtte ønske det, og at der særligt ville være fokus på bl.a. undervisning.

Til brug for forberedelsen af tilsynsbesøget bad jeg bl.a. om oplysninger om antallet af børn i den interne skole og antallet af børn i anden skole, overenskomsten mellem Donekrogen og Københavns Kommune om undervisningens omfang, indhold og tilrettelæggelse (jf. § 11 i bekendtgørelse nr. 793 af 12. juli 2012 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder), skolens læseplaner (folkeskolelovens § 10, stk. 3), resultater af test (folkeskolelovens § 13 a), kommunens kvalitetsrapport (folkeskolelovens § 40 a) og de tre seneste elev- og uddannelsesplaner (folkeskolelovens § 13 b).

Jeg bad også om en kort redegørelse for, hvilke væsentlige, problematiske hændelser den interne skole havde oplevet inden for det seneste år, og hvilke faglige (ikke økonomiske) hovedudfordringer skolen havde haft i 2012.

Forud for tilsynsbesøget modtog jeg materialet vedrørende Donekrogens interne skole. Jeg modtog samtidig en redegørelse fra Donekrogen om den interne skoles faglige hovedudfordringer i 2012. Donekrogen anførte bl.a. følgende:

"Opretholdelse af minimumstimetal samt dækning af fagrækken.

Det er en tilbagevendende udfordring at få ressourcerne til at række i forhold til at overholde minimumstimetallet for alle elever.

Alle vores elever bliver undervist i det antal timer og de fag, de skal have ifølge minimumstimetallet, men det betyder, at der ikke i alle timer kan være to lærere i klasserne. I nogle ydertimer er der således én lærer til en elevgruppe, hvor alle elever har specialundervisningsbehov. Det har krævet en vis omstillingsproces for forståelsen af opgaven. I løbet af dette skoleår afprøves forskellige modeller/metoder for at få den bedst mulige undervisningssituation også i disse timer. Ligeledes er det en tilbagevendende udfordring at dække fagrækken og have de nødvendige faglokaler i forhold til f.eks. fysik og idræt til rådighed. Dette løses i samarbejde med de lokale skoler.

Fokus på læsning

Vi har siden starten af skoleåret 2011/2012 arbejdet med en styrket indsats i forhold til læsning. Dette indebærer, at en lærer er under uddannelse til læsevejleder (uddannelsen afsluttes nov. 2012), hvilket giver os mulighed for at udvikle og optimere læseundervisningen yderligere. Vi ser allerede elever, der har forbedret deres læsestandpunkt svarende til to skoleår på bare et år og ser generelt rigtig gode resultater af indsatsen.

Denne indsats er fortsat et fokusområde på skolen.

Målet for indsatsen er:

- at se en kontinuerlig udvikling i alle elevers læsekompetencer
- at læsning skal være en del af alle fag
- at alle børn læser hver dag i hele deres skoleforløb
- at udvikle elevernes sproglige kompetencer og begrebsapparat

PALS

I samarbejde med andre interne skoler og dagbehandlingsskoler i Københavns Kommune og Servicestyrelsen er Donekrogens skole i gang med implementering af PALS (Positiv Adfærd i Læring og Samspil). PALS er en helhedsorienteret og inkluderende udviklingsmodel, hvor målet er at styrke elevernes skolefaglige og sociale kompetencer og derigennem forebygge og reducere adfærdsproblemer. Vi har på Donekrogens interne skole valgt at arbejde med PALS for at styrke en fælles pædagogisk linje, hvor der arbejdes systematisk på at fremme et positivt læringsmiljø for alle.

PALS er evidensbaseret og tager sit afsæt i en anerkendende platform, hvor positiv involvering, opmuntring, ros og kollektiv belønning operationaliseres og styrkes i praksis. Målet er at skabe et positivt læringsmiljø for alle elever og alle voksne. I arbejdet med PALS arbejdes der med målrettet handling og kontinuerlig refleksion og evaluering af egen praksis.

Implementeringen af PALS forventes at tage 3 år. I det første år uddannes personalet, og der arbejdes blandt andet med kortlægning af indsatskomponenter og interventioner. Der arbejdes med at definere tydelige forventninger til positiv adfærd, som skal gælde overalt på skolen. Herefter undervises eleverne i forventningerne for at sikre, at alle kender dem. Der udvikles gode rutiner for bekræftelse, opmuntring og anerkendelse for at styrke den adfærd, der forventes af eleverne gentager sig og dermed rodfæster sig som rutiner.

..

Børnekontorets tilsynsbesøg fandt sted den 12. december 2012. På dette tidspunkt gik 26 af Donekrogens børn i den interne skole, mens 6 børn gik i folkeskole, og et barn gik i børnehave. Besøgsholdet blev vist rundt i den interne skole på et tidspunkt, hvor eleverne havde undervisning. Spørgsmål vedrørende skolen og undervisningen blev drøftet både i forbindelse med besøgsholdets indledende og afsluttende samtale med ledelsen.

Under tilsynsbesøget oplyste Donekrogen bl.a., at der de seneste år havde været en øget fokusering på faglighed i den interne skole. Der var blevet ansat en ny skoleleder og flere nye lærere, og der var sket fornyelser i undervisningsmaterialet. Donekrogen havde på den baggrund kunnet konstatere en stigning i det faglige niveau. Det blev desuden oplyst, at eleverne i den interne skole bliver udsluset til folkeskolen så snart, det er muligt. Det er PPR Frederikssund, der visiterer og følger eleven tæt i udslusningsperioden.

Ved brev af 20. september 2013 meddelte jeg Donekrogen, at jeg afsluttede sagen om tilsynsbesøget vedrørende selve døgninstitutionen. Med hensyn til den interne skole bad jeg i et særskilt brev af samme dato Donekrogen om en redegørelse for timetal og fagrække.

Københavns Kommune sendte mig på vegne af Donekrogen den 11. november 2013 en redegørelse og forskelligt materiale om undervisningen i den interne skole.

Fonden Bryggergården
Østerbyvej 30
8305 Samsø

Gammeltorv 22
DK-1457 København K

Tlf. +45 33 13 25 12
Fax +45 33 13 07 17

www.ombudsmanden.dk
post@ombudsmanden.dk

Personlig henvendelse: 10-14
Telefonisk henvendelse:
Man.-tors. 9-16, fre. 9-15

Tilsynsbesøg den 30. april 2014 på Opholdsstedet Bryggergården (afdelingerne Bryggergården og Hellemosegård) og Bryggergårdens interne skole

23-06-2015

Dok.nr. 14/02597-19/MR
14/00792

Bedes oplyst ved henvendelse

Den 30. april 2014 aflagde ombudsmanden et varslet tilsynsbesøg på opholdsstedet Bryggergården (afdelingerne Bryggergården og Hellemosegård) og Bryggergårdens interne skole (Samsø Heldagsskole). Besøgsholdet bestod af kontorchef Bente Mundt, børnesagkyndig Irene Rønn Lind og specialkonsulent Mette Ravn Jacobsen.

Tilsynsbesøgets formål, temaer mv.

Formålet med ombudsmandens tilsynsbesøg var at bidrage til at sikre, at personer, der opholder sig eller bor i institutionen, herunder skolen, bliver behandlet værdigt, hensynfuldt og i overensstemmelse med deres rettigheder.

Ombudsmanden havde under tilsynsbesøget særlig fokus på forholdet mellem de ansatte og de unge, forholdet imellem de unge og forholdet de ansatte indbyrdes. Endvidere var der fokus på magtanvendelse og andre indgreb og begrænsninger i selvbestemmelsesretten, undervisning og sundhed.

Der blev således ikke set på eller foretaget en vurdering af samtlige forhold på opholdsstedet og den interne skole.

Tilsynsbesøgets forløb

Under tilsynsbesøget havde besøgsholdet en drøftelse med forstanderen, to medarbejdere og to repræsentanter fra Socialtilsynet. Peter Mikkelsen fra LOS var tilstede under tilsynsbesøget som bisidder for Fonden Bryggergården. Besøgsholdet foretog dernæst en rundgang på den interne skole og på opholdsafdelingerne. Efter rundgangen talte besøgsholdet med en ung, og to ansatte.

Før, under og efter tilsynsbesøget modtog besøgsholdet en række bilag og oplysninger fra opholdsstedet og den interne skole, herunder oplysninger om

opholdsstedets/afdelingernes og den interne skoles tilrettelæggelse af en række forhold af betydning for de unge.

Vurdering af tilsynsbesøget

Når ombudsmanden skal vurdere forhold på opholdssteder, herunder interne skoler sker det efter dels § 18 i ombudsmandsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 349 af 22. marts 2013, dels den valgfri protokol til FN-konventionen mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Ombudsmandens arbejde for at forebygge nedværdigende behandling mv. i henhold til protokollen udføres i samarbejde med DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur og Institut for Menneskerettigheder, der bidrager med særlig lægelig og menneskeretlig ekspertise.

Den interne skole

Forud for tilsynsbesøget havde jeg bl.a. fået tilsendt Samsø Kommunes godkendelse fra 1999 af etableringen af den interne skole. Jeg fik også tilsendt kopi af en overenskomst mellem fonden og Samsø Kommune om undervisning på den interne skole. I overenskomsten er det fastsat, at Samsø Kommune fører tilsyn med den interne skole.

Forud for tilsynsbesøget fik jeg desuden tilsendt tre tilsynsrapporter, som Samsø Kommune havde udarbejdet om den interne skole. Rapporterne vedrørte tilsynsbesøg, som kommunen foretog den 29. september 2011, 5. september 2012 og 6. november 2013.

En repræsentant fra Samsø Kommune deltog i den del af tilsynsbesøget, der vedrørte den interne skole.

På baggrund af Samsø Kommunes tilsynsrapporter og på baggrund af de oplysninger om den interne skole, som besøgsholdet fik den 30. april 2014 under tilsynsbesøget, bad jeg den 20. juni 2014 Fonden Bryggergården og Samsø Kommune om udtalelser.

Som svar har jeg modtaget Fonden Bryggergårdens udtalelse af 30. juni 2014 og Samsø Kommunes udtalelse af 25. september 2014.

Den 7. november 2014 har forstander Lars Kjeldmark imidlertid telefonisk oplyst, at den interne skole er nedlagt, og at Fonden Bryggergården ikke længe har en intern skole. Jeg har derfor besluttet, at jeg ikke vil fortsætte den iværksatte ombudsmandsundersøgelse af den interne skole.

Jeg er dog blevet opmærksom på, at Odder Kommune nu varetager udøvelsen af opgaverne inden for det i § 1, stk. 2, nr. 5, litra a, i lov om forpligtende

kommunale samarbejder (nu lovbekendtgørelse nr. 614 af 6. maj 2015) nævnte opgaveområde (specialundervisningsområdet) på vegne af Samsø Kommune, jf. § 12, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 656 af 29. juni 2005 om revision af den kommunale og regionale inddeling og om forpligtende kommunale samarbejder.

Da den interne skole ikke længere eksisterer, har jeg som omtalt besluttet, at jeg ikke vil fortsætte min undersøgelse af skolen. Jeg har derfor heller ikke taget stilling til, om det var Samsø Kommune eller Odder Kommune, der rettelig var ansvarlig for at føre tilsyn med den interne skole og skolens elever. Jeg har heller ikke taget stilling til, om tilsynet har været udøvet tilstrækkeligt.

Ifølge oplysninger i Fonden Bryggergårdens udtalelse af 30. juni 2014 var der ved starten af skoleåret 2013/14 indskrevet 2 elever. Den 14. august 2014 var der indskrevet 3 elever. Den 30. april 2014 var der indskrevet 3 elever.

Da jeg har besluttet ikke at fortsætte den iværksatte undersøgelse af skolen, har jeg ikke taget stilling til, om det var i lovligt at oprette den interne skole for skoleåret 2013/14. Jeg bemærker dog, at i skoleåret 2013/14 skulle en intern skole i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder være normeret til mindst 6 elever ved skoleårets begyndelse, før en intern skole kunne oprettes. Ved fastsættelse af normeringen måtte det forventede gennemsnitlige elevtal for hele skoleåret ikke være under 6, jf. § 19, stk. 2, i den dagældende bekendtgørelse nr. 407 af 25. april 2013 om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Ved begyndelsen af skoleåret 2013/14 var der ifølge fondens oplysninger således indskrevet 2 elever. Forud for tilsynsbesøget fik jeg tilsendt skolelederens fritagelse af 14. august 2009 af den ene af de to elever, der var indskrevet ved skoleårets begyndelse. Den pågældende var fritaget for undervisning i alle folkeskolens fag bortset fra dansk og matematik. Desuden fik jeg tilsendt skolelederens fritagelse af 9. november 2012 af den anden elev for undervisning i folkeskolens fag bortset fra dansk, engelsk og matematik. Den sidstnævnte fritagelse var begrundet i "manglende undervisning".

Fonden har ikke tilsendt mig nyere og justerede fritagelser, men har dog på min forespørgsel i udtalelsen af 30. juni 2014 redegjort for, at fritagelserne løbende er blevet revurderet, og for, at de to elever i et vist omfang har modtaget undervisning i enkelte andre fag i det omfang de "har været i stand til det".

Da jeg har besluttet ikke at fortsætte ombudsmandsundersøgelsen af den nu nedlagte interne skole, har jeg ikke taget stilling til skolelederens fritagelser af de to elever for undervisning i de fleste af folkeskolens fag.

Opholdsstedet – afdelingerne Bryggergården og Hellemosegård

Da jeg har fået oplyst fra Socialtilsynet, at Fonden Bryggergården ikke længe-
re driver et opholdssted for børn og unge, afslutter jeg hermed min sag om
tilsyn på afdelingerne Bryggergården og Hellemosegård.

***

På det foreliggende grundlag foretager jeg mig ikke mere i anledning af til-
synsbesøget den 30. april 2014.

Med venlig hilsen

Jørgen Steen Sørensen

Kopi til:

Samsø Kommune

Odder Kommune

Socialtilsyn Midt

DIGNITY

Institut for Menneskerettigheder